

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ, ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Κοινωνία και οικονομία σε κρίση
Η μιντιακή κατασκευή της στοχοποίησης των
αλλοδαπών στον ελλαδικό χώρο

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Βαρβάρα Δημητρίου

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:
Σπυριδάκης Εμμανουήλ, Επίκουρος Καθηγητής, Επιβλέπων
Καρακατσάνη Δέσποινα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Καφετζής Παναγιώτης, Καθηγητής

Κόρινθος, Ιανουάριος 2014

Copyright © Βαρβάρα Δημητρίου, 2014.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

... And there will be the most beautiful silence never heard

Born out of that.

The sun still hidden there

Awaiting the next chapter.

Dinosauria, We

Henry Charles Bukowski

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη εξετάζει, βασισμένη στην κριτική ανάλυση λόγου, τη διαδικασία κατασκευής της στοχοποίησης των αλλοδαπών που διαβιούν στον ελλαδικό χώρο μέσω δημοσιευμάτων στον ελληνικό τύπο. Το εξεταζόμενο υλικό αφορά δημοσιεύματα κυριακάτικων εφημερίδων εθνικής εμβέλειας κατά την περίοδο «Μάρτιος 2012 έως και Απρίλιος 2013». Βασικό στόχο της μελέτης αποτελεί η ανάδειξη των στερεοτύπων που παράγονται και αναπαράγονται μέσω του τύπου και είναι ικανά να συνδράμουν στη διαμόρφωση της «εικόνας» του μετανάστη. Τα ζητήματα που αναδείχθηκαν μέσω της ανάλυσης των κειμένων αφορούσαν στην παρουσίαση του αλλοδαπού ως προβλήματος της ελληνικής κοινωνίας, με την ταυτόχρονη ρητή ή άρρητη εμφάνισή του ως απειλής. Ιδιαίτερα εμφανής παρουσιάζεται στο σύνολο των κειμένων η διάκριση ανάμεσα στο γηγενή πληθυσμό («Εμείς») και στους αλλοδαπούς («Άλλοι»), σε ορισμένα μάλιστα σημεία η διάκριση αυτή δεν αναφερόταν μονάχα στο ζήτημα της συνύπαρξης αλλά δινόταν ιδιαίτερη έμφαση στη σύγκρουση ανάμεσα στις δύο εμφανιζόμενες ως αντίπαλες ομάδες. Η απουσία του λόγου των μεταναστευτικών ομάδων στο σύνολο των εξεταζόμενων κειμένων ενισχύει τα παραπάνω.

Abstract

This study, based on critical discourse analysis, examines the manufacturing process of targeting foreigners living in Greece through articles in the Greek press. The sample comprises of articles published at nationwide Sunday newspapers during the period of March 2012 to April 2013. Main objective of the study is to highlight the stereotypes produced and reproduced through the press that has the power to shape the 'image' of the immigrant. The issues that emerged through the analysis of texts were related to the presentation of the foreigners as a problem of Greek society, with their simultaneous explicit or implicit appearance as a threat. In the majority of the examined texts the distinction between the indigenous population ("We") and the foreigners ("Others") is extremely obvious. Up to a certain extent this distinction does not refer only to the issue of coexistence but emphasizes to the conflict between the two manifesting as rival groups. The absence of immigrants' point of view in the examined texts reinforces the above.

Λέξεις-κλειδιά

Αλλοδαποί, Κοινωνική Κατασκευή, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Ταυτότητα, Στερεότυπα, Κριτική ανάλυση λόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή

Το αντικείμενο της έρευνας	8
Σκοπός της έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα	9
Διάρθρωση έρευνας	10

Α' Μέρος – Θεωρητικές αναζητήσεις & προσεγγίσεις

Κεφάλαιο 1: Σύντομη ανασκόπηση της ταυτότητας και της μαζικής κουλτούρας

1. Αναφορά στην εθνική ταυτότητα	13
2. Πολιτισμική ταυτότητα και ετερότητα	15
Πολιτισμική ταυτότητα	15
Πολιτισμική ετερότητα	17
3. Μαζική κουλτούρα	18
Μαζική κουλτούρα και μέσα ενημέρωσης	21

Κεφάλαιο 2: Το περιβάλλον των ΜΜΕ και η κατασκευή της στοχοποίησης

1. Περί μέσων μαζικής ενημέρωσης	24
Η κριτική σχολή της Φρανκφούρτης	27
Η δόμηση της πραγματικότητας των μέσων	30
2. Πληροφορία και προπαγάνδα: Αναζήτηση της ποιότητας και της ανεξάρτητης ενημέρωσης	31
3. Τα ελληνικά ΜΜΕ	35

Κεφάλαιο 3: Η κατασκευή της στοχοποίησης

1. Κοινωνική κατασκευή και στερεότυπα	40
Η διαδικασία της κοινωνικής κατασκευής (κατασκευή στερεοτύπων)	42
2. Στερεοτυπική απεικόνιση του μετανάστη στα ΜΜΕ	48

Β' Μέρος

Κεφάλαιο 1: Μεθοδολογικά στοιχεία της έρευνας

1. Μεθοδολογικό εργαλείο της έρευνας: Η κριτική ανάλυση λόγου	54
2. Σώμα ανάλυσης	57
3. Τα στάδια της έρευνας	62

Κεφάλαιο 2: Ανάλυση κειμένων	
Α. Η ίδρυση κέντρων κλειστής φιλοξενίας αλλοδαπών	64
Β. Οι προεκλογικές επιχειρήσεις-σκούπα & το σχέδιο «Αθηνά»	87
Γ. Η επίθεση κατά εργαζόμενων αλλοδαπών στη Μανωλάδα Ηλείας	107
Κεφάλαιο 3: Συμπερασματικές παρατηρήσεις	122
Βιβλιογραφία	127

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το αντικείμενο της έρευνας

Κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων δεκαετιών η ελληνική κοινωνία βρέθηκε αντιμέτωπη με την ανάγκη μεταβολής σε πολυπολιτισμική κοινωνία. Η μεταβολή της θέσης της Ελλάδας στον μεταναστευτικό χάρτη¹ οφείλεται κατά κύριο λόγο στις πολιτικές αλλαγές στην ευρύτερη περιοχή μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στα τέλη της δεκαετίας του 1980 καθώς και τη μετέπειτα πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων σε χώρες των Βαλκανίων και την Ανατολικής Ευρώπης. Τα νέα αυτά μεταναστευτικά ρεύματα που προέκυψαν κινήθηκαν κυρίως προς γειτονικές χώρες, μεταξύ των οποίων ήταν και η Ελλάδα. Η είσοδος μεταναστευτικών ρευμάτων συνάντησε μία ανέτοιμη και ενδεχομένως αφιλόξενη ελληνική κοινωνία, καθώς η κυρίαρχα αναπαραγόμενη αυτοεικόνα του ελληνικού έθνους ήταν εκείνη του μονοπολιτισμικού και «ανάδελφου».

Το επιστημονικό ενδιαφέρον υπήρξε ιδιαίτερα οξυμένο σε σχέση με τους νέο-εισερχόμενους πληθυσμούς και τη σχέση τους με την ελληνική κοινωνία υποδοχής τους από μια σειρά επιστημονικών πεδίων. Σε ότι αφορά τη συσχέτιση των μειονοτικών ομάδων με τα μέσα ενημέρωσης οι περισσότερες έρευνες που έχουν εκπονηθεί, δίνουν μεγαλύτερη έμφαση σε ποσοτικές διαστάσεις, με αποτέλεσμα οι εν λόγω προσεγγίσεις να απαντούν πολύ περιορισμένα σε ερωτήματα, σχετικά με τον τρόπο, για παράδειγμα, που οι ρεπόρτερ καλύπτουν ζητήματα σχετικά με τις μειονότητες, είτε την κύρια θεματολογία που προβάλλεται σχετικά με αυτές και τι στερεότυπα ή γενικεύσεις χρησιμοποιούνται κατά την καταγραφή ενός γεγονότος.

Το ερευνητικό ενδιαφέρον της παρούσας έρευνας εντοπίζεται στο λόγο αλλά και το ρόλο των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Υποθέτοντας πως ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης είναι τόσο η ενημέρωση όσο και η ψυχαγωγία του κοινού, η παρούσα έρευνα εστιάζει στον ενημερωτικό τους ρόλο και στη σχέση τους με τη διαμόρφωση της πραγματικότητας στον τρόπο παρουσίασης του «άλλου» και πως αυτό μπορεί να προωθήσει την αναπαραγωγή, αλλά και παραγωγή στερεοτυπικών αντιλήψεων.

Η επιλογή αυτή σχετίζεται άμεσα με τη γενική παραδοχή της διάκρισης ανάμεσα στο νόημα που προκύπτει αφού το μήνυμα έχει μεταφερθεί. Κύριο μέλημά μας αποτελεί η επικέντρωση στο περιεχόμενο και τη νοηματική του διερεύνηση, καθώς

---

¹ Η μετανάστευση από τον ελλαδικό χώρο υπήρξε ένα από το κυριότερα χαρακτηριστικά του τέλους του 19^{ου} και πολύ περισσότερο του 20^{ου} αιώνα, ιδιαίτερα εξαιτίας των οικονομικών και πολιτικών δεδομένων που επικράτησαν στη χώρα.

αναγνωρίζουμε πως πέρα από εκτιμήσεις δεν είναι εφικτό να διαπιστώσουμε την πλήρη διάσταση της απήχησης ή επίδρασης που επιφέρουν τα μηνύματα στο αναγνωστικό κοινό. Μια τέτοια απόπειρα αποτύπωσης του τρόπου πρόσληψης των μηνυμάτων με μοναδικό στοιχείο την ανάλυσή τους θα έφερε ως προϋπόθεση την πεποίθηση πως το αναγνωστικό κοινό είναι ήδη διαμορφωμένο απέναντι σε πολλά περιεχόμενα και τείνει να ακολουθήσει ορισμένες κατευθύνσεις, άποψη την οποία προφανώς δε συμεριζόμαστε.

Σκοπός της έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα

Στόχο της παρούσας έρευνας αποτελεί σε πρώτο επίπεδο η παρουσίαση του ζητήματος της διαμόρφωσης της ταυτότητας (εθνικής και πολιτισμικής) και στη συνέχεια η παρουσίαση της μαζικής κουλτούρας και της σχέσης της με τα μέσα ενημέρωσης. Παράλληλα εξετάζουμε τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ως θεσμό κοινωνικοποίησης αλλά κυρίως ως βιτρίνα κυβερνητικών και άλλων εξουσιών και την ταυτόχρονη κομβική τους θέση σε διαδικασίες κοινωνικής αναπαραγωγής στερεοτύπων. Σε δεύτερο επίπεδο, στόχος μας είναι η ανάδειξη της μιντιακής κατασκευής της στοχοποίησης των μεταναστών στον ελληνικό τύπο, μέσω της χρήσης του μεθοδολογικού εργαλείου της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου, απαντώντας στα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

- Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν τη δυνατότητα να κατασκευάσουν μία εικόνα για το μετανάστη, η οποία μάλιστα να υιοθετείται από το ευρύτερο κοινό τους ή και το κοινωνικό σύνολο;
- Με ποιους τρόπους τα μέσα μαζικής ενημέρωσης επιχειρούν την (ανα)παραγωγή των κοινωνικών στερεοτύπων;
- Κατά πόσο σε περίοδο κρίσης η στοχοποίηση μιας συγκεκριμένης ομάδας διευκολύνεται μέσω της συνεχούς προβολής θεμάτων που την αφορούν;
- Διαμορφώνεται μια αίσθηση διχασμού ανάμεσα στον γηγενή και τον αλλοδαπό εξαιτίας του λόγου που χρησιμοποιείται στην αποτύπωση γεγονότων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης;
- Ποια είναι η «εικόνα» που διαμορφώνεται μέσω των έντυπων μέσων μαζικής ενημέρωσης για το μετανάστη;

Διάρθρωση έρευνας

Η έρευνα αποτελείται από δύο κύρια μέρη, στο πρώτο μέρος συμπεριλαμβάνονται τα κυριότερα σημεία που χαρακτηρίζουν το πλαίσιο της έρευνας, ενώ στο δεύτερο γίνεται η παρουσίαση του ερευνητικού εργαλείου, της ίδιας της έρευνας καθώς και των αποτελεσμάτων-συμπερασμάτων.

Πιο συγκεκριμένα στο πρώτο μέρος περιλαμβάνονται τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο με τίτλο «Σύντομη επισκόπηση της ταυτότητας και της μαζικής κουλτούρας» πραγματοποιείται μια αναφορά στη συγκρότηση και διατήρηση των εθνικών και πολιτισμικών ταυτοτήτων καθώς και στη δημιουργία και τα χαρακτηριστικά της μαζικής κουλτούρας. Παράλληλα επιχειρείται η σύνδεση ανάμεσα στη μαζική κουλτούρα και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Στο δεύτερο κεφάλαιο με τίτλο «Το περιβάλλον των ΜΜΕ», αναφερόμαστε στον τρόπο λειτουργίας των μέσων (γενικά) με έμφαση στην οπτική που είχε η κριτική σχολή της Φρανκφούρτης απέναντι σε αυτά καθώς και στην ανάλυση του δομισμού σχετικά με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Ακολουθεί η παρουσίαση στοιχείων που μπορούν να συνδράμουν ώστε η πληροφορία και η ενημέρωση να μεταμορφωθούν σε προπαγάνδα, φτάνοντας τελικά στην παράθεση των στοιχείων που χαρακτηρίζουν τα ελληνικά μέσα μαζικής ενημέρωσης. Στο τρίτο κεφάλαιο με τίτλο «Η κατασκευή της μιντιακής στοχοποίησης», σε πρώτη φάση αναλύεται ο τρόπος λειτουργίας των στερεοτύπων σε συνδυασμό με την κοινωνική κατασκευή και την αναπαραγωγή της, ενώ στη συνέχεια αναλύεται η στερεοτυπική απεικόνιση των μεταναστών από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Το δεύτερο μέρος απαρτίζεται από τρία συνολικά κεφάλαια, όπου στο πρώτο κεφάλαιο αναπτύσσεται το μεθοδολογικό εργαλείο της έρευνας, τα χαρακτηριστικά του σώματος ανάλυσης καθώς και τα στάδια που ακολουθήθηκαν για τη διεξαγωγή της έρευνας. Κατά το δεύτερο κεφάλαιο πραγματοποιήθηκε η ανάλυση των επιλεγμένων κειμένων μέσω του μεθοδολογικού εργαλείου με την παράθεση ολόκληρων των κειμένων και ακολούθως την ανάλυσή τους. Το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τις συμπερασματικές παρατηρήσεις που προέκυψαν ύστερα από την ανάλυση των κειμένων. Τέλος, παρατίθενται οι βιβλιογραφικές πηγές.

Α' ΜΕΡΟΣ

Θεωρητικές αναζητήσεις &
προσεγγίσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Σύντομη ανασκόπηση της
ταυτότητας &
της μαζικής κουλτούρας

Κεφάλαιο 1: Σύντομη επισκόπηση της ταυτότητας και της μαζικής κουλτούρας

1. Αναφορά στην εθνική ταυτότητα

Η εθνική ταυτότητα προσδιορίζει την ένταξη κάθε ατόμου στην εκάστοτε εθνική ομάδα προσδίδοντας μορφές αλληλεγγύης και εκφράζοντας τις κοινές παραδόσεις, μνήμες και τα κοινά γλωσσικά ιδιώματα καθώς και τη δυνατότητα ή όχι ένταξης του έθνους σε ένα κράτος. Έτσι τα συστατικά στοιχεία συγκρότησης της εθνικής ταυτότητας ταυτίζονται με εκείνα του έθνους. Τα έθνη γεννιούνται και οι εθνικές ταυτότητες δημιουργούνται –οποσδήποτε και πάντα συγκυριακά- όχι όμως εκ του μηδενός. Τις περισσότερες φορές (χωρίς να λείπουν οι εξαιρέσεις) ο εθνικισμός χρησιμοποιεί ως στοιχείο σύστασής του αυτό που ο Anthony Smith² ονομάζει «εθνοτικό πυρήνα». Η έννοια της εθνοτικής ταυτότητας, μιας ταυτότητας που κατά κάποιο τρόπο αποτελεί κομμάτι της εθνικής ταυτότητας σχετίζεται με τα εν δυνάμει έθνη και προσδιορίζει την πολιτισμική ύπαρξη μιας κυρίαρχης εθνοτικής ομάδας, μεταξύ άλλων, σε ένα κρατικό μόρφωμα. Το προηγούμενο αποτέλεσε το «μη δυτικό μοντέλο του έθνους», που σε αντίθεση με τη δυτική αντίληψη για το έθνος, όπου η «εθνοτική αντίληψη» δεν παρέχει στο άτομο την ελευθερία της επιλογής του έθνους στο οποίο επιθυμεί να ανήκει. Έτσι το άτομο εξακολουθεί αναπόφευκτα να αποτελεί μέλος της κοινότητας εντός της οποίας γεννήθηκε, ανεξάρτητα από την ενδεχόμενη μετακίνησή του σε κάποια άλλη κοινότητα. Κατ' αυτό τον τρόπο δίνεται έμφαση στην κοινή καταγωγή που καθιστά όλα τα μέλη του έθνους αδέρφια και αναπτύσσει μεταξύ τους συγγενικούς δεσμούς που τα διαφοροποιούν από τους ξένους.

Κατά τις νεωτερικές προσεγγίσεις σχετικά με τη δημιουργία των εθνών-κρατών η κατασκευή της εθνικής ταυτότητας εντοπίζεται ιστορικά στη δημιουργία εθνών-κρατών από το 18^ο αιώνα, μελετάται και προσδιορίζεται κάθε φορά με αναφορά τόσο στην εξέλιξη των εθνών-κρατών σε επίπεδο οικονομικών σχέσεων και βιομηχανοποίησης του πολιτισμού όσο και με αναφορά στην εκάστοτε ιδεολογία του εθνικισμού.

Η νεωτερική προσέγγιση της δημιουργίας των εθνών και της εθνικής ταυτότητας αναφέρεται στην κατασκευή της εθνικής ταυτότητας, αντιπαραβάλλοντάς την προς την

---

² Smith A., Εθνική ταυτότητα, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 1991

ουσιοκρατική λειτουργία της και τη φυσική ένταξη του ατόμου σε ένα έθνος και αποδίδοντάς της υλικά γνωρίσματα και κοινωνική και πολιτική προέλευση. Ο Hobsbawm προσέδωσε σημαντικές προεκτάσεις στην έννοια του έθνους ως κατασκευής, εισάγοντας και καθιερώνοντας την έννοια της επινόησης. Συγκεκριμένα, μια ομάδα ανθρώπων γίνονται έθνος όταν συσπειρωθούν γύρω από μια εθνική παράδοση, που όμως δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως ένα στοιχείο του παρελθόντος ανθεκτικό στο χρόνο και τις αλλαγές, αλλά ως σύγχρονη επινόηση που δημιουργείται στο παρόν στο πλαίσιο ενός έθνους και της ιδεολογίας που περιλαμβάνει. Τα μέρη που απαρτίζουν το έθνος αναγνωρίζουν για τον καθένα συγκεκριμένα και σταθερά δικαιώματα και υποχρεώσεις αναφορικά με την κοινή τους ιδιότητα ως μελών της ίδιας εθνικής ομάδας, αφού τα έθνη αποτελούν κατασκευές των ανθρωπίνων αντιλήψεων και των μορφών αλληλεγγύης^{3,4}. Τα άτομα συγκροτούνται ως εθνικά υποκείμενα από το έθνος-κράτος και τους μηχανισμούς του, και το έθνος-κράτος είναι εκείνο που κατασκευάζει τη φαντασιακή κοινότητα μέσω της οποίας παράγονται οι δεσμοί αλληλεγγύης και συνοχής της κοινότητας⁵. Κατασκευάζεται κατά συνέπεια, η συγγένεια και η αδερφικότητα με τα υπόλοιπα μέλη του ίδιου έθνους ακόμα και με τα μέλη της διασποράς.

Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και η προσέγγιση του Homi Bhabha⁶, ο οποίος καταδεικνύει την απουσία των μεταναστευτικών ομάδων από τη θεωρητική προσέγγιση και μελέτη των εθνών, οι οποίες αντιμετωπίζονται σαν να ήταν ανέκαθεν και να εξακολουθούν να είναι ανύπαρκτες στον κόσμο των εθνών-κρατών. Συγκεκριμένα, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη σύγκρουση μεταξύ της γλώσσας εκείνων που γράφουν για το έθνος και εκείνων που ζουν σε αυτό. Μιλώντας για τη διαφορούμενη φύση του έθνους, προτείνει στη θεώρησή του ένα εύρος διαφορετικών αναγνώσεων που δε θεωρούν αυτονόητη την ομοιογένεια, το κοινό παρελθόν και τις κοινές πολιτισμικές τάσεις στο όνομα του εθνικού συμφέροντος και της εθνικής υπεροχής. Μία τέτοια ανάγνωση μπορεί να προέρχεται από τις μειονότητες και τους μετανάστες.

Η αναπαραγωγή της εθνικής ταυτότητας έχει δυναμικό χαρακτήρα, καθώς τα δομικά της στοιχεία δε χαρακτηρίζονται από σταθερότητα και μονιμότητα, αποτελούν, αντίθετα, προϊόν κοινωνικο-ιστορικών διαδικασιών και αντικείμενο συνεχούς

³ Gellner E., Έθνη και Εθνικισμός, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1992

⁴ Hobsbawm E., Έθνη και Εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1994

⁵ Λιάκος Α., Πως στοχάστηκαν το έθνος αυτοί που ήθελαν να αλλάξουν τον κόσμο; , Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2005

⁶ Bhabha H., Dissemination, στο Bhabha H. ed., Nation and Narration, Routledge Publications, London 1990

διαπραγμάτευσης. Αναπροσαρμόζεται διαρκώς σε μια διαλεκτική σχέση μεταξύ του συγκεκριμένου συνόλου και του περιβάλλοντα χώρου του. Το προσδιοριστικό στοιχείο, όμως, κάθε εθνικής ταυτότητας είναι η αντιπαραβολή με άλλες εθνικές ταυτότητες⁷. Η νεωτερική προσέγγιση για την εθνική ταυτότητα αναφέρεται πλέον σε πολλαπλές ταυτότητες και όχι μόνο σε μία και σταθερή. Όταν μάλιστα πρόκειται για τους μετανάστες ή τις μειονοτικές ομάδες τότε κατασκευάζονται όχι μόνο πολλαπλές αλλά και διαφορούμενες ή συγκρουσιακές ταυτότητες.

2. Πολιτισμική ταυτότητα & ετερότητα

Πολιτισμική ταυτότητα

Η πολιτισμική ταυτότητα είναι η κουλτούρα που προσδίδει τη συνοχή αλλά και τη διατήρηση μιας ομάδας. Αποτελεί το προϊόν των διαδικασιών «πολιτισμοποίησης» και γενικότερα κοινωνικοποίησης του ατόμου, κάτω από συγκεκριμένες και πραγματικές συνθήκες⁸. Παρέχει, ταυτόχρονα, ένα πλαίσιο αναφοράς από όπου προκύπτουν μοντέλα συμπεριφοράς, τα οποία ρυθμίζουν τόσο τις σχέσεις των μελών της ομάδας όσο και τις σχέσεις της με άλλες ομάδες. Παραπέμπει σε γνωρίσματα υπαρκτά ή εκλαμβανόμενα ως υπαρκτά, τα οποία θεωρείται πως το άτομο κατέχει από κοινού με άλλους ανήκοντες σε γενικές κεντρικές κατηγορίες συλλογικών-κοινωνικών ταυτοτήτων, όπως η εθνική ή η γλωσσική⁹.

Για την καλύτερη κατανόηση της πολιτισμικής ταυτότητας θα πρέπει να προβούμε σε μια αποσαφήνιση των όρων «κουλτούρα» και «πολιτισμός», καθώς για πολλούς οι έννοιες αυτές δεν είναι απόλυτα διακριτές μεταξύ τους, για άλλους ταυτίζονται, ενώ κάποιιοι θεωρούν πως η μία συμπεριλαμβάνει την άλλη σε πολλά σημεία. Ο «πολιτισμός» σήμαινε αρχικά την καλλιέργεια του αγρού ενώ αργότερα χρησιμοποιήθηκε ώστε να δηλώσει την καλλιέργεια του σώματος και της ψυχής του ανθρώπου. Ως «πολιτισμός» νοείται το σύνολο των υλικών και πνευματικών δημιουργημάτων του ανθρώπου στη διάρκεια της ιστορίας του. Ειδικότερα, ο «πολιτισμός» αναφέρεται στα μεταβιβασμένα στοιχεία του κοινωνικού συνόλου (κοινωνική κληρονομιά), όπως είναι για παράδειγμα η επιστημονική γνώση και στα

⁷ Βεντούρα Λ., Μετανάστευση και Έθνος, Μετασχηματισμοί και κοινωνικές θέσεις, Ε.Μ.Ν.Ε.-ΜΝΗΜΩΝ, Αθήνα 1994

⁸ Δαμανάκης Μ., Η Εκπαίδευση των Παλινοστούτων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική Προσέγγιση, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2001

⁹ Γκότοβος Α., Εκπαίδευση και ετερότητα, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2002

μη μεταβιβασμένα στοιχεία της κοινωνικής κληρονομιάς, δηλαδή τα ηθικά και πνευματικά επιτεύγματα, όπως ο πνευματικός ή ηθικός πολιτισμός ή κουλτούρα. Η «κουλτούρα», λοιπόν, αποτελεί τη σύνθετη ενότητα που περιλαμβάνει τις γνώσεις, τις πεποιθήσεις, τις τέχνες, τα ήθη, το δίκαιο, τα έθιμα και όλες τις ικανότητες και συνήθειες που αποκτά ο άνθρωπος ως μέλος μιας κοινωνίας. Ταυτόχρονα αναφέρεται στο σύνολο των πνευματικών και ηθικών αξιών που διαμορφώνουν ένα συγκεκριμένο κοινωνικό σύνολο στη διαχρονική πορεία του, με στόχο την πνευματική καλλιέργεια των μελών του. Είναι ένα σύστημα πραγματικών δραστηριοτήτων σχετικά με τον τρόπο που σκέπτεται, αισθάνεται και δρα το κάθε μέλος μιας ομάδας ή ακόμα και ομάδες εντός του κοινωνικού συνόλου και αποτελεί απόρροια της ανθρωπιστικής παιδείας που στοχεύει στη διαμόρφωση συνειδητών μελών του κοινωνικού συνόλου¹⁰. Κάθε κουλτούρα είναι επίσης αποτέλεσμα ενός διαπολιτισμικού συσχετισμού δυνάμεων, καθώς η κυρίαρχη κουλτούρα είναι εκείνη που χαρακτηρίζει τις υπόλοιπες με τον ταυτόχρονο προσδιορισμό του ρόλου τους εντός του διαπολιτισμικού συστήματος. Είναι ταυτόχρονα, όμως, και αποτέλεσμα ενός εσωτερικού συσχετισμού δυνάμεων, λόγω της πάλης των ομάδων για τη διανομή των ταυτοτήτων και την αναγνώριση, η οποία επεκτείνεται και στο εσωτερικό μιας δεδομένης κουλτούρας που αυτοπροσδιορίζει και συγκροτεί μια κοινότητα.

Οι σύγχρονοι θεωρητικοί προσεγγίζουν την πολιτισμική ταυτότητα ως μια δυναμική κατάσταση και όχι ως κάτι το απόλυτα δεδομένο ή το στατικό, καθώς συγκροτείται τόσο από την ένταξη στο πλαίσιο μιας ομάδας, όσο και από το σύνολο των ατομικών ιδιοτήτων του κάθε μέλους της. Η συγκρότηση της πολιτισμικής ταυτότητας αναφέρεται σε ένα συνεκτικό σύνολο ιδιαίτερων πολιτισμικών χαρακτηριστικών τα οποία δεν υφίστανται ως αμετάβλητο σύστημα συμβόλων και αξιών, αλλά ως ιστορικά δυναμικός τρόπος νοηματοδότησης του κόσμου και της θέσης της ομάδας σε αυτόν.

Σύμφωνα με τον Jenkins¹¹, η διάκριση ανάμεσα στην ονομαστική και την πραγματική ταυτότητα είναι ιδιαίτερα σημαντική. Το ονομαστικό αποτελεί την ταξινόμηση με την οποία ταυτίζεται το άτομο. Μια ταξινόμηση από μόνη της δεν αρκεί για την «ανάληψη» μιας ταυτότητας, έτσι η απόδοση ενός χαρακτηρισμού δεν οδηγεί αυτόματα στην υιοθέτηση μιας ανάλογης του χαρακτηρισμού συμπεριφοράς από τον αποδέκτη του, ούτε στην κοινή αποδοχή από το ευρύτερο σύνολο. Απαιτείται

¹⁰ Παϊπάης Γ. Λεξικό εννοιών πολιτικών-κοινωνικών επιστημών και γενικής παιδείας, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα-Πειραιάς 1996

¹¹ Jenkins R., Κοινωνική Ταυτότητα, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2007

μια συσσωρευμένη ταξινομική διαδικασία με την πάροδο του χρόνου, κατά την οποία η ταξινόμηση προκαλεί συνέπειες στο άτομο. Η διαδικασία αυτή έχει ακόμα περισσότερες επιπτώσεις εάν διακατέχεται από θεσμική νομιμοποίηση και εξουσία. Η διαφοροποίηση του πραγματικού από το ονομαστικό αφορά στις επιπτώσεις του καθορισμού της ταυτότητας. Η πραγματική ταυτότητα είναι η εμπειρική (βιωματική) και πρακτική σημασία που έχει για το φορέα της στην πάροδο του χρόνου μια ονομαστική ταυτότητα.

Σε ό,τι αφορά τους μετανάστες, η διαδικασία προσαρμογής της πολιτισμικής τους ταυτότητας στην κυρίαρχη πολιτισμική ταυτότητα της χώρας υποδοχής περιλαμβάνει πλήθος δυσκολιών και ζητημάτων. Η συνειδητοποίηση της διαφορετικότητας των πολιτισμικών ταυτοτήτων, δημιουργεί ένα ιδιαίτερο αίσθημα σε σχέση με το ανήκειν, τόσο στην εσωτερική ομάδα των «άλλων», όσο και στη εξωτερική ομάδα των «πολλών και κανονικών». Η κατάσταση αυτή συχνά δημιουργεί μία απόσταση ανάμεσα στα άτομα από διαφορετικές ομάδες και η ετερότητα γίνεται αφορμή αποκλεισμού και περιθωριοποίησης¹².

Επιπρόσθετα, τα άτομα από μεταναστευτικές ομάδες έρχονται συχνά αντιμέτωπα με την αμφισβήτηση της προσωπικής τους αξίας και καλούνται να διαχειριστούν την αντίφαση που ενδέχεται να υπάρχει ανάμεσα στα στοιχεία του πολιτισμού της χώρας καταγωγής τους και σε εκείνα της χώρας υποδοχής¹³. Η συγκεκριμένη αντίφαση εκλαμβάνεται διαφορετικά από κάθε άτομο και έτσι άλλοι επιλέγουν να μην την αναγνωρίζουν καν και να οδηγούνται στην απομόνωση και άλλοι παραμένοντας δεκτικότεροι στην επαφή τους με τον «νέο» πολιτισμό προσαρμόζονται σε αυτόν, χωρίς να αναιρούν εκείνον που ούτως ή άλλως φέρουν¹⁴.

Πολιτισμική ετερότητα

Η έννοια της ετερότητας αποτελεί βασικό στοιχείο των συστημάτων κατηγοριοποιήσεων και αναπαραστάσεων του περιβάλλοντος¹⁵ και ταυτόχρονα ένα σύνολο στοιχείων τα οποία δίνουν έμφαση στις ανθρώπινες ιδιομορφίες ή διαφορές, όπως η καταγωγή, η φυλή, το χρώμα, το φύλο, ο πολιτισμός ή η θρησκεία. Οι

---

¹² Cohen A., *Belonging: Identity and Social Organization in British Rural Cultures*, University Press, Manchester 1982

¹³ Camilleri C. & Cohen E., *Choes de cultures*, L' Harmattan, Paris 1989

¹⁴ Η εν λόγω διαδικασία χαρακτηρίζεται ερι ως η διαμόρφωση μιας «συνθετικής ταυτότητας».

¹⁵ Κωνσταντοπούλου Χ., «Εμείς» και οι «Άλλοι». Αναφορά στις τάσεις και τα σύμβολα, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000

ιδιομορφίες αυτές είναι ικανές να χαρακτηρίζουν ένα άτομο ή μια ομάδα και να την εντάσσουν σε ένα σύνολο, που διαφοροποιείται σε σχέση με την κυρίαρχη ομάδα που θεωρείται πως απαρτίζεται από άτομα με κοινά και οικεία χαρακτηριστικά. Κατ' αυτή την έννοια η ετερότητα μπορεί να εμφανίζεται ως εθνοτική, πολιτισμική, γλωσσική, φυλετική ή θρησκευτική και συνήθως προκαλεί κοινωνικές αντιδράσεις αποκλεισμού και περιθωριοποίησης¹⁶. Από την άλλη πλευρά, η ετερότητα αποτελεί συστατική συνιστώσα της ταυτότητας, καθώς το γεγονός της συγκρότησης και διαμόρφωσης μίας ταυτότητας οδηγεί στην αντιπαραβολή ομοιοτήτων και διαφορών, ένταξης ή μη ένταξης σε μια σειρά υφιστάμενων κοινωνικών ομάδων.

Αναφορικά με τη σύγχρονη έννοια της ετερότητας, αυτό που παρατηρείται είναι ο στενός συσχετισμός της αφενός με τον ορισμό του «άλλου» που εμπεριέχει τα χαρακτηριστικά της κυρίαρχης εθνοκεντρικής θεώρησης και αφετέρου με την αγωνία της «αυθεντικότητας», δηλαδή της «καθαρότητας» και μη επιμειξίας ενός πολιτισμού. Η έννοια της ετερότητας σήμερα μπορεί να σημαίνει είτε την εθνική διαφορετικότητα και την πολιτισμική ιδιαιτερότητα είτε την κοινωνική έκφραση ή παρουσία που ξεφεύγει από αυτό που θεωρείται φυσιολογικό. Όπως όμως σημειώνει ο Τσουκαλάς, «ένας πολιτισμός που αρνείται την πρωτοβουλία επιλογής και διαμόρφωσης όλων των αξιακών και πολιτιστικών δεδομένων που ενδέχεται να φέρουν τα μέρη του, είναι ένας πολιτισμός που απαρνείται εκ προοιμίου την οποιαδήποτε «αντικειμενική» εσωτερική συνεκτικότητά του»¹⁷.

3. Μαζική κουλτούρα

Η μαζική κουλτούρα δε μπορεί να νοηθεί ανεξάρτητα από τους κοινωνικούς και ιστορικούς παράγοντες που καθορίζουν τις αξίες και τα νοήματά της, αποτελεί λοιπόν, ένα σύστημα σημασιών εξαιρετικά δυναμικό με αποτέλεσμα να μην είναι απλή και ομοιογενής οντότητα, αντίθετα η εξέλιξή της χαρακτηρίζεται από πολυσύνθετα και ετερογενή στοιχεία. Η μαζική κουλτούρα ως έννοια έχει τις καταβολές της στους στοχαστές της Σχολής της Φρανκφούρτης, και ήταν αρνητικά φορτισμένη, λόγω του ότι υποδηλώνει τον εκμαυλισμό της κουλτούρας ή του πολιτισμού. Η προσέγγισή της απαιτεί αφενός την ανάλυση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της, αφετέρου την ανάδειξη κάθε είδους στοιχείων που τη

---

¹⁶ Κωνσταντοπούλου, ό.π.

¹⁷ Τσουκαλάς Κ., Η επινόηση της ετερότητας, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2010

διαφοροποιούν ως «μαζική» από κάθε άλλο σύστημα σημασιών που μοιράζονται τα άτομα της ίδιας κοινότητας, κοινωνικής ομάδας ή έθνους και με βάση το οποίο αντιλαμβάνονται και ταξινομούν τον κόσμο. Ο Marcuse εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους η σύγχρονη πολιτιστική βιομηχανία δημιουργεί και ικανοποιεί «ψευδείς» ή «πλαστές» ανάγκες. Η έννοια της ψευδούς διακρίνεται από την πραγματική ή γνήσια ανάγκη, η οποία απορρέει από τις ορθολογικές δυνάμεις του ανθρώπου και εκφράζει τις δημιουργικές του ιδιότητες. Η ικανοποίηση των πραγματικών αναγκών επιτρέπει στα άτομα την απόκτηση μεγαλύτερου ελέγχου της ζωής τους με την ταυτόχρονη ενίσχυση των διαπροσωπικών σχέσεών τους, αντίθετα, οι πλαστές ανάγκες αποτελούν παραμόρφωση της φύσης του ατόμου. Η μαζική κουλτούρα, λοιπόν, διαμορφώνει την αίσθηση του οικείου και του ασφαλούς. Μέσω των τυποποιημένων προϊόντων του μαζικού πολιτισμού, τα οποία χαρακτηρίζονται ως ιδιαίτερα, μοναδικά και πρωτότυπα, δημιουργείται η εντύπωση πως όντως υπάρχει ελευθερία επιλογών. Κατ' αυτό τον τρόπο διαμορφώνεται μία «ελευθερία» επιλογής ανάμεσα σε κατά βάση όμοια-τυποποιημένα προϊόντα με επιφανειακές και ανούσιες διαφορές, οι οποίες ενισχύουν την ψευδαίσθηση της ομοιομορφίας, που το μόνο που κάνει είναι να μας παρέχει την αίσθηση της ψευδούς ασφάλειας. ¹⁸

Κατά τον N. Carroll¹⁹ αυτό που διαφοροποιεί τη μαζική από τη λαϊκή κουλτούρα είναι ότι ιστορικά κάθε κοινωνία έχει να επιδείξει δείγματα λαϊκού πολιτισμού, αντίθετα η μαζική κουλτούρα δεν εμφανίζεται σε όλη την ιστορία της ανθρωπότητας, αντίθετα αναπτύχθηκε στις συνθήκες της βιομηχανικής κοινωνίας αναφερόμενη στη «μάζα»²⁰ του πληθυσμού.

Η τυποποίηση εμφανίζεται ως το χαρακτηριστικότερο στοιχείο της μαζικής κουλτούρας. Εξαιτίας του τυποποιημένου χαρακτήρα των προϊόντων επιτυγχάνεται η επανάληψη παρόμοιων μοτίβων, η διασκευή κλασικών έργων και κυρίως η εκμετάλλευση στοιχείων της λαϊκής κουλτούρας τα οποία παρερμηνεύονται σε τέτοιο βαθμό, ώστε να αλλοτριώνεται η αρχική σημασία τους. Κατά τον Barthes²¹ το σύνολο των προϊόντων της μαζικής κουλτούρας χαρακτηρίζονται από την «αισχρή επανάληψη». Την επανάληψη αυτή εντοπίζει σε κάθε μέρος των προσφερόμενων στις μάζες προϊόντων και κυρίως στο περιεχόμενό τους.

¹⁸ Craib I., Σύγχρονη Κοινωνική Θεωρία, Από τον Πάρσονς στον Χάμπερμας, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2008

¹⁹ Carroll N., A philosophy of mass art, Clarendon Press, Oxford 1998

²⁰ Εδώ η μάζα αναφέρεται υπό την έννοια του μεγάλου αριθμητικά συνόλου ανεξάρτητα από εθνικά, ταξικά, θρησκευτικά, πολιτικά ή φυλετικά σύνορα.

²¹ Ramonet I., Σιωπηρή Προπαγάνδα, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2001

Στις θεωρίες και τις αντιλήψεις που έχουν αναπτυχθεί σχετικά με τη μαζική κουλτούρα η έννοια της «μάζας» προσεγγίζεται κατά κύριο λόγο με ταξικά κριτήρια που τη διακρίνουν από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα. Υπό την έννοια αυτή οι «μάζες» δημιουργήθηκαν με την ανάδειξη της αστικής και μεσοαστικής τάξης κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα και εδραιώθηκαν στις μεταπολεμικές δεκαετίες του 20^{ου}, όταν εντάχθηκαν σε αυτές τα κατώτερα εργατικά στρώματα. Με βάση την προηγούμενη διάκριση, η «μάζα» του κόσμου αποτελείται κατά κύριο λόγο από «μέσους» αγοραστές στους οποίους απευθύνονται οι βιομηχανικές επιχειρήσεις οι οποίες και παράγουν τα καταναλωτικά προϊόντα της μαζικής κουλτούρας. Τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, από την άλλη, διαμορφώνουν τη δική τους κουλτούρα, η οποία κρίνεται ως «ανώτερη», λόγω του ότι το περιεχόμενό της αφενός δημιουργείται από ανθρώπους –και όχι από επιχειρήσεις που αποσκοπούν στο κέρδος και στη χειραγώγηση του «όχλου»- και αφετέρου απευθύνεται σε άτομα ανώτερου διανοητικού επιπέδου, ικανών να το κατανοήσουν. Ο ταξικός χαρακτήρας ορισμένων επικρίσεων της μαζικής κουλτούρας μπορεί να εκφράζει έλλειψη εκτίμησης που μόνο φαινομενικά στρέφεται ενάντια στους υπεύθυνους για τη μαζικοποίηση του «όχλου», ενώ στη ουσία κατευθύνεται εναντία στην ίδια τη «μάζα», επιζητώντας νοσταλγικά την εποχή που οι πολιτιστικές αξίες αποτελούσαν ταξικό κληροδότημα και δε βρίσκονταν σε αδιάκριτη κοινή διάθεση²².

Στις αντιλήψεις των στοχαστών της Σχολής της Φρανκφούρτης η διάκριση της κουλτούρας σε ανώτερη, μεσοαστική και μαζική δίνει ιδιαίτερη έμφαση κυρίως στα προϊόντα της μαζικής κουλτούρας και όχι στο διανοητικό επίπεδο των κοινωνικών ομάδων στα οποία η καθεμία αντιστοιχεί. Ταυτόχρονα εκφράζει δυσπιστία απέναντι σε όλες τις μορφές διανοητικής εξουσίας που μπορούν να οδηγήσουν τους πολίτες σε καθεστώς μαζικής υποταγής και να τους μετατρέψει σε εύκολους αποδέκτες όλων των αυθαιρεσιών της εξουσίας. Στο στόχαστρο των πιο «προοδευτικών» επικρίσεων την μαζικής κουλτούρας είναι και οι υπεύθυνοι παραγωγής της μαζικής κουλτούρας, οι οποίοι έχοντας ως μοναδικό τους στόχο την προσέλκυση όσο το δυνατό μεγαλύτερου μέρους του κοινού, κατασκευάζουν τα προϊόντα τους στις «μέτριες» και κοινότοπες προσδοκίες της «κοινής γνώμης». Μέσω αυτής της διαδικασίας επιχειρούν να ομογενοποιήσουν το ετερογενές κοινό στο οποίο απευθύνονται και καταστρέφουν τα επιμέρους πολιτιστικά του χαρακτηριστικά.

---

²² Eco U., Κήνσορες και θεράποντες. Θεωρία και ιδεολογία των μέσων μαζικής επικοινωνίας, Εκδόσεις Γνώση, Αθήνα 1994

Η σύγχρονη επιτυχία ή και κυριαρχία της μαζικής κουλτούρας εντοπίζεται τόσο στις τεχνολογικές εξελίξεις των μέσων παραγωγής και μετάδοσης πληροφοριών, όσο και στην ανάδειξη της αστικής τάξης και στη συνέχεια της μεσοαστικής. Σχετίζεται, επομένως με γεγονότα που διαδραματίστηκαν κατά την ανάπτυξη της καπιταλιστικής οικονομίας, τα οποία διαμορφώθηκαν και εξελίχθηκαν στη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα και εδραιώθηκαν στο πλαίσιο της οικονομικής ευημερίας που γνώρισαν οι δυτικές κοινωνίες στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα. Έτσι η μαζική κουλτούρα εμφανίζεται κατά την ιστορική στιγμή που οι μάζες εισέρχονται ως πρωταγωνίστριες στην κοινωνική ζωή και ως συνυπεύθυνες των δημοσίων πραγμάτων²³. Η ιδιοτυπία της είναι πως παρόλο που παράγεται από μία ομάδα ανθρώπων «έξω» ή «πάνω» από την κοινωνία διαμορφώνεται στο κοινωνικο-ιστορικό πλαίσιο ενός συστήματος που σαν ρεύμα τείνει προς μία συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Όσα συνολικά περιγράφηκαν νωρίτερα επεξηγούν τους λόγους για τους οποίους η ποιότητα της κουλτούρας επηρεάζεται από μία μεγάλη σειρά παραγόντων που συμβάλλουν στην κυριαρχία των προϊόντων της μαζικής κουλτούρας σε πολλές εκφάνσεις των σημερινών κοινωνιών, όπως τα μέσα ενημέρωσης.

Μαζική κουλτούρα και μέσα ενημέρωσης

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι ένας από τους βασικότερους φορείς παραγωγής, προώθησης και προβολής των προϊόντων της μαζικής κουλτούρας, εξαιτίας του εμπορευματικού χαρακτήρα τους, δηλαδή του ρόλου τους ως οργανισμών που ως πρωτεύοντα στόχο έχουν τη μεγιστοποίηση του κέρδους. Αντιμετωπίζονται, λοιπόν, ως «βιομηχανίες συνείδησης», που επηρεάζονται από την οικονομική λογική και τις πολιτιστικές αλλαγές, καθώς προβάλλουν κατασκευασμένα «εκ των άνω» ενημερωτικά ή ψυχαγωγικά προϊόντα σύμφωνα με τα όσα επιτάσσει η κυρίαρχη ιδεολογία, αλλά και η αγορά, αντιμετωπίζοντας το κοινό τους ως παθητικούς καταναλωτές προϊόντων και ιδεών.

Ο Shils²⁴ διακρίνει την κουλτούρα σε τρία επίπεδα: ανώτερη, μέτρια, βάνουση, όπου σε αυτή τη διάκριση τα προϊόντα μαζικής κουλτούρας κατατάσσονται στο δεύτερο και το τρίτο επίπεδο. Τα προϊόντα ανώτερης κουλτούρας τείνουν να είναι

²³ Eco U., ό.π.

²⁴ Shils E., «Η μαζική κοινωνία και η κουλτούρα της», στο Kraus K. κ.α., Η κουλτούρα των μέσων. Μαζική κοινωνία και πολιτιστική βιομηχανία, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1991

περισσότερο πρωτότυπα και να αντέχουν στο χρόνο, σε σχέση με εκείνα της βάνουσης κουλτούρας που εμφανίζουν ελάχιστη πρωτοτυπία και σπάνια αντέχουν στο χρόνο. Σημειώνει, όμως, πως η ποιότητα της κουλτούρας δεν είναι πάντα ανάλογη της αντοχής των έργων στο χρόνο. Θεωρεί πως τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν «χειραγωγούν» το κοινό, αλλά αντίθετα λειτουργούν ως μέσο πνευματικής ανάπτυξης των απολίτιστων μαζών και αποδίδει την αποδοχή της μέτριας και βάνουσης κουλτούρας στην προσπάθεια διεύρυνσης του κοινού με απώτερο στόχο τη μείωση του κόστους παραγωγής πολιτιστικών προϊόντων²⁵. Υφίσταται, όμως, και μία εκ διαμέτρου αντίθετη θεώρηση, όπου τα προϊόντα της μαζικής κουλτούρας κρίνονται ως αλλοτριωμένα προϊόντα ανώτερης κουλτούρας, καταδεικνύοντας πως η μαζική κουλτούρα αποτελεί φθορά της ανώτερης²⁶.

Τα προϊόντα μαζικής κουλτούρας έχουν ως κυριότερο χαρακτηριστικό τους τον τυποποιημένο χαρακτήρα τους, ο οποίος τα μετατρέπει, όπως αναφέραμε και νωρίτερα, σε καταναλωτικά αγαθά. Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό που αποδίδεται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι εκείνο της ανακύκλωσης της κυκλοφορίας των προϊόντων μαζικής κουλτούρας με βάση την αρχή της επικαιρότητας²⁷. Η ανακύκλωση επιτυγχάνεται εξαιτίας των αναγνωρίσιμων από το κοινό και επαναλαμβανόμενων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων των προωθούμενων προϊόντων, που αποτελούν αποτέλεσμα της τυποποιημένης δομής τους. Εκείνο που τα διαφοροποιεί κατά περίπτωση είναι λεπτομέρειες, οι οποίες προβάλλονται έτσι, ώστε να δημιουργείται η ψευδαίσθηση του καινούργιου²⁸. Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας τείνουν, με αυτό τον τρόπο να ενδυναμώνουν τη συγκέντρωση εξουσίας και την ιεραρχική δομή της βιομηχανικής κοινωνίας. Αυτό επιτυγχάνεται δια της καταστροφής της συλλογικής μνήμης του κοινού, καθώς εντέχνως αντιμετωπίζουν όλες τις ιδέες ή όλες τις διενέξεις και τις διαφωνίες ως εξίσου ενδιαφέρουσες από την άποψη της επικαιρότητας, ως περιεχόμενα τα οποία διεκδικούν εξίσου τη σπασμωδική προσοχή του τηλεθεατή και τα οποία, κατά συνέπεια, είναι εξίσου ασήμαντα και προορισμένα να ξεχαστούν.

---

²⁵ Shills, ο.π.

²⁶ Arendt H., «Κοινωνία και κουλτούρα», στο Kraus κ.α., ό.π.

²⁷ Maudrillard J., Η κουλτούρα των μαζικών μέσων, στο Kraus K. κ.α., ό.π.

²⁸ Adorno T., Horkheimer M., «Η βιομηχανία της κουλτούρας: Ο Διαφωτισμός ως εξαπάτηση των μαζών», στο Σαρίκας Ζ. (επιμ.), Τέχνη και μαζική κουλτούρα, Εκδόσεις ύψιλον βιβλία, Αθήνα 1984

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Το περιβάλλον των ΜΜΕ

«Σε ένα κράτος στο ποίο η κυβέρνηση δεν μπορεί να ελέγξει το λαό δια της βίας, το καλύτερο που έχει να κάνει είναι να ελέγξει τη σκέψη του»

Noam Chomsky²⁹

Κεφάλαιο 2: Το περιβάλλον των ΜΜΕ

1. Περί μέσων μαζικής ενημέρωσης

Στις σύγχρονες κοινωνίες υφίστανται ορισμένες κοινωνικές ομάδες οι οποίες είναι καταπιεσμένες, μη προνομιούχες και ενδεχομένως υποτελείς, ενώ ταυτόχρονα άλλες κατέχουν θέσεις υλικής προτεραιότητας και προνομίων με παράλληλη άσκηση της εξουσίας. Εντός του προαναφερθέντος πλαισίου τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελούν έναν από τους κύριους ιδεολογικούς μηχανισμούς που ως άμεσο στόχο τους έχουν τη διαμόρφωση, προώθηση και αναπαραγωγή της κυρίαρχης ιδεολογίας. Συμβάλουν δε καθοριστικά στη νομιμοποίηση και αναπαραγωγή τόσο της κοινωνικής ανισότητας, όσο και της κυριαρχίας των λίγων που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες κοινωνίες.

Τα μέσα ως πρωτογενείς φορείς της κοινωνικοποίησης, διά της συνεχούς παραγωγής μιας επίπλαστης λαϊκής συγκατάθεσης στην υπάρχουσα κοινωνική δομή έχουν καθοριστικό ρόλο στη διατήρηση των διαιωνιζόμενων ταξικών, εξουσιαστικών και ιεραρχικών «ισορροπιών». Η εν λόγω συγκατάθεση δεν προέρχεται από την κοινωνική συνοχή και την κοινωνική συμφωνία, είναι αντίθετα προσανατολισμένη και επιβεβλημένη ως μια μορφή «συμφωνίας» που εξυπηρετεί την/τις κυρίαρχη/ες ομάδα/ες εις βάρος όσων κατέχουν «κατώτερες» κοινωνικές θέσεις.

Τα γεγονότα για τα οποία τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μας πληροφορούν καθώς και τα μηνύματα που παράγονται εντέχνως από αυτά είναι το προϊόν μιας πολύπλοκης τεχνικής, γλωσσικής και ιδεολογικής διαδικασίας που ως στόχο της έχει την αναπαραγωγή της κυρίαρχης ιδεολογίας. Έτσι, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν δημιουργούν απλώς μια συνεκτική εικόνα για την πραγματικότητα, αλλά περισσότερο

---

²⁹Τσόμσκι Ν., «Τα ΜΜΕ ως όργανο κοινωνικού ελέγχου και επιβολής», Ελεύθερος Τύπος

μια οπτική που εκχέεται από τις υπάρχουσες δομές εξουσίας και ταυτόχρονα συντελεί στην αναπαραγωγή τους.

Το νόημα που δίνουν οι άνθρωποι στην πραγματικότητα που τους περιβάλλει και βιώνουν, αποτελεί μια κοινωνική παραγωγή, μια πρακτική³⁰, την κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας³¹. Όπως υπογραμμίζει ο Stuart Hall³²: «Ο κόσμος πρέπει να κατασκευαστεί για να παράγει νόημα». Αυτό συνεπάγεται ότι η διαδικασία της σημασιοδότησης, δηλαδή ο τρόπος που δίνουμε νόημα στα γεγονότα, δεν είναι ουδέτερος: αποτελεί ενεργητική διαδικασία και υλική δύναμη που προσδιορίζει και διαμορφώνει τα ίδια τα γεγονότα που σηματοδοτεί και κατά συνέπεια εντάσσεται με άμεσο τρόπο στο χώρο της ιδεολογίας.

Τα ΜΜΕ, σύμφωνα με τον Hall, ως ιδεολογικοί μηχανισμοί, δηλαδή ως σημαίνοντες φορείς, ορίζουν και δεν αντανakλούν ή διαστρεβλώνουν απλώς την «πραγματικότητα». Το περιεχόμενο των ΜΜΕ δεν βρίσκεται σε κάποια συμμετρική σχέση με την κοινωνική πραγματικότητα, αλλά παρέχει πλαίσιο πρόσληψης της πραγματικότητας, το πλαίσιο αξιών, πεποιθήσεων και ιδεών για την κοινωνική τάξη πραγμάτων, μια εικόνα και μια θέση για το πώς πρέπει να είναι τα πράγματα και ο κόσμος γύρω μας, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί μια συνεκτική εικόνα για αυτή την πραγματικότητα.

Τα ΜΜΕ δεν δημιουργούν απλώς μια συνεκτική εικόνα για την πραγματικότητα, αλλά περισσότερο μια οπτική που εκχέεται από τις υπάρχουσες δομές εξουσίας και ταυτόχρονα συντελεί στην αναπαραγωγή τους. Η ανάλυση της ιδεολογίας σε αυτό το θεωρητικό πλαίσιο πρέπει να εγκαταλείψει την προβληματική της διαστρέβλωσης ή

---

³⁰ Η έννοια της πρακτικής, σύμφωνα με τον Bourdieu, βρίσκεται μεταξύ habitus και πεδίου, είναι οι κοινωνικά καθιερωμένοι τρόποι με τους οποίους γίνονται τα πράγματα. Αποτελεί έναν περισσότερο δομημένο και συγκεκριμένο τρόπο περιγραφής των «κοινωνικών συνηθειών». Όσο το κοινωνικό έθος ωριμάζει, μπορεί να εξελιχθεί και να εξειδικευτεί σε πρακτικές, οι οποίες με τη σειρά τους μπορεί να εκφυλιστούν σε συνήθειες. Οι πρακτικές είναι ριζωμένες σε πλέγματα κοινωνικών συνηθειών και υπάρχει η πιθανότητα να θεσμοθετηθούν επισήμως ως νόμος που θα προτρέπει ή θα απαγορεύει. Η πρακτική είναι η λειτουργία της σύμφυσης του κοινωνικά μορφοποιημένου υποκειμενικού παράγοντα (habitus) και του κοινωνικά μορφοποιημένου αντικειμενικού παράγοντα (πεδίο), είναι το όλον της συμπληρωματικότητας των δυο. Η άρτια κατοχή του τρόπου μιας πρακτικής φαίνεται να υπονοεί έναν συνειδητό, υποκειμενικό, νοητικό σχεδιασμό, μολοντί αυτό δε συμβαίνει τις περισσότερες φορές, κι όταν ακόμα συμβαίνει δεν είναι το σημαντικότερο. Bourdieu P., Η αίσθηση της πρακτικής, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006

³¹ Αναφερόμενοι στην «κοινωνική πραγματικότητα» της εκάστοτε κοινωνικο-ιστορικής συγκυρίας μιλάμε κατά κύριο λόγο για έναν κόσμο κοινών νοημάτων, πρακτικών και σχέσεων, που αποτελεί προϋπόθεση κάθε μορφής συλλογικότητας και επικοινωνίας. Αυτός ο κοινός κόσμος δεν είναι, τουλάχιστον από μια φαινομενολογική προοπτική, ούτε απλώς αντικειμενικός ούτε απλώς υποκειμενικός αλλά δι – υποκειμενικός, αφορά δηλαδή τις σχέσεις μεταξύ των υποκειμένων, είναι «μοιρασμένος» αναμεταξύ τους και δομείται συλλογικά ως σύνθεση (αλλά όχι ως απλό άθροισμα) των προοπτικών των επιμέρους υποκειμένων. Μπέργκερ Π. & Λουκμαν Τ., Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας, Εκδόσεις Νήσος, Αθήνα 2003

³² Hall S., The rediscovery of "Ideology": Return of the repressed in Media Studies, στο Gurevitch et all, Culture, Society and the Media, Methuen Publications, London 1982 (ελ. μεταφρ. Κομνηνού Μ. και Λυριτζής Χ., Κοινωνία, Εξουσία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 1988)

παραμόρφωσης της πραγματικότητας ή της ψευδούς συνείδησης και να επικεντρωθεί στην «πολιτική της σημασιοδότησης», την εξουσία δηλαδή του να σημασιοδοτείς τα γεγονότα με ένα συγκεκριμένο τρόπο³³. Αντιμαχόμενες κοινωνικές ομάδες, σε μια αποφασιστική στιγμή στην πάλη για τον κοινωνικό έλεγχο, προσπαθούν να επιβάλουν το δικό τους ορισμό αυτού που θα εκληφθεί ως «αλήθεια» και «πραγματικότητα». Με αυτή την έννοια, η «αλήθεια» και η «πραγματικότητα» δε συνιστούν αντικειμενικά απόλυτα στα οποία καθένας μπορεί να καταφύγει, αλλά προκείμενες που διαμορφώνονται και χρησιμοποιούνται από συγκεκριμένες ανταγωνιζόμενες ομάδες.

Ένα σημείο στο οποίο αξίζει να αναφερθούμε είναι η εξουσία της σημασιοδότησης των γεγονότων με ένα συγκεκριμένο τρόπο, η «πολιτική σημασιοδότησης». Υπό το πρίσμα της πολιτικής σημασιοδότησης αναγνωρίζεται πως αντιμαχόμενες κοινωνικές ομάδες, σε μια αποφασιστική στιγμή στην πάλη για τον κοινωνικό έλεγχο, προσπαθούν να επιβάλουν το δικό τους ορισμό αυτού που θα εκληφθεί ως «αλήθεια» και «πραγματικότητα». Με την πάλη αυτή, όμως, να έχει κριθεί, η «αλήθεια» και η «πραγματικότητα» δε συνιστούν αντικειμενικά απόλυτα στα οποία καθένας μπορεί να καταφύγει, αλλά προαποφασισμένες «αλήθειες» και «πραγματικότητες» που διαμορφώνονται και χρησιμοποιούνται από την κυρίαρχη ομάδα.

Σύμφωνα με τον J.B. Thompson³⁴, διακρίνονται τρεις κυρίως τρόποι με τους οποίους το νόημα που εκπέμπεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μπορεί να εξυπηρετήσει τη διατήρηση της εξουσίας:

- Πρώτον, αναπαριστώντας την πραγματικότητα με τέτοιο τρόπο ώστε να νομιμοποιούνται ασύμμετρες σχέσεις και δικαιολογώντας την καθολική εγκυρότητα και νομιμότητα της κυριαρχίας.
- Δεύτερον, με την απόκρυψη της κυριαρχίας με απώτερο στόχο τη συσκοτίση του χαρακτήρα της.
- Τρίτον, μπορεί να πραγματοποιήσει την κυριαρχία, παρουσιάζοντας σαν αιώνιο και φυσικό ό,τι στην πραγματικότητα είναι ιστορικό, μεταβατικό και πολιτισμικά καθορισμένο (μυθοποίηση και αποϊστορικοποίηση της υπάρχουσας τάξης πραγμάτων και υπάρχουσών κοινωνικών σχέσεων).

---

³³ Ο.π.

³⁴ Thompson J.B., "Studies in the Theory of Ideology", Cambridge, Polity Press, 1984

Η κριτική σχολή της Φρανκφούρτης

Σύμφωνα με το Μαρξ, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης υπηρετούν τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης και δεν βοηθούν την εργατική τάξη να αναπτύξει συνείδηση για την αλλαγή της κοινωνίας. Τα μέσα χειραγωγούν την εργατική τάξη και δεν της επιτρέπουν να κάνει μια ενεργή αντιπολίτευση. Είναι εκείνα που καλλιεργούν μια ψευδή συνείδηση στην εργατική τάξη, καθώς ανήκουν στην αστική τάξη.

Οι ερευνητές της κριτικής σχολής, επηρεασμένοι από τη μαρξιστική ανάλυση, θεωρούν πως το κοινό δεν είναι δυνατόν να είναι αυτόνομο απέναντι στα ΜΜΕ, καθώς οι οικονομικές δομές είναι εκείνες οι οποίες καθορίζουν τη λειτουργία τους. Ταυτόχρονα, αποτελούν εργαλεία καταπίεσης και χειραγώγησης του κοινού, το οποίο παραμένει ανυπεράσπιστο απέναντι στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Οι παραγωγικές σχέσεις είναι εκείνες που καθορίζουν τη λειτουργία τους. Τα ΜΜΕ αποτελούν ένα νέο βήμα της ανάπτυξης του καπιταλισμού που γενικεύει την εμπορευματοποίηση της κουλτούρας. Οι θεωρητικοί της Κριτικής σχολής πιστεύουν ότι ο ρόλος τους είναι να ξεδιπλώσουν την κρυμμένη αλήθεια ενός συστήματος κυριαρχίας, που δεν μπορεί να λειτουργήσει παρά μόνο μέσω της υποκρισίας. Για αυτό το λόγο υποστηρίζουν ότι μια εμπειρική προσέγγιση των ΜΜΕ το μόνο που κάνει είναι να συμμετέχει στην κυρίαρχη ιδεολογία. Οι θεωρητικοί της Κριτικής σχολής δεν ασχολούνται με το πώς λειτουργεί το σύστημα για να το βελτιώσουν, αλλά αντίθετα το καταγγέλλουν για να το αλλάξουν ριζικά.

Οι Adorno και Lazarsfeld είναι οι θεωρητικοί που ενσάρκωσαν την πιο σημαντική διαμάχη στον τρόπο ανάλυσης των ΜΜΕ. Ο Adorno πιστεύει ότι οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί ο Lazarsfeld δεν μπορούν να συλλάβουν την πολυπλοκότητα των μηνυμάτων των ΜΜΕ. Τα ΜΜΕ κρίνονται ως επικίνδυνα γιατί δίνουν την ψευδαίσθηση της ελευθερίας και οι εμπειρικές έρευνες αποτελούν δολώματα συγκάλυψης των μηχανισμών κυριαρχίας. Κατά τον Adorno, η σημασία της εμπειρικής μεθόδου είναι πολύ περιορισμένη. Έργο της Κοινωνιολογίας είναι μια «κριτική θεωρία» της κοινωνίας. Η αντίθεση των δύο αντρών εστιαζόταν τόσο στην ερμηνεία του μοντέλου της δυτικής δημοκρατίας όσο και στην αντίληψη του ρόλου των ΜΜΕ σε αυτή τη δημοκρατία. Άλλωστε αυτό που χαρακτηρίζει τις δύο τάσεις είναι αυτή η προσέγγιση ανάμεσα στην πολιτική επιλογή και το μοντέλο ανάλυσης. Ο Adorno απορρίπτει την αντίληψη ότι είναι δυνατόν να οδηγηθούμε από επιμέρους παρατηρήσεις σε γενικές θεωρίες. Μάλιστα συγκρίνει την εμπειρική μέθοδο των

φυσικών επιστημών με την εμπειρική μέθοδο των κοινωνικών επιστημών και εντοπίζει την αδυναμία της να αναχθεί σε γενικές θεωρίες για την κοινωνία. Αυτό οφείλεται, κατά την άποψή του, στο ότι το αντικείμενο των φυσικών επιστημών παρουσιάζει μια ομοιογένεια, κάτι που δεν έχει η Κοινωνιολογία.

Στο τέλος της δεκαετίας του '40, οι Adorno και Horkheimer μιλούν για πολιτιστική βιομηχανία. Πιστεύουν ότι η βιομηχανική παραγωγή πολιτιστικών αγαθών είναι μια παγκόσμια κίνηση, η οποία αντιμετωπίζει τα πολιτιστικά αγαθά ως εμπορεύματα. Κατά την άποψη των παραπάνω, συχνά το εμπορευματοποιημένο προϊόν ταυτίζεται με το επιφανειακό, το ομοιόμορφο, το δευτερεύον, το τυποποιημένο, το μη δημιουργικό, αυτό που προσαρμόζεται και υποκύπτει στους όρους και τους κανόνες της αγοράς. Η εμπορευματοποίηση των μέσων μαζικής ενημέρωσης υποβαθμίζει την πολιτιστική ταυτότητα. Εκμεταλλεύεται τους πιο αδύναμους καταναλωτές, οι οποίοι δεν έχουν τις απαιτούμενες πολιτιστικές αντιστάσεις για να επιλέξουν. Αλλοτριώνει τις ανθρώπινες σχέσεις αφού τις κάνει πιο υπολογιστικές και χρησιμοθηρικές με τα πρότυπα που προβάλλει με την παράλληλη αύξηση του καταναλωτισμού. Μετατρέπει όλες τις κοινωνικές σχέσεις και τα προϊόντα του πολιτισμού σε εμπορικά προϊόντα. Τα πολιτιστικά αγαθά των ΜΜΕ, όπως οι ταινίες, οι ραδιοφωνικές εκπομπές, έχουν την ίδια διαχειριστική οργάνωση με την κατασκευή ενός αυτοκινήτου. Με την ομογενοποίηση όλων των τομέων παραγωγής, η πολιτιστική βιομηχανία προμηθεύει παρόμοια αγαθά για να ικανοποιήσει ομογενοποιημένες ανάγκες. Αυτή η κατάσταση είναι αποτέλεσμα της λειτουργίας της οικονομίας. Η εμπορευματοποίηση των πολιτιστικών αγαθών οδηγεί στην παρακμή της κουλτούρας. Αυτή η μετατροπή του πολιτιστικού προϊόντος σε χρηματική αξία μειώνει τη δύναμη της κριτικής και κατά συνέπεια μειώνει τη δύναμη της αντίστασης. Ο τρόπος που παράγονται τα πολιτιστικά αγαθά οδηγεί σε ομογενοποίηση που στοχεύει στο οικονομικό κέδρος και τον κοινωνικό έλεγχο. Υπάρχει έτσι στον Adorno, μια απαξιωτική συνδήλωση στην έννοια της μαζικής κουλτούρας.

Κατά την αντίληψη της Κριτικής σχολής, η πολιτιστική βιομηχανία του καπιταλισμού ομογενοποίησε τους ανθρώπους μετατρέποντάς τους σε μάζα και τους στέρησε τα ατομικά τους χαρακτηριστικά υποβιβάζοντας την αισθητική τους στο χαμηλότερο επίπεδο. Ο συνδυασμός οικονομικού παράγοντα και ιδεολογίας είναι τόσο ισχυρός ώστε κάθε αντίθετη κίνηση καταποντίζεται και ενσωματώνεται στην κυρίαρχη ιδεολογία. Έτσι λοιπόν, κάθε στοιχείο του πολιτισμού με λαϊκή απήχηση

υπηρετεί τα συμφέροντα της κυρίαρχης ιδεολογίας. Το κοινό είναι ένας καταναλωτής των προϊόντων της κυρίαρχης ιδεολογίας.

Το κρίσιμο ερώτημα βέβαια είναι πώς γίνεται και όλα αυτά τα προϊόντα μαζικής κουλτούρας να έχουν τόση απήχηση και επιτυχία στο ευρύ κοινό. Αυτό που χαρακτηρίζει τη σχέση του κοινού με τη πολιτιστική βιομηχανία είναι μια σχέση υποταγής, λένε οι κοινωνιολόγοι της Κριτικής σχολής. Ο θεατής υφίσταται καθημερινά την επίδραση των μηνυμάτων, που περιέχουν στερεότυπα αυστηρά καθορισμένα από την καθεστηκυία και κυρίαρχη τάξη. Τα ΜΜΕ δίνουν την εντύπωση της ψευδαισθήσης της ελευθερίας και της ισότητας των ανθρώπων. Συγκεκριμένα ο Marcouze υποστηρίζει: *«Αν ο εργάτης και το αφεντικό του βλέπουν το ίδιο τηλεοπτικό πρόγραμμα, αν η γραμματέας ντύνεται εξίσου καλά με την κόρη του αφεντικού της, αν ο μαύρος κατέχει μια Κάντιλακ, αν διαβάζουν όλοι αυτοί την ίδια εφημερίδα, αυτή η εξομοίωση δεν δηλώνει τον αφανισμό των τάξεων. Δηλώνει αντίθετα σε ποιο βαθμό τα καταπιεσμένα στρώματα συμμετέχουν στην ικανοποίηση των αναγκών των κυρίαρχων τάξεων»³⁵.*

Συχνά στοχαστές της Κριτικής σχολής αντιμετωπίζουν ως παιδαριώδες, κενό και ευτελές ένα περιεχόμενο των ΜΜΕ που είναι δημοφιλές και εμπορικά επιτυχημένο. Κατηγορούν τα ΜΜΕ ότι υποτάσσουν το περιεχόμενό τους στη μορφή και την τεχνική. Υποστηρίζουν ότι μεγάλες εταιρίες που παράγουν λαϊκή κουλτούρα δεν ενδιαφέρονται να εμπλουτίσουν την πολιτιστική κληρονομιά των ανθρώπων, αλλά ενδιαφέρονται για την εξασφάλιση των κερδών τους. Οι άνθρωποι δεν είναι παρά καταναλωτές που χειραγωγούνται: *«Οι λαϊκές συνταγές και τα προϊόντα που χρησιμοποιούνται μέχρι να φθαρούν εντελώς και απορρίπτονται όταν πάψουν να είναι προσοδοφόρα ανεξάρτητα από τις απαιτήσεις του κοινού, στο πλαίσιο της πολιτιστικής οικονομίας»³⁶.*

Οι θεωρητικοί της Κριτικής σχολής εστίασαν το ενδιαφέρον τους στην πολιτική και τη συμβολική διάσταση, αλλά υποστηρίζουν ότι αυτός ο συμβολισμός χρησίμευε για να κρύψει την πραγματική διάσταση των πραγμάτων, δηλαδή τις ανισότητες και τα παιχνίδια εξουσίας. Κατέληξαν μάλιστα στο συμπέρασμα ότι οι επιδράσεις των ΜΜΕ ήταν αποφασιστικές για την πραγματική πολιτική κυριαρχία. «Επρόκειτο, υποστηρίζει ο McQuail, για μια σκληρή και απαισιόδοξη κριτική στη μαζική κουλτούρα για την ομοιομορφία της, τη λατρεία του τεχνητού, τη μονοτονία, τη

³⁵ Marcouze H., Ο μονοδιάστατος άνθρωπος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1971

³⁶ McQuail D., Audience Analysis, SAGE Publications Inc, 1997

διάθεση φυγής, τη δημιουργία ψεύτικων αναγκών, τον υποβιβασμό των ατόμων σε πελάτες και την εξάλειψη κάθε ιδεολογικής διαφοροποίησης.»³⁷

Η δόμηση της πραγματικότητας στα μέσα ενημέρωσης

Κατά το δομισμό, η αντικειμενική πραγματικότητα δεν υφίσταται, συνεπώς τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν είναι δυνατό να αντικατοπτρίζουν κάτι που δεν υπάρχει, ούτε (προφανώς) να είναι αντικειμενικά κατά την αναμετάδοσή του. Αυτό που υπάρχει είναι η δόμηση της πραγματικότητας που μπορεί κάθε μέλος μιας ομάδας να αντιληφθεί μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης που διαφοροποιείται από χαρακτηριστικά του καθενός. Έτσι, η πραγματικότητα δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια κοινωνική συναίνεση. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην κατασκευή της πραγματικότητας, καθώς είναι έντονη η εξουσία που ασκούν στο κοινωνικό σύνολο ως πρωταρχικές πηγές γνώσης, μέσω των οποίων διοχετεύεται ένας τεράστιος όγκος πληροφοριών μέρος των οποίων συντελεί στη δόμηση της «ατομικής» πραγματικότητας³⁸.

Η εν λόγω θεωρία βασίζει τα συμπεράσματά της στη μελέτη και ανάλυση της γλώσσας, αντιμετωπίζοντας όλα τα παράγωγα της ανθρώπινης πράξης ως γλωσσικούς τύπους³⁹. Έτσι η συσχέτισή του με τη γλωσσολογία που αναπτύχθηκε κατά τις αρχές του περασμένου αιώνα, ήταν αναπόφευκτη. Η σημειωτική, ως κλάδος της γλωσσολογίας, ανέλυσε την υποκειμενική ερμηνεία των σημείων της γλώσσας μέσω της οποίας πραγματοποιείται η επικοινωνία. Σύμφωνα με τη σημειωτική το σύμβολο, το σημειωτικό σύστημα, παίρνει τη θέση της πραγματικότητας, του αντικειμένου που αντιπροσωπεύει. Τα σύμβολα και οι κώδικες διαμορφώνονται από την κουλτούρα ενός πολιτισμού. Οι λέξεις δεν προσλαμβάνονται άνευ νοήματος, αντίθετα συνοδεύονται από στερεότυπα. Συνεπώς οι κώδικες ενός πολιτισμού έχουν τη δυνατότητα επηρεασμού, αν όχι καθορισμού της ιδέας μας για την πραγματικότητα. Συνέπεια των προηγούμενων μπορεί να είναι η απώλεια της δυνατότητας επαφής με τον αντικειμενικό κόσμο και τον εγκλωβισμό σε ό,τι έχει προκατασκευαστεί ώστε να αποδοθεί ως πραγματικό.

---

³⁷ Ο.π.

³⁸ Luhmann N., Η Πραγματικότητα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2003

³⁹ Craib I., Σύγχρονη Κοινωνική Θεωρία, Από τον Πάρσονς στον Χάμπερμας, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2008

Σε ό,τι αφορά τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, οι μελέτες επικεντρώθηκαν στην ανάλυση του τρόπου δήλωσης και συνδήλωσης των μηνυμάτων. Τα επικοινωνιακά μηνύματα αποτελούν κατασκευές από σύμβολα, τα οποία μέσω της αλληλεπίδρασής τους με τους δέκτες μπορούν να παράγουν νοήματα, ακόμα και όταν δεν γίνεται αντιληπτή η ύπαρξή τους ή η καθοριστική τους επίδραση σε σκέψεις ή και πράξεις των δεκτών των μηνυμάτων⁴⁰. Η διαμόρφωση του κειμένου είναι καταλυτικής σημασίας, καθώς πρόκειται να είναι το πλέον κατάλληλο ερέθισμα που βρήκε ο πομπός, είναι δηλαδή το ερέθισμα το οποίο δίνει στον αναγνώστη τις περισσότερες «ιδέες», απαιτώντας από εκείνον τη λιγότερη νοητική εργασία. Έτσι, η μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στο σύνολο των μηνυμάτων (κειμένο) και το πώς θα προσληφθεί από τον αναγνώστη, καθώς το διάβασμα είναι η διαδικασία ανακάλυψης νοημάτων κατά τη διάδραση του αναγνώστη με το κείμενο. Αυτή η διάδραση συμβαίνει ενώ ο αναγνώστης φέρει κάθε πλευρά της πολιτιστικής του εμπειρίας ώστε να αντιληφθεί και ενδεχομένως να προσλάβει του κώδικες και τα σημεία⁴¹ που απαρτίζουν το κείμενο⁴².

2. Πληροφορία και προπαγάνδα: Αναζήτηση της ποιότητας και της ανεξάρτητης ενημέρωσης

Η προπαγάνδα, σύμφωνα με το λεξικό Κοινωνικών Επιστημών της UNESCO αναφέρεται: «α) στις τεχνικές και τις μεθόδους επηρεασμού ή ελέγχου των στάσεων, των γνώμων και της συμπεριφοράς των ανθρώπων, μέσω της χρήσης λέξεων και άλλων συμβόλων, β) στις ανακοινώσεις ή τις εντυπώσεις που προκύπτουν από τις χρησιμοποιούμενες αυτές τεχνικές ή μεθόδους μερικές φορές μάλιστα και τις επιτεύξεις ή ενέργειες οι οποίες χρησιμοποιούν ως μέσο τη δημοσιότητα και είναι πρωταρχικά προπαγανδιστικές στη λειτουργία ή την επιδίωξή τους⁴³». Ο παραπάνω ορισμός είναι όπως γίνεται αντιληπτό περιγραφικός, ως είθισται στις κοινωνικές επιστήμες και πρέπει επίσης να επισημάνουμε πως υπάρχει μία σειρά άλλων. Παρόλα αυτά προσπερνώντας το στενό πλαίσιο ενός ορισμού, αξίζει να σημειωθεί πως

---

⁴⁰ Craib I., ό.π.

⁴¹ Σύμφωνα με τη θεωρία του Ferdinand de Saussure το σημείο αποτελείται από ένα «σημαίνον» και ένα «σημαινόμενο». Ως σημαίνον νοείται η απεικόνιση του σημείου (π.χ. οι φυσικές του ιδιότητες), ενώ ως σημαινόμενο νοείται η έννοια που αντιστοιχεί σε ένα αντικείμενο στον πραγματικό κόσμο στο οποίο αναφέρεται το σημαίνον.

⁴² Fiske J., Introduction to Communication Studies, Routledge Publications, London 1990

⁴³ Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών, (1972)

από το 1922 έως και το 1933, κυρίως στην Αμερική, η προπαγάνδα είχε κυρίως μια ψυχολογική υφή. Η προπαγάνδα αναφερόταν στους τρόπους επηρεασμού της συμπεριφοράς, στην οποία υπήρχε διαμάχη ή ένα ζήτημα που έπρεπε να λυθεί και η χρήση της γινόταν κυρίως σε ιδεολογικές, οικονομικές και πραγματικές συγκρούσεις⁴⁴. Στη συνέχεια έγιναν προσπάθειες ώστε η προπαγάνδα να διακριθεί από άλλες τεχνικές επηρεασμού των στάσεων ή της διαγωγής. Έτσι σύμφωνα με τον Lasswell⁴⁵ η προπαγάνδα είναι η τεχνική επηρεασμού της ανθρώπινης δράσης με τη σκόπιμα διευθετημένη παρουσίαση της καταστάσεως. Η προπαγάνδα, δηλαδή, αναφέρεται στη διαχείριση των συμβόλων που αποτελούν τα μέσα για τον επηρεασμό της συμπεριφοράς και της άποψης σε επίμαχα θέματα.

Στις μέρες μας η προπαγάνδα αποτελεί μέσο για τη διάδοση και προβολή συγκεκριμένων ιδεών, έχοντας πλέον εξελιχθεί ώστε να συνδυάζεται με εξύφανση ή στρατηγική. Η σύγχρονη προπαγάνδα έχει χαρακτηριστεί και ως «οργανωμένη πειθώ», ενώ έχει διακριθεί σε τρία είδη με βάση την «πηγή προέλευσής της»: «Λευκή προπαγάνδα», η οποία προέρχεται από μια πηγή-επικοινωνητή που είναι αναγνωρίσιμη και οι πληροφορίες που μεταδίδονται είναι ακριβείς και ορθές. «Μαύρη προπαγάνδα» που προέρχεται από μια «τεχνητή» πηγή που εξαπατά και διαδίδει ψέματα και κατασκευασμένες πληροφορίες. «Γκρι ή Φαιά προπαγάνδα», η οποία είναι κάτι ενδιάμεσο στα δύο προηγούμενα είδη προπαγάνδας, αφού η πηγή της μπορεί να είναι είτε αναγνωρίσιμη, είτε «τεχνητή» και κατ' επέκταση η ακρίβεια και η ορθότητα των πληροφοριών αβέβαιη.

Σύμφωνα με τους Hermann και Chomsky⁴⁶, το θεωρητικό σχήμα της προπαγάνδας απεικονίζει το σύστημα των μέσων μαζικής επικοινωνίας ως ένα σύστημα με πέντε διαδοχικά φίλτρα διαμέσου των οποίων διέρχεται η πρωτογενής ειδησεογραφική ύλη, επιτρέποντας ταυτόχρονα τόσο το φιλτράρισμα της ειδησεογραφικής πληροφορίας προς τη δημοσιοποίηση, όσο και τη μετάδοση «σαφών» και «πειστικών» μηνυμάτων προς το κοινό, από διάφορα κέντρα εξουσίας (π.χ. κυβερνήσεις). Συγκεκριμένα, τα πέντε φίλτρα, που μεσολαβούν μεταξύ του γεγονότος και της είδησης ώστε να επιτρέπεται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης να ασκούν την προπαγάνδα είναι τα ακόλουθα:

---

⁴⁴ Ο.π.

⁴⁵ Lasswell H.D., *Propaganda Technique in the World War I*, 1927, reprinted by MIT Press LTD 1971

⁴⁶ Herman E.S. και Chomsky N., *Manufacturing Consent: The political economy of the Mass Media*, Panthen Books, 1988

α) Η επικέντρωση της ειδησεογραφικής επιχειρηματικής βιομηχανίας στην κερδοσκοπία και τη συγκέντρωση της ιδιοκτησίας, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη στενών δεσμών με την κυβέρνηση και την ανάπτυξη της ικανότητας να καταπνίγει διαφωνούσες μιντιακές φωνές.

β) Η εξάρτηση των μέσων μαζικής ενημέρωσης από τα διαφημιστικά έσοδα ως κύρια πηγή χρηματοδότησης, με αποτέλεσμα την εμπορικότητα του μιντιακού περιεχομένου και την επιρροή των διαφημιστικών επιταγών στη διαδικασία παραγωγής ειδήσεων.

γ) Η εξάρτηση των ειδησεογραφικών μέσων από επίσημες κυβερνητικές πηγές ή οργανισμούς οι οποίοι χρηματοδοτούνται ή στους οποίους συμμετέχει το κράτος, με αποτέλεσμα τη διευκόλυνση από την πλευρά των πηγών, της διαδικασίας συλλογής των ειδήσεων.

δ) Η κυρίαρχη ιδεολογία, η οποία οδηγεί τους παραγωγούς ειδησεογραφικού περιεχομένου να συμπεριλαμβάνουν στοιχεία της εν λόγω ιδεολογίας, η οποία λειτουργεί ως ελεγκτικός μηχανισμός και μέσο αυτολογοκρισίας των δημοσιογράφων, δίνοντας έτσι στο περιεχόμενο έναν υποκειμενικό χαρακτήρα και συμμετέχοντας επίσης περαιτέρω στην πλαισίωση των ειδήσεων.

ε) Οι πιέσεις των κυρίαρχων κοινωνικών θεσμών, οι οποίοι μπορούν να ασκήσουν εξουσία και κριτική (κράτος, πολιτικές ελίτ κ.λπ.) και οι εμπορικές ή άλλες πιέσεις τις οποίες δέχονται τα ειδησεογραφικά μέσα⁴⁷.

Λαμβάνοντας υπόψη τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, αντιλαμβανόμαστε πως η προπαγάνδα αποτελεί τη διάδοση του αξιακού συστήματος των κέντρων εξουσίας με τέτοιο τρόπο, ώστε οι αναπαραστάσεις των πολιτών να συγκλίνουν προς τους στόχους μίας ή περισσότερων ηγετικών ομάδων. Η αμφισημία των νοημάτων καθώς και οι πολλαπλές πιθανότητες ερμηνείας της πραγματικότητας μειώνονται, εξαιτίας της συστηματικής προσπάθειας της εξουσίας να υπερτονίσει ό,τι μπορεί ευχερέστερα να περιγράψει τις αντιλήψεις της. Η πειθώ, όπως είναι προφανές, εξαρτάται από το κύρος του πομπού, από το μέσο διάδοσης των νοημάτων, από το περιεχόμενο των μηνυμάτων, από την κριτική ικανότητα της κοινωνίας (ή ακόμα από τη διάθεσή της

---

⁴⁷ Ο.π.

να συνηγορήσει σε μια έκπτωση της ικανότητας αυτής), από τη συγκυρία και τις ιστορικές συνθήκες.

Η προπαγάνδα προϋποθέτει κουλτούρα χαμηλής ανοχής ή ανικανότητας για διάλογο, συλλογική αποποίηση κοινωνικών ευθυνών, πόλωση ή και απογοήτευση που προέρχονται από αποτυχημένες απόπειρες εγκαθίδρυσης διαλεκτικών και δημοκρατικών κανονιστικών όρων. Ως επικοινωνιακό σχήμα η προπαγάνδα μειώνει την απροσδιοριστία, προτείνει κατανοητά, σχεδόν ιδανικά, για αναπαραγωγή μηνύματα, εξουδετερώνει το μειωψηφικό λόγο, ενώ η αποδοχή της εκδηλώνεται ως επιθυμία μιας κάποιας «κοινής γνώμης» για αποσόβηση κινδύνου, για αύξηση του βιοτικού επιπέδου ή για άρση της ανασφάλειας, που συνεπάγεται μια κατ' επίφαση πολυφωνία, που δεν στηρίζεται στον κριτικό λόγο.

Ως μέσο πειθάρχησης και εξουσίας (μέσω συστηματικής επιρροής) διεκπεραιώνεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης τα οποία διαθέτουν πολλαπλασιαστική αξιακή ισχύ και δρουν ως υποδείγματα, ακόμα και μέσα από την παρακμιακή επιδείνωση των ερμηνειών τους. Η προπαγάνδα εκδηλώνεται αποκάλυπτα ή με πλάγιους τρόπους, με βέβαιο αποτέλεσμά της (είτε αποτελεί ψέμα, είτε τεχνική κατάλυσης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας) τη λεηλασία της ελεύθερης βούλησης. Οι πολίτες ενδίδουν σε αυτή, συνειδητά ή ασυνείδητα ως αντίδραση σε μαζικά συναισθηματικά βιώματα και συλλογικές απειλητικές εμπειρίες. Παράγοντες που διαχρονικά έχουν συνδράμει στην ύπαρξή της είναι ο ατομισμός, η αποπροσωποποίηση, το πλημμελές εκπαιδευτικό σύστημα και η διαλεκτική ένδεια.

Σε κάθε περίπτωση, η προπαγάνδα εκμεταλλεύεται το φόβο για τη διαφορετικότητα και την ανάγκη του ατόμου να μοιράζεται κοινές αξίες με τις ομάδες εντός των οποίων έχει κοινωνικοποιηθεί. Οι επαγγελματίες που τη σχεδιάζουν, αρχίζουν να παρουσιάζουν τις βασικές της θέσεις σε ανύποπτο χρόνο, εγείρουν ζητήματα χωρίς προφανείς αιτίες με μόνο στόχο να τεθούν έστω προς συζήτηση και επανέρχονται επανειλημμένως στις αρχικές θέσεις προσεγγίζοντάς τες κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο (διατηρώντας την ουσία αδιαφοροποίητη). Οι προσπάθειές τους εντείνονται ώστε να πείσουν τα μέλη της ομάδας-στόχου πως το περιεχόμενο της προπαγάνδας έχει ενσωματωθεί στις αξίες, τις συνήθειες ακόμα και τον τρόπο ζωής της ομάδας - στόχου. Τέλος, αφήνουν τους ψυχολογικούς μηχανισμούς της συμμόρφωσης και της υποταγής να συνεχίζουν το έργο της. Οποιοδήποτε μήνυμα

(ακόμα και όσα δεν ευσταθούν λογικά) μπορεί να αποτελέσει επιδίωξη μιας στρατηγικά σχεδιασμένης προπαγάνδας.

Το μήνυμα, το οποίο εκπέμπεται από την προπαγάνδα πρέπει να είναι διαμορφωμένο ώστε να προσελκύει το ενδιαφέρον πολλών κοινωνικών ομάδων, να αποτελεί συμπύκνωση και συνισταμένη ετερόκλητων απόψεων, πάνω στις οποίες θα επιδράσει διαμεσολαβητικά και συναινετικά, προσανατολίζοντάς τις προς τη δική της νοηματοδότηση. Υπό αυτό το πρίσμα, η προπαγάνδα επαναπροσδιορίζει τη στοχοθεσία των κοινωνικών ομάδων, προτείνει εναλλακτικές προσεγγίσεις, μειώνει την αμφιβολία και διασφαλίζει το πολυπόθητο αίσθημα ασφάλειας και προβλεψιμότητας και συμβάλλει στην ενίσχυση της προϋπάρχουσας συνοχής.

Τέλος, στόχος των «κατασκευαστών» της προπαγάνδας είναι ο προσηλυτισμός, η εισαγωγή των ιδεών, μέσων και προσδοκιών σε ένα υπάρχον πολιτιστικό σύστημα με σκοπό την αλλαγή μελών της ομάδας-στόχου. Ο αρχικός αυτός πυρήνας επιδιώκει την προσέλκυση περισσότερων μελών, την αποδυνάμωση ή ενδεχομένως και τη γελοιοποίηση των αντίθετων φωνών, με την παράλληλη διασφάλιση της ουδετερότητας των αδιάφορων. Η εμφάνισή της στο προσκήνιο πρέπει να είναι επιμελώς σχεδιασμένη και να βασίζεται στη χρήση διακριτών και εύληπτων συμβόλων.

3. Τα ελληνικά ΜΜΕ

Σημείο σταθμό για την ελληνική πραγματικότητα της ενημέρωσης αποτέλεσε, κατά τη δεκαετία του 1990, η ίδρυση της ιδιωτικής τηλεόρασης. «Η συνύπαρξη εφημερίδων, ραδιοφώνου και τηλεόρασης στον ίδιο όμιλο συγκροτεί μια μοναδική κυκλώπεια σφαίρα μέσα στην οποία γίνεται όλο και πιο δύσκολο να διακρίνουμε τις δραστηριότητες που σχετίζονται με τη μαζική κουλτούρα, την επικοινωνία ή την πληροφόρηση⁴⁸».

Οι σημαντικότεροι παράγοντες που οδήγησαν στην ενίσχυση της οικονομικής διάστασης των Μέσων, έναντι της κοινωνικής τους, στη σύγχρονη Ελλάδα και ίσως στη βάση για τη διαμόρφωση ενός «ιδιαίτερου» συστήματος έντυπης και ραδιοτηλεοπτικής ενημέρωσης ήταν οι ακόλουθοι:

---

⁴⁸ Συνέντευξη στην τηλεοπτική εκπομπή του Κώστα Βαξεβάνη «Το κουτί της Πανδώρας» με θέμα τα Μέσα Ενημέρωσης στις 29/01/2008.

- Το θολό νομοθετικό πλαίσιο για το ιδιοκτησιακό καθεστώς των Μέσων.
- Η διαπλοκή των ιδιοκτητών των Μέσων με πολιτικά και άλλα κέντρα εξουσίας.
- Η ανάπτυξη της αγοράς που οδήγησε τις επιχειρήσεις των Μέσων να μετασχηματιστούν σε βιομηχανίες που αναζητούν την εξασφάλιση της βιωσιμότητας και του κέρδους.
- Η μη αναδιάρθρωση των ενημερωτικών επιχειρήσεων με βάση τα νέα δεδομένα
- Το μοίρασμα της κρατικής διαφήμισης και η σχέση διαφημιζόμενου και διαφημιστή, στο πλαίσιο του οικονομικού ανταγωνισμού.
- Ο ελλιπής έλεγχος στα οικονομικά μεγέθη των μιντιακών επιχειρήσεων και οι ειδικές ρυθμίσεις.

Η Ελλάδα αποτελεί τη χώρα με τα περισσότερα Μέσα, αναλογικά με τον πληθυσμό της⁴⁹, παράλληλα όμως, ο έλεγχος αυτών των Μέσων ασκείται από μια μικρή, αριθμητικά, ομάδα επιχειρηματιών, οι οποίοι ανταγωνίζονται όχι μόνο για την ακροαματικότητα, την τηλεθέαση ή/και την αναγνωσιμότητα αλλά κυρίως για τη διαφημιστική δαπάνη. Το οξύμωρο που παρατηρείται είναι πως παρά τον ανταγωνισμό που διαφαίνεται, υφίστανται συμμαχίες καθώς τα συμφέροντα είναι κοινά.

Δύο από τις σημαντικότερες ίσως παραμέτρους που προσδιορίζουν τη σχέση των Μέσων με την πολιτική και ταυτόχρονα αποτελούν αιτίες για την κρίση τους τα τελευταία χρόνια είναι τόσο το ασαφές νομοθετικό καθεστώς για την αδειοδότηση των ιδιωτικών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών όσο και η κρατική έντυπη διαφήμιση.

Από το 1980 έως και σήμερα το σύνολο των ραδιοτηλεοπτικών φορέων λειτουργούν σε καθεστώς ημιπαράνομιας⁵⁰ γεγονός που εύκολα γίνεται αντιληπτό, αν αναλογιστούμε πως ακόμα δεν έχουν λάβει επίσημα και κατοχυρωμένα τις άδειες

⁴⁹ Έρευνα της εταιρείας Focus (2008), στην Ελλάδα υπάρχουν 2.272 έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα, ενώ το 1988 λειτουργούσαν 443. Διαθέσιμο στο www.instofcom.gr με τίτλο: «ΜΜΕ: δεοντολογία, κέρδη και εξουσία».

⁵⁰ Σύμφωνα με τον Ν. Λέανδρο, το εγχείρημα της ιδιωτικής τηλεόρασης στην Ελλάδα διενεργήθηκε υπό το καθεστώς πλήρους ανομίας. Λέανδρος Ν., «Πολιτική οικονομίας των ΜΜΕ. Η αναδιάρθρωση της βιομηχανίας των μέσων στην εποχή της πληροφοριακής επανάστασης», Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2000.

λειτουργίας τους, με άμεση συνέπεια οι εν λόγω επιχειρήσεις να λειτουργούν ουσιαστικά παράνομα. Όσες προσπάθειες και αν εμφανίστηκαν να κάνουν οι εκάστοτε κυβερνήσεις για τη θέσπιση ενός νομοσχεδίου το οποίο και θα ρύθμιζε πλήρως την αδειοδότηση των ραδιοτηλεοπτικών φορέων καμία δεν ευδοδώθηκε, καθώς ανέκυπταν τόσο ζητήματα γραφειοκρατίας όσο και συζητήσεις που είχαν στον πυρήνα τους τις προσπάθειες ελέγχου του κράτους στη διαδικασία της ενημέρωσης. Τα παραπάνω οδηγούν στο εύλογο ερώτημα, γιατί κατά τα είκοσι και πλέον τελευταία χρόνια δεν έχει επιτευχθεί μια αποτελεσματική πλατφόρμα ρύθμισης του συγκεκριμένου ζητήματος; Αυτό που ευρύτατα υποστηρίζεται είναι πως η τακτική αυτή διατηρεί τη στενή σχέση ανάμεσα στους ιδιοκτήτες των Μέσων και τις πολιτικές δυνάμεις, καθώς με αυτό τον τρόπο βρίσκονται σε διαρκείς διαπραγματεύσεις και συνδιαλλαγές ώστε τα Μέσα να εξασφαλίζουν παράταση στη λειτουργία τους ενώ ταυτόχρονα οι πολιτικοί εξασφαλίζουν την επιρροή που ασκούν ή ακόμα και την ευνοϊκότερη μεταχείριση και συγκάλυψη πρακτικών και αποφάσεων.

Η ελληνική πολιτεία φαίνεται να διστάζει να εμπλακεί περισσότερο ενεργά στη ρύθμιση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης για δύο κυρίως λόγους, από τη μια πλευρά ανησυχώντας για κατηγορίες περί παρεμβατισμού και από την άλλη επιθυμώντας να διατηρήσει την κοινή συναινέσει συνδιαλλαγή εξουσίας με τους ιδιοκτήτες των Μέσων. Με βάση τα όσα προηγουμένως αναφέρθηκαν εύκολα γίνονται αντιληπτοί οι λόγοι για τους οποίους ακόμα και το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης έχει μετατραπεί (εάν δεν ήταν ευθύς εξαρχής) σε έναν απαξιωμένο και χωρίς κύρος θεσμό. Σε ό,τι αφορά τους δημοσιογράφους, αξίζει να σημειωθεί πως οι ενώσεις τους επίσης διστάζουν να παρέμβουν δυναμικά, εξαιτίας της ανασφάλειας του εργασιακού τους περιβάλλοντος.

Στην Ελλάδα αυτό που σήμερα βιώνουμε αποτελεί μια κρίση των Μέσων. Μια κρίση που διαφαίνεται όχι μόνο στις έρευνες κοινής γνώμης, αλλά και στα σκάνδαλα που πλέον εμπλέκουν απροκάλυπτα και δημοσιογράφους, στη χαμηλή ποιότητα της ενημέρωσης, στο κλείσιμο ενημερωτικών οργανισμών, στις προσπάθειες καταξιωμένων συγκροτημάτων να ανακτήσουν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης μέσω της εκμετάλλευσης της κρίσιμης κατάστασης στην οποία ούτως ή άλλως έχει ήδη περιέλθει συνολικά η χώρα.

Δείγματα της κρίσης των Μέσων στην Ελλάδα αποτελούν ανάμεσα σε άλλα, «η συγκέντρωση των Μέσων σε λίγα χέρια, η εξάρτηση του Τύπου από την πέμπτη εξουσία της διαφήμισης, η εξάρτηση των πολιτικών από την Τέταρτη εξουσία του

Τύπου, η κατανομή της κρατικής διαφήμισης, με αδιαφανείς τρόπους ή με αμφίβολα κριτήρια, η αδυναμία του συνδικαλιστικού οργάνου να αντιμετωπίσει τα προβλήματα, τον κυνισμό, την έκπτωση των αξιών, που μειώνουν την αλήθεια προς όφελος συμφερόντων, την υπονόμηση κάθε ανεξάρτητης προσπάθειας, την αναγωγή του δημοσιογράφου σε σαρ και πρώτη είδηση που υποσκελίζει τις ίδιες της ειδήσεις, την κατασκευή ειδήσεων, το χαμηλής στάθμης περιεχόμενο που απευθύνεται σε ένστικτα των πολιτών, την αντιμετώπιση των πολιτών ως καταναλωτών που καταναλώνουν ειδήσεις για να καταναλώσουν μετά διαφημιζόμενα προϊόντα, την παράλληλη εργασία των δημοσιογράφων σε γραφεία Τύπου και Μέσα ενημέρωσης, την ανασφάλιστη ή την επισφαλή ή την κακοπληρωμένη εργασία στα Μέσα, την έλλειψη προοπτικής στα Μέσα, καθώς και το νεποτισμό, την αναξιοκρατία, και την ιεραρχία στρατιωτικού τύπου που κυριαρχούν εις βάρος κυρίως των νέων»⁵¹.

Τα παραπάνω δύσκολα μπορούν να χαρακτηριστούν ως υπερβολικά, ιδιαίτερα εάν λάβουμε υπόψη πως η ελληνική κοινωνία δεν έχει καταφέρει να εξαλείψει πολλές από τις «δυσλειτουργίες» που τη χαρακτηρίζουν. Οι πελατειακές σχέσεις, η ανάπτυξη της δεκαετίας του 1990 μέχρι και τις αρχές της οικονομικής κρίσης που είχε εμφανή «παραταξιακά – κομματικά» κριτήρια, η έλλειψη επιχειρηματικής κουλτούρας σε συνδυασμό με τους χειρισμούς και τα στοιχεία του υφιστάμενου μοντέλου λειτουργίας και ρύθμισης οδήγησαν στη σημερινή κατάσταση. Το πλέον κραυγαλέο παράδειγμα, σε ό,τι αφορά τον τύπο, αποτελεί ο ευτελισμός που προέρχεται όταν ακόμα και έγκυρα έντυπα με μόνο στόχο την προσέλκυση περισσότερων πελατών υποκύπτουν στην προώθηση δώρων και προσφορών (πολλές φορές πολύ μακριά από την ταυτότητα που έχουν με κόπο διαμορφώσει στη συνείδηση του αναγνωστικού κοινού).

---

⁵¹Μ. Ανδριωτάκης, «Τι εννοούμε όταν λέμε κρίση των παραδοσιακών Μέσων», όπως δημοσιεύθηκε στο <http://andriotakis.wordpress.com> (3/11/2008)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η κατασκευή της στοχοποίησης

Κεφάλαιο 3: Η κατασκευή της στοχοποίησης

1. Κοινωνική κατασκευή και στερεότυπα

Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας αποτελώντας προϊόντα της βιομηχανίας του πολιτισμού, υπόκεινται στους νόμους της αγοράς και της ζήτησης και αυτός είναι ο κυριότερος παράγοντας με βάση τον οποίο επιλέγουν και παρουσιάζουν θέματα με τέτοιο τρόπο ώστε να τα καθιστούν δημοφιλή στο κοινό⁵², ενώ επιπλέον διαμορφώνονται με βάση τα πολιτικά- ιδεολογικά συμφέροντα, τα οποία και εξυπηρετήσουν. Ταυτόχρονα, ένας άλλος παράγοντας που οδηγεί σε αυτήν την αποσπασματικότητα της παρουσίασης της είδησης, είναι και η εξάρτηση των ΜΜΕ από τις πηγές πληροφόρησης (διεθνή πρακτορεία, φορείς άσκησης πολιτικής κλπ.). Με αυτό λοιπόν τον τρόπο τα γεγονότα υφίστανται ένα πρώτο «ξεκαθάρισμα» από τους αρμόδιους φορείς με αποτέλεσμα να διοχετεύονται μονάχα τα γεγονότα που χαρακτηρίζονται ως χρήσιμα ή μη βλαπτικά.

Παράλληλα, όμως, αξίζει να σημειώσουμε πως υπάρχουν και ορισμένοι φυσικοί περιορισμοί καθώς τα μέσα μαζικής επικοινωνίας διαθέτουν συγκεκριμένο χώρο και χρόνο για την παρουσίαση της είδησης, γεγονός που αδιαμφισβήτητα οδηγεί στην επιλογή των όσων θα εκθέσουν στο ευρύ κοινό. Έτσι, οι αποκαλούμενες, ειδησεογραφικές αξίες, στις οποίες θα αναφερθούμε στη συνέχεια, δεν αποτελούν απλά κριτήρια επιλογής, αλλά ο κάθε ειδησεογραφικός οργανισμός προβαίνει κάθε φορά κατόπιν της παραπάνω περιγραφόμενης επιλογής και στον εκ νέου προσδιορισμό της μορφής, του τρόπου απεικόνισης αυτών των ειδήσεων με βάση τα εν λόγω κριτήρια.

Σε αυτό το σημείο θεωρούμε πως για να γίνει περισσότερο κατανοητό το φαινόμενο της κατασκευής της εικόνας των μεταναστών από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης θα πρέπει να κάνουμε μια σύντομη αναφορά στο περιεχόμενο των δημοσιογραφικών αξιών⁵³. Έτσι, ένας πρωταρχικός παράγοντας που καθορίζει την επιλογή της είδησης, που τελικά θα φτάσει στο ευρύ κοινό, είναι αυτός του αιφνιδιασμού, της πρόκλησης έκπληξης. Η έμφαση, δηλαδή, δίνεται σε γεγονότα τα οποία είναι σπάνια (δεν συμβαίνουν συχνά) και κυρίως είναι επίκαιρα, χαρακτηρίζονται από το ξαφνικό και το απροσδόκητο. Κατ' αυτό τον τρόπο, μπορούμε

⁵² Μοσχοπούλου Α., Η εγκληματικότητα των μεταναστών. Απεικόνιση του φαινομένου στον απογευματινό τύπο 1990-1999, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2005

⁵³ Ο.π.

να διακρίνουμε πως διαχρονικά (τα τελευταία είκοσι περίπου χρόνια) βρισκόμαστε μπροστά σε ένα διαρκές «ξάφνιασμα» απέναντι με μια μειοψηφία που αποτελείται από πολλούς διαφορετικούς ανθρώπους, την οποία τα μέσα μαζικής ενημέρωσης φέρνουν στο προσκήνιο μονάχα μέσω γεγονότων που πληρούν τις προϋποθέσεις προώθησης μιας είδησης. Αυτό, που διαπιστώνεται, είναι πως το προφίλ του μετανάστη που «ταιριάζει» στα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι είτε εκείνο του εξαθλιωμένου (αλλά αυτό συνήθως «δεν πουλάει») είτε εκείνο του παράνομου (λαθραίου) και του εγκληματία. Το στοιχείο επίσης της δραματικότητας είναι πολύ σημαντικό, αφού προκαλεί τη συναισθηματική φόρτιση του κοινού, ενώ ακόμα και σε περιπτώσεις που το γεγονός καθαυτό δεν εμπεριέχει τόσο έντονα στοιχεία δραματικότητας επιδιώκεται η δραματοποίησή του από τους ίδιους τους δημοσιογράφους⁵⁴.

Ακόμη, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αρέσκονται στην παρουσίαση θεμάτων που έχουν να κάνουν με παραβιάσεις κοινωνικών κανόνων, θεωρώντας πως με αυτό τον τρόπο ενδέχεται να ενδυναμώσουν τους ίδιους κανόνες. Εκείνο όμως που επιτυγχάνεται είναι η δημιουργία ενός κλίματος συσπείρωσης και αγανάκτησης των πολιτών, προς τη λάθος κατεύθυνση, δηλαδή τους αλλοδαπούς. Το συμπέρασμα, σε ό,τι αφορά την ευκολία της συσπείρωσης της κοινής γνώμης ενάντια στους μετανάστες (ιδίως όσους έχουν εγκληματική συμπεριφορά) και η δημιουργία της ανάγκης για επιβολή τιμωρίας σε αυτήν την κατηγορία πληθυσμού εύκολα μπορεί να συναχθεί. Εντοπίζεται με σχετική ευκολία η τάση για προσωποποίηση ενός γεγονότος, όπου η έμφαση δίνεται στα ατομικά γνωρίσματα ως το βασικότερο παράγοντα ερμηνείας μιας συμπεριφοράς (δηλαδή διακριτά φυλετικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά γίνονται αυτόματα η αιτία μιας συμπεριφοράς).

Μία άλλη σημαντική ειδησεογραφική αξία είναι εκείνη του συνδυασμού της επικαιρότητας με τη θεματοποίηση των γεγονότων. Κάθε μέσο που σέβεται το εαυτό του, δηλαδή, προκειμένου να εξασφαλίσει τόσο την αίσθηση της επικαιρότητας, όσο και τον αιφνιδιασμό του κοινού, δημιουργεί θεματικές ενότητες στις οποίες συνδυάζουν μεμονωμένα γεγονότα (π.χ. ενδοσχολική βία, εγκληματικότητα μεταναστών, κλπ), με άμεσο αποτέλεσμα κάθε γεγονός να προσλαμβάνεται ως ενδεικτικό στοιχείο μιας γενικότερης τάσης εντός της κοινωνίας. Με λίγα λόγια, αυτό που παράγεται είναι ένας στιγματισμός των μη γηγενών, καθώς κάθε εμφανιζόμενο ως

---

⁵⁴ Λαμπροπούλου Ε., Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Η περίπτωση της βίας και της εγκληματικότητας, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997

ιδιαίτερο γεγονός παρουσιάζεται με τέτοιο τρόπο, ώστε η έννοιά του να βασίζεται είτε σε μια διαχρονική γενίκευση (σε ένα διάστημα παρουσιάζονται πολλές παρεμφερείς ειδήσεις) είτε σε μια συγχρονική γενίκευση (πολλά γεγονότα σε μία μέρα).

Η ιδιαιτερότητα που εντοπίζουμε, παράλληλα με όλα τα παραπάνω, αφορά την επανάληψη, σε τακτά χρονικά διαστήματα (με διαφορετικούς πρωταγωνιστές), όμοιας αντιμετώπισης παρόμοιων ή και «ιδίων» ζητημάτων με το μανδύα του πρωτοφανούς. Τόσο οι φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, όσο και οι διάφοροι ειδικοί επιστήμονες εμφανίζουν έντονο ζήλο (κάθε φορά, όπως την πρώτη φορά) στη διαιώνιση συζητήσεων γύρω από θέματα που αφορούν τη νομοθεσία, την προστασία των συνόρων και την ενίσχυση του τιμωρητικού συστήματος, πολλώ δε μάλλον στο «γεγονός» πως καλούμαστε να έρθουμε αντιμέτωποι με μια γενικευμένη κοινωνική ανομία. Όλα τα παραπάνω οδηγούν στη δημιουργία ενός κλίματος ηθικού πανικού⁵⁵, στην δημιουργία, δηλαδή, ενός κλίματος έντονης κοινωνικής ανασφάλειας που μπορεί ή έχει ήδη οδηγήσει σε αυταρχικές μορφές διαχείρισης του μεταναστευτικού φαινομένου μέσω γενικευμένης κοινωνικής καταστολής και παραβιάσεων θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ένα ακόμα στοιχείο που αφορά την είδηση, ως τέτοια, είναι η συμβατότητά της με τις κοινά αποδεκτές αξίες, ανάγκες ή και προσδοκίες. Μία είδηση η οποία ανταποκρίνεται στις προσδοκίες αλλά και τις προκαταλήψεις του κοινού, δεν προκαλεί σύγχυση και εύκολα μπορεί να προκαλέσει την αποδοχή των εν δυνάμει καταναλωτών. Έτσι εύκολα γίνεται κατανοητό πως η εικόνα του μετανάστη είτε ως εξαθλιωμένου, είτε ως παράνομου και εγκληματία μπορεί να δημιουργήσει στο ευρύ κοινό τόσο την αίσθηση της κοινωνικά καταδικαστέας συμπεριφοράς απέναντί του, όσο και τη στερεοτυπική αναπαράστασή του ως κοινωνικά «άλλου», ο οποίος αποτελεί απειλή για τη συνοχή της κοινωνίας.

Η διαδικασία της κοινωνικής κατασκευής (κατασκευή στερεοτύπων)

Σε ό,τι αφορά τη διαδικασία κατασκευής της κοινωνικής πραγματικότητας, βασική είναι η λειτουργία του μηχανισμού των στερεοτύπων. Η έννοια του

---

⁵⁵ Ο όρος «ηθικός πανικός» διαμορφώθηκε από τον Stanley Cohen ο οποίος τον όρισε στο βιβλίο του *Folk Devils and Moral Panics* (1972), ως ένα έντονο αρνητικό συναίσθημα που μπορεί να καταλάβει μία μεγάλη κοινωνική ομάδα, πολλές φορές ακόμα και μια ολόκληρη κοινωνία, και το οποίο οδηγεί τα μέλη της να φοβούνται αλόγιστα πως κινδυνεύει η κοινωνική συνοχή.

στερεοτύπου έχει οριστεί με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους από ένα σημαντικό αριθμό μελετητών. Με βάση τις απόψεις, που κατατίθενται στη σχετική βιβλιογραφία, μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι περισσότερες τείνουν να ορίζουν τα στερεότυπα ως πεποιθήσεις σχετικά με τα χαρακτηριστικά, την τάση και τη συμπεριφορά των μελών συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων.⁵⁶ Τα στερεότυπα λοιπόν είναι εκείνα που βοηθούν ένα άτομο να απλοποιήσει και να κατανοήσει κατά κάποιο τρόπο την πολυσύνθετη πραγματικότητα. Λειτουργούν ως κατευθυντήριοι άξονες που όχι μόνο διαμορφώνουν και αξιολογούν τη συμπεριφορά του ίδιου του ατόμου αλλά το οδηγούν στην ερμηνεία και αξιολόγηση της συμπεριφοράς των υπόλοιπων μελών της ομάδας ή της κοινωνίας στην οποία αλληλεπιδρά. Τέτοιου είδους απλουστευτικές γενικεύσεις αν και στην ουσία δεν παρέχουν μια ολοκληρωμένη και πραγματική εικόνα του κοινωνικού συνόλου ή των καταστάσεων που ενδέχεται να βιώσει ένα άτομο, διευκολύνουν όμως σε μεγάλο βαθμό τις γνωστικές προσπάθειες των ατόμων για κατανόηση, ερμηνεία και συνεργασία διασφαλίζοντας μέχρι ενός σημείου την κοινωνική σταθερότητα⁵⁷.

Αυτό, όμως, που πρέπει να τονιστεί είναι πως σε μια τέτοια περιοριστική διαδικασία ελλοχεύει η πιθανότητα εμφάνισης μιας μεροληπτικά υπεραπλουστευτικής και γενικευτικής διαδικασίας κατηγοριοποιήσεων και κατ'επέκταση αξιολογήσεων κοινωνικών ομάδων. Η εν λόγω διαδικασία μπορεί με τη σειρά της να οδηγήσει έως και στη θέσπιση κοινωνικών κανόνων βασισμένων σε όσα αναφέρθηκαν νωρίτερα δημιουργώντας συνολικές κοινωνικές αξιολογήσεις και προσδοκίες. Άμεση συνέπεια αποτελεί η απόδοση του χαρακτηρισμού «αποκλίνων» σε άτομα που παραβιάζουν αυτές τις προσδοκίες που έχουν διαμορφωθεί στη βάση των γενικών στερεοτυπικών αντιλήψεων, σε σχέση με το τι θεωρείται αποδεκτό και τι όχι. Συνεπώς, ορισμένες ομάδες ατόμων συγκεντρώνουν περισσότερες πιθανότητες ώστε να χαρακτηριστούν ως αποκλίνουσες καθώς ματαιώνουν τις αναμενόμενες προσδοκίες του κοινωνικού συστήματος. Κατά τη διαδικασία υποκειμενικής πρόσληψης και αξιολόγησης, από την κυρίαρχη ομάδα, αυτού που θεωρείται «αποκλίνων» κομβικό στοιχείο αποτελεί η κοινωνική τάξη στην οποία ανήκει το άτομο καθώς και ο τρόπος ομιλίας ή και ενδυμασίας του. Γίνεται έτσι κατανοητό πως το αποτέλεσμα μιας τέτοιας λειτουργίας είναι η διαμόρφωση και η επιβολή αρνητικών, γενικευμένων, ίσως και

⁵⁶ Λαμπρίδης Α. Ευθύμιος, Στερεότυπο, προκατάληψη κοινωνική ταυτότητα, μελετώντας τις δυναμικές της κοινωνικής αναπαράστασης στους τσιγγάνους, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2004

⁵⁷ Stangor Ch., The history of Stereotyping, Prejudice and Discrimination within social psychology, A quick history of theory and research, στο Nelson D. Todd, Prejudice, Stereotyping and Discrimination, Psychology Press, New York 2009

αμετακίνητων στάσεων απέναντι στα άτομα που έχουν χαρακτηριστεί ως αποκλίνοντα, καθώς εμφανίζονται ως απειλή για την κοινωνική πραγματικότητα «όπως την αναγνωρίζει» το κοινωνικό σύνολο.

Λαμβάνοντας υπόψη τα όσα παραπάνω αναφέρθηκαν αντιλαμβανόμαστε πως οι αλλοδαποί αποτελούν μια κατηγορία πληθυσμού η οποία «ευθύς εξαρχής» προσλαμβάνεται ως αποκλίνουσα. Υπό το πρίσμα του πληθυσμού της κοινωνίας υποδοχής ο μετανάστης είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την έννοια του «άλλου» ευκολότερα από οποιαδήποτε άλλη έξω-ομάδα ή υπό-κουλτούρα, καθώς μπορεί να θεωρηθεί απειλή για την κοινωνική συνοχή και ισορροπία, ενεργοποιώντας με αυτό τον τρόπο τους μηχανισμούς τιμωρητικότητας όχι μόνο του επίσημου ελέγχου, αλλά και του ανεπίσημου.

Δημιουργία στερεοτύπων

Τα στερεότυπα δημιουργούνται και, κυρίως, αναπαράγονται με όλους τους συνηθισμένους κοινωνικο-πολιτισμικούς τρόπους · μέσω της κοινωνικοποίησης, που συντελείται στην οικογένεια και το σχολείο, μέσα από την επανειλημμένη έκθεση του ατόμου σε αυτά διαμέσου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, αλλά και την καθημερινή επικοινωνία και την αλληλεπίδραση στο πλαίσιο του μικροκοινωνικού συστήματος, εντός ή και εκτός του οποίου το κάθε άτομο κινείται στις διάφορες περιόδους της ζωής του. Τα στερεότυπα συνήθως δεν προκαλούνται από κάποια συμπεριφορά μέλους ή μελών της ομάδας στην οποία αναφέρονται. Είναι μάλλον η πρόθεση των άλλων, των μελών των άλλων κοινωνικών ομάδων, να δημιουργεί συγκεκριμένες εικόνες, για να μπορέσει με αυτό τον τρόπο να ορίσει και να χειραγωγήσει την κοινωνική πραγματικότητα προς ίδιον όφελος.

Διατήρηση των στερεοτύπων

Ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιείται η διαχείριση της νεοεισερχόμενης πληροφορίας, επηρεάζεται κατά κύριο λόγο από τον τρόπο με τον οποίο διευθετήθηκαν γνωσιακά οι προηγούμενες. Η πρότερη εμπειρία προσδιορίζει το περιεχόμενο τόσο των οπτικών όσο και των ακουστικών ερεθισμάτων, την ερμηνεία

του πληροφοριακού φορτίου που μεταφέρουν καθώς και την αποθήκευσή τους για μελλοντική χρήση⁵⁸.

Η έννοια της παλαιότητας των πληροφοριών σχετικά με ένα άτομο ή μια κοινωνική ομάδα ή και κατάσταση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση ενός στερεοτύπου. Οι άνθρωποι έχουν την τάση να χρησιμοποιούν την άποψη που έχουν σχηματίσει εξ αρχής για ένα πρόσωπο ή μια κατάσταση ακόμα και αν η αρχική τους εμπειρία και η συνακόλουθα σχηματισθείσα άποψη δεν έχει καμία σχέση με τα τρέχοντα δεδομένα. Ειδικά σε περιπτώσεις που ιδιότητες, όπως το γένος, η φυλή, η εθνικότητα είναι παρούσες, οι αρχικά αποθηκευμένες πληροφορίες ανακαλούνται μάλλον αυτόματα στη συνείδηση και διαμορφώνουν την άποψη και τη θέση του ατόμου, χωρίς απαραίτητα να διαμεσολαβεί η συνείδηση της γνωσιακής διαδικασίας της επεξεργασίας νέων πληροφοριών.

Λειτουργία των στερεοτύπων

Τα στερεότυπα συνεισφέρουν σημαντικά στην προσπάθεια απλοποίησης της σύνθετης κοινωνικής πραγματικότητας του ατόμου και στην ευκολότερη οργάνωση του πολυσχιδούς κοινωνικού σύμπαντος, μέσα στο οποίο προσπαθεί να τοποθετηθεί το άτομο. Τα στερεότυπα διαδραματίζουν ρόλο φίλτρων τα οποία επεξεργάζονται τις εισερχόμενες πληροφορίες. Κατ' αυτό τον τρόπο διευκολύνεται η ανάγνωση των μηνυμάτων του κοινωνικού περιβάλλοντος και κατευθύνεται η ταξινόμηση της νέας γνώσης σε ήδη υπάρχουσες εννοιολογικές κατηγορίες. Έτσι, απομακρύνεται η πιθανότητα δημιουργίας νέων θεματικών ενοτήτων-κατηγοριών, οι οποίες ενδέχεται να αποπροσανατολίσουν και να μπερδέψουν το άτομο δυσχεραίνοντας την προσπάθεια γνωστικής διευθέτησης του τεράστιου πληροφοριακού υλικού που διαχειρίζεται.

Τα στερεότυπα είναι παρόντα σε περιπτώσεις διένεξης μεταξύ κοινωνικών ομάδων, διαφορών στη χρήση και την τοποθέτηση απέναντι στην απόφαση σχετικά με τη στάση, που πρέπει σε κάθε περίπτωση να τηρήσει, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι πάντα και οι καλύτεροι σύμβουλοι. Ταυτόχρονα, τα στερεότυπα κάνουν την εμφάνισή τους ώστε να τεκμηριώσουν την καθεστηκυία τάξη των πραγμάτων κατά το συμφέρον του ατόμου και για να προσδιορίσουν και κυρίως να στηρίξουν –μέσω της διαφοροποίησης- την κοινωνική ταυτότητά του.

---

⁵⁸ Λαμπρίδης Α. Ευθύμιος, ό.π.

Η κοινωνική πτυχή της λειτουργίας των στερεοτύπων συνίσταται στα ακόλουθα: επιτρέπουν την ερμηνεία –μέσω της απόδοσης ευθυνών- μεγάλης κλίμακας κοινωνικών καταστάσεων και γεγονότων, τεκμηριώνουν ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών αντιδράσεων και συμπεριφορών υπηρετώντας την ιδεολογική λειτουργία της ερμηνείας και δικαιολόγησης του υπάρχοντος κοινωνικού συστήματος, διατηρούν ή δημιουργούν τις ανάλογες συνθήκες για τη θετική διαφοροποίηση μεταξύ της ομάδας στην οποία ανήκει το άτομο και των υπολοίπων. Οι λειτουργίες αυτές μπορούν να ονομαστούν, αντίστοιχα ως κοινωνική αιτιολόγηση, κοινωνική τεκμηρίωση και κοινωνική διαφοροποίηση.

Η κοινωνική αιτιολόγηση αναφέρεται σε μια διαδικασία διερεύνησης, προκειμένου να κατανοηθούν τα πολύπλοκα και συνήθως δυσάρεστα κοινωνικά ή μη γεγονότα μεγάλης κλίμακας. Η κοινωνική εξήγηση τέτοιων γεγονότων συμπεριλαμβάνει τον προσδιορισμό της ταυτότητας της κοινωνικής ομάδας, που κατηγορείται ως άμεσα υπεύθυνη για τη διάδοση των αρνητικών στερεοτύπων που σχετίζονται με τα γεγονότα αυτά. Το παραπάνω αποτελεί το φαινόμενο του αποδιοπομπαίου τράγου.

Η κοινωνική τεκμηρίωση αναφέρεται στη λεπτομερή ανάλυση ενός συγκεκριμένου στερεοτύπου μιας κοινωνικής ομάδας, ώστε να δικαιολογηθούν οι πράξεις που διαπράττονται ή σχεδιάζονται εναντίον αυτής της ομάδας. Η λειτουργία της κοινωνικής τεκμηρίωσης εξυπηρετεί την τεκμηρίωση του κοινωνικού συστήματος, της καθεστηκυίας τάξης πραγμάτων μέσα από την τεκμηρίωση τόσο του εαυτού όσο και της ομάδας⁵⁹. Η τεκμηρίωση του εαυτού σχετίζεται άμεσα με την αντίληψη πως τα στερεότυπα αναπτύσσονται για να προστατεύσουν τη θέση ή τη συμπεριφορά του εαυτού, ενώ η τεκμηρίωση της ομάδας αφορά στην άποψη ότι τα στερεότυπα δεν αναδύονται για να εξυπηρετήσουν ή να προστατέψουν μόνο την εικόνα του εαυτού, αλλά και τη θέση της κοινωνικής ομάδας, στην οποία ανήκει το άτομο συνολικά, στο πλαίσιο της κοινωνικής οργάνωσης και ιεράρχησης των ομάδων.

Η κοινωνική διαφοροποίηση αναφέρεται στην τάση ενίσχυσης των στερεοτυπικά δομημένων διαφορών που ενισχύουν την εικόνα της ομάδας στην οποία το άτομο κατατάσσει τον εαυτό. Συνήθως, αυτό συμβαίνει σε συνθήκες κατά τις οποίες η διαφοροποιητική ισχύς της ομάδας προσλαμβάνεται ως παραπαίουσα και

---

⁵⁹ Jost J. T. & Banaji M. R., The role of stereotyping in system- justification and the production of false consciousness. *British Journal of Social Psychology*, 33,1994

απειλούμενη ή όταν οι κοινωνικές συνθήκες είναι τέτοιες ώστε μια ομάδα χαμηλού στάτους να προσλαμβάνεται ως άνομη και μεταβαλλόμενη. Η κοινωνική διαφοροποίηση πραγματοποιείται μέσα από την παραγωγή θετικών στερεοτύπων για την άλλη ή τις άλλες ομάδες. Τις περισσότερες φορές το αποτέλεσμα της διαφοροποίησης αυτής συνίσταται στη δραματική αύξηση του βαθμού διαφοροποίησης μεταξύ των ομάδων.

Η έννοια της κοινωνικής αιτιολόγησης και η λειτουργία της, στην περίπτωση των στερεοτύπων, αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο ζει μια συγκεκριμένη ομάδα ως υπεύθυνη για δυσεπίλυτα και δυσάρεστα γεγονότα στο πλαίσιο της εν λόγω κοινωνίας. Στην ομάδα αυτή αποδίδονται υποτιμητικά στερεότυπα και συχνά γίνεται αντικείμενο διώξεων. Μία εξήγηση για αυτή τη λειτουργία των στερεοτύπων παρέχεται από τη θεωρία της κοινωνικής απόδοσης. Η θεωρία της κοινωνικής απόδοσης μοιράζεται με την προσέγγιση της κατηγοριοποίησης την άποψη πως οι άνθρωποι έχουν τη βασική ανάγκη να απλοποιούν και να επιβάλλουν την τάξη στον κοινωνικό τους κόσμο. Η προσέγγιση της κοινωνικής απόδοσης κάνει ένα βήμα πιο πέρα, υποστηρίζοντας ότι υπάρχει μια βαθύτερη και ουσιαστικότερη ανάγκη να καταστεί ο κόσμος πιο προβλέψιμος, προκειμένου το άτομο να είναι ικανό να συμπεριφερθεί περισσότερο προσαρμοστικά. Τα άτομα χρησιμοποιούν τη διαίσθησή τους ώστε να εμπλακούν στη διαδικασία υιοθέτησης επιστημονικοφανών, αλλά άτυπων, αιτιωδών αναλύσεων, προκειμένου να ικανοποιήσουν τη θεμελιώδη ανάγκη τους για την κατανόηση των αιτιωδών σχέσεων μεταξύ των κοινωνικών γεγονότων και καταστάσεων και έτσι να καταστήσουν τις εμπειρίες, τις πράξεις τους κ.τ.λ. προβλέψιμες και απόλυτα ελεγχόμενες. Έτσι, η οπτική της κοινωνικής απόδοσης υποστηρίζει, ότι τα άτομα τείνουν αυθόρμητα να αναζητούν αιτιώδεις εξηγήσεις για το σύνολο των κοινωνικών γεγονότων.

Η οπτική της κοινωνικής απόδοσης εστιάζοντας την προσοχή της στη λειτουργία της κοινωνικής αιτιολόγησης των στερεοτύπων υπό τους όρους των κινήτρων του ατόμου, που «αποδίδει», αναδεικνύει και τα όρια λειτουργίας των στερεοτύπων στο κοινωνικό επίπεδο. Τα στερεότυπα είναι μηχανισμοί εκλογίκευσης των κοινωνικών καταστάσεων και δικαιολόγησης της συμπεριφοράς των ατόμων έναντι ατόμων-μελών διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, όπως οι μεταναστευτικές ομάδες.

2. Στερεοτυπική απεικόνιση του μετανάστη στα ΜΜΕ

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ως κοινωνικός θεσμός, χρησιμοποιούν γενικεύσεις και στερεότυπα τα οποία ισχύουν στην κοινωνία που και τα ίδια εντάσσονται. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παραλαμβάνουν και αναπαράγουν αυτές τις κοινωνικές νοηματοδοτήσεις της πραγματικότητας, συμβάλλοντας έτσι καθοριστικά στην περαιτέρω διάδοση αλλά και παγίωση των εν λόγω νοηματοδοτήσεων, ενώ ταυτόχρονα έχουν τη δύναμη να τις επεκτείνουν ή και να δημιουργήσουν νέες. Κατ' αυτό τον τρόπο δημιουργούν το αίσθημα της οικειότητας, ακόμα και της κατανόησης, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που ο δέκτης (π.χ. αναγνωστικό κοινό) δεν έχει γνώσεις και εμπειρία σε σχέση με το προβαλλόμενο θέμα. Η πρόκληση του ενδιαφέροντος καθώς και η συναισθηματική φόρτιση του κοινού επιτυγχάνεται μέσω της χρήσης κοινών αξιολογήσεων και νοηματοδοτήσεων. Η κατασκευή στερεοτύπων φαίνεται να αποτελεί οικουμενική μέθοδο ισχυρών κοινωνικών ομάδων μέσω της οποίας επιλεκτικά αποκλείουν μια, κατά περίπτωση, συγκεκριμένη ομάδα⁶⁰. Έτσι, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μέσω των τεχνικών της απλούστευσης, της γενίκευσης αλλά και της μονομερούς παρουσίασης των γεγονότων, κατασκευάζουν τις ειδήσεις με τρόπο ώστε όχι μόνο να συμπεριλαμβάνουν σε αυτές τα υφιστάμενα κοινωνικά στερεότυπα, αλλά και να διαμορφώνουν ένα ιδεολογικό πλαίσιο με βάση το οποίο θα ερμηνεύεται η προβαλλόμενη πραγματικότητα. Η εν λόγω διαδικασία, προφανώς, υπαγορεύεται από τις εκάστοτε ιδεολογικό-πολιτικές αλλά και οικονομικές εξαρτήσεις των μέσων.

Ως είδηση, λοιπόν (και λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω), θα επιλεγθεί κάθε αρνητική αναπαράσταση προσώπων ή και ομάδων με την παράλληλη έκθεση στερεοτυπικών αναπαραστάσεων. Η κατασκευή, λοιπόν, του αποδιοπομπαίου τράγου – μετανάστη (συγκεντρώνοντας όλα τα στοιχεία ώστε να χαρακτηριστεί με αυτό τον τρόπο), οδηγεί κάθε είδηση που «τον περιλαμβάνει» στο να καταστεί ενδεχομένως και η ιδανική είδηση. Η παρουσίαση και προβολή μεταναστών αποδιοπομπαίων τράγων θα μπορούσαμε να πούμε πως διαμορφώνει είδηση που ικανοποιεί βασικές ειδησεογραφικές, αλλά και κοινωνικές ανάγκες. Από τη σκοπιά των δημοσιογραφικών αναγκών, η ύπαρξη των μεταναστών εξυπηρετεί κατά κύριο λόγο την παρουσίαση γεγονότων (συχνά δραματοποιημένων) που σχετίζονται με την παραβίαση κοινωνικών

⁶⁰ Παπανδρέου Π., Παιδιά της μετανάστευσης στην Αθήνα, Η πολιτική του ανήκειν και οι σκοτεινές πλευρές της προσαρμογής, Εκδόσεις Νήσος, Αθήνα 2013

κανόνων από μέρους των μεταναστών, στοχεύοντας στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής μέσω της «ομόφωνης κοινωνικής καταδίκης» απέναντι σε όποιον απειλεί την εν λόγω κοινωνική συνοχή. Σε ό,τι αφορά τις κοινωνικές ανάγκες που εκπληρώνονται, παραδειγματικά αναφέρουμε πως μετατίθοντας το βάρος της ευθύνης μιας πληθώρας καιρίων κοινωνικών προβλημάτων σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα που ήδη είναι στιγματισμένη ή και περιθωριοποιημένη, επιτυγχάνεται η ενίσχυση του αυτοπροσδιορισμού της κυρίαρχης ομάδας ως τέτοιας, η διατήρηση μιας επίπλαστης κοινωνικής συνοχής και η αποφόρτιση των μελών της ομάδας από την συλλογική ευθύνη και την αντίληψη της κοινωνικής πραγματικότητας.

Πιο συγκεκριμένα, η κυρίαρχη ομάδα της κοινωνίας υποδοχής, χωρίς στην ουσία να είναι ομοιογενής, μέσα από τις υπο-ομάδες της (κυρίως δε όσες διαχειρίζονται την εξουσία) διαμορφώνουν μία έντονη στερεοτυπική κατηγοριοποίηση. «Δημοσιογράφοι, πολιτικοί, κοινωνικοί λειτουργοί, εκπαιδευτικοί και επιστήμονες, με όπλα το λόγο, τα ΜΜΕ, τους κρατικούς μηχανισμούς και την εκπαίδευση, συμβάλλουν καθοριστικά στην επικράτηση του εθνικού/φυλετικού κριτηρίου στις κοινωνικές σχέσεις».⁶¹ Εξωτερικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά προβάλλονται με τέτοιο τρόπο ώστε εγκλωβίζουν τους μετανάστες σε μια προδιαγεγραμμένη και αμετάβλητη ταυτότητα. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελούν το πλέον δοκιμασμένο «εργαλείο» για την επίτευξη του παραπάνω στόχου, καθώς καθημερινά τους δίνεται η δυνατότητα να προβάλλουν, όπως παραπάνω περιγράφηκε, διαφορετικά γεγονότα με κοινό παρονομαστή το περιεχόμενο στοχοποίησης μιας συγκεκριμένης ομάδας, αυτής των μεταναστών.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, σύμφωνα με τον Lester⁶², λειτουργούν στερεοτυπικά λόγω του ότι οι κοινωνικές ομάδες λειτουργούν κατ' αυτό τον τρόπο και εν συνεχεία κατηγοριοποιούν τα λαμβανόμενα ερεθίσματα. Τα μέσα απεικονίζουν άτομα που ανήκουν σε διαφορετικές από την κυρίαρχη κοινωνικές ομάδες ως μέλη και μέρη συγκεκριμένων ή και περιορισμένων κατηγοριών με βάση διακριτά χαρακτηριστικά (που κατά περίπτωση ποικίλουν). Τα στερεότυπα που δημιουργούν ή

---

⁶¹ Βεντούρα Λ., «Γηγενείς/ μετανάστες. Οροθέτηση και μετατόπιση κοινωνικών συνόρων», στο «Μετανάστευση και κοινωνικά σύνορα, Διαδικασίες αφομοίωσης, ενσωμάτωσης ή αποκλεισμού», Επιμέλεια: Λίνα Βεντούρα, Εκδόσεις Νήσος, Αθήνα 2011

⁶² Lester P.M., Images and Stereotypes, στο Elliott D.C. & Elliot D. Contemporary Ethical Issues: Journalism, Editors ABC-CLIO, Santa Barbara, California 1997, όπως δημοσιεύθηκε στο <http://commfaculty.fullerton.edu/lester/writings/mediastereo.html> στις 30/11/2013

αναπαράγουν τα μέσα αντανakλούν τις αντιλήψεις της κυρίαρχης ιδεολογίας σχετικά με το «εμείς» και το «άλλο», με το «αποδεκτό» και το «απαράδεκτο».

Όντας κομβικοί φορείς έκφρασης της κυρίαρχης ιδεολογίας, τα μέσα υιοθετούν στερεότυπα τα οποία στη συνέχεια καθοδηγούν τόσο την κρίση όσο και την αξιολόγηση και ερμηνεία των γεγονότων με τέτοιο τρόπο ώστε να καλλιεργούνται περαιτέρω οι κυρίαρχες αντιλήψεις⁶³. Παράλληλα, αξίζει να σημειώσουμε πως όχι σπάνια ακόμα και τα άτομα που περιγράφονται με αρνητικούς χαρακτηρισμούς τείνουν να εσωτερικεύουν το «στίγμα» ακόμα και να επιβεβαιώνουν τους χαρακτηρισμούς μέσα από τις πράξεις τους (αυτοεκπληρούμενη προφητεία⁶⁴).

Όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο, με βάση τη θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας, η κυρίαρχη ομάδα συγκρίνεται με καθετί «άλλο» με τέτοιο τρόπο ώστε να προωθεί τα δικά της χαρακτηριστικά ως ανώτερα και καλύτερα. Όσοι δεν αποτελούν μέρος της κυρίαρχης ομάδας τείνουν να θεωρούνται ως και όμοιοι μεταξύ τους στη βάση πιθανών κοινών χαρακτηριστικών (εν προκειμένω «αλλοεθνείς»). Η ενδεχόμενη αρνητική συμπεριφορά ενός τέτοιου ατόμου αποδίδεται συνηθέστερα σε ενδημικά χαρακτηριστικά που θεωρούνται αντιπροσωπευτικά της ομάδας στην οποία τον έχει εντάξει η κυρίαρχη ομάδα, ενώ αντίθετα σε μία όμοια συμπεριφορά μέλους της κυρίαρχης ομάδας τα αίτια δεν αναζητούνται στα χαρακτηριστικά της ομάδας, αλλά σε «εξω-ομαδικούς» παράγοντες όπως οι περιστάσεις και οι συνθήκες⁶⁵.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμη η αναφορά της πολιτισμικής ιεράρχησης ως βασικό στοιχείο της λειτουργίας των στερεοτύπων. Υπάρχουν, λοιπόν, πολιτισμοί οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως σημαντικότεροι, πιο ανεπτυγμένοι ή ανώτεροι και ορισμένοι άλλοι που θεωρούνται κατώτεροι και λιγότερο ή καθόλου ανεπτυγμένοι. Τα κριτήρια με βάση τα οποία οι άλλοι πολιτισμοί γίνονται αντιληπτοί, κρίνονται, αξιολογούνται και προέρχονται από την εκάστοτε κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα. Οι πολιτισμοί που δεν πληρούν τα εν λόγω κριτήρια αξιολογούνται αρνητικά και θεωρείται πως υστερούν σε σχέση με τους υπόλοιπους. Κατ' αυτό τον τρόπο η διαφορά τείνει να ταυτίζεται με την κατωτερότητα.

---

⁶³ Gohram B., News Media's Relationship with Stereotyping: The Linguistic Intergroup Bias in response to Crime News, Journal of Communication 2006

⁶⁴ Η «αυτοεκπληρούμενη προφητεία» εισάγεται ως όρος από τον R. Merton το 1949 στο βιβλίο του Social Theory and Social Structure: «Η αυτοεκπληρούμενη προφητεία είναι, σε πρώτο επίπεδο, ένας εσφαλμένος προσδιορισμός μιας κατάστασης που προκαλεί μία νέα συμπεριφορά η οποία επαληθεύει την αρχικά λανθασμένη υπόθεση»

⁶⁵ Gohram B., ό.π.

Η μετακίνηση και εγκατάσταση μεταναστών σε ξένες χώρες οδήγησε στην ταυτόχρονη συνύπαρξη πολλών διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων μέσα στην ίδια κοινωνία. Ταυτόχρονα με τη δημιουργία αυτής της πολιτισμικής ποικιλίας, έγινε εντονότερα εμφανής η πολιτισμική ανομοιογένεια των σύγχρονων εθνικών κρατών. Συνεπώς, πλέον όλες οι κοινωνίες έχουν στοιχεία ετερογένειας. Παρά την προώθηση ενός θεωρητικού διαλόγου για την κατανόηση του «άλλου», εγείρονται ζητήματα περί διαφοράς. Από τη μία πλευρά υφίσταται η άποψη πως η διαφορά ευνοεί και μπορεί να διαμορφώσει ένα κόσμο περισσότερο κοσμοπολίτικο, από την άλλη όμως αναδύεται όλο και πιο βίαια ένας αποπροσανατολισμός που ενισχύει αιτήματα για περιχαράκωση των υπάρχουσών ταυτοτήτων, με άμεση συνέπεια την έμφαση σε καθετί που μπορεί να ενισχύσει τις διακρίσεις.

Έτσι, λοιπόν, από την ιεράρχηση των πολιτισμών οδηγούμαστε στην αντίληψη περί αναφομοιώτης διαφοράς.⁶⁶ Σε αυτή την περίπτωση δεν μπορούμε να μιλήσουμε για κάτι διαφορετικό, από το ρατσιστικό λόγο που εμφανίζει τον πληθυσμό της κοινωνίας υποδοχής ως αμετάβλητο στο χρόνο, ως ομοιογενή και ενοποιημένο, έχοντας κοινές βάσεις σε σχέση με το έθνος, την εθνικότητα, τη γλώσσα και τη θρησκεία, θεωρώντας πως όποιος εκ των προτέρων δεν ανήκει στην κυρίαρχη ομάδα, είναι σχεδόν αδύνατο να κατορθώσει να αφομοιωθεί. «Ο ρατσιστικός λόγος συνυφαίνεται με τον εθνικισμό μετατρέποντας τον πολιτισμό σε μια στατική υποστασιοποιημένη έκφραση της εθνικής μοίρας, προβάλλοντας την εικόνα ενός ομοιογενούς και αμετάβλητου εθνικού πολιτισμού, ο οποίος κινδυνεύει από τη δράση εσωτερικών και εξωτερικών εχθρών, εμφανίζεται σήμερα να υπερασπίζεται την πολιτισμική ταυτότητα και τα σύνορα έναντι του κινδύνου διείσδυσης του Άλλου στην επικράτεια και αλλοίωσης της ιδιοσυστασίας του έθνους»⁶⁷.

Κλείνοντας, επισημαίνουμε πως κάθε μορφή ετερότητας έρχεται στο προσκήνιο ή ακόμα διαμορφώνεται, μονάχα όταν (ανα)παράγει σχέσεις ανισότητας ανάμεσα σε μετανάστες και γηγενείς, ή ακόμα σχέσεις εξουσίας ανάμεσα σε μειονότητες και κράτη. Κάθε διάκριση μπορεί να παραμείνει στη σκιά, έως ότου να κριθεί πως είναι «ικανή» να προκαλέσει κοινωνικές αντιθέσεις και ενδεχόμενες αντιπαραθέσεις. Έτσι, τα μέσα επικοινωνίας των σύγχρονων πολυπολιτισμικών κοινωνιών, δίνουν ώθηση στην ανάπτυξη και διαμόρφωση μιας συγκεκριμένης ταυτότητας που μπορεί να οδηγήσει στο στιγματισμό ατόμων ή πιο συχνά ομάδων ολόκληρων.

---

⁶⁶Βεντούρα Λ., ό.π.

⁶⁷Ο.π.

Β' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Μεθοδολογικά στοιχεία της έρευνας

Κεφάλαιο 1 : Μεθοδολογικά στοιχεία της έρευνας

1. Μεθοδολογικό εργαλείο της έρευνας: Η κριτική ανάλυση λόγου

Η μέθοδος με την οποία πραγματοποιήθηκε η επεξεργασία των ποιοτικών δεδομένων είναι η κριτική ανάλυση λόγου. Η συγκεκριμένη μέθοδος δεν ενδιαφέρεται απλώς να καταδείξει την κοινωνική καταγωγή των γλωσσικών φαινομένων, αλλά παράλληλα επιδιώκει να αποκαλύψει όλες τις κρυμμένες στρατηγικές που αναπαράγουν στερεότυπα και προκαταλήψεις μέσω της χρήσης της γλώσσας και της επικοινωνίας⁶⁸.

Μέσω της συγκεκριμένης μεθόδου μπορούν να αποκαλυφθούν συνδέσεις της γλώσσας, της δύναμης και της ιδεολογίας, ώστε οι χρήστες της γλώσσας να συνειδητοποιήσουν τις εξουσιαστικές δομές τόσο της κοινωνίας, όσο και της γλώσσας. Σύμφωνα με τον Fairclough η γλώσσα είναι το όργανο με το οποίο αναπαράγεται η ιδεολογία και ως εκ τούτου παίζει σημαντικό ρόλο στον τρόπο κατανομής της ισχύος μέσα στην κοινωνία. Ο λόγος συμβάλλει στη διαμόρφωση της κοινωνικής δομής, των σχέσεων, των ταυτοτήτων και των θεσμών με την ταυτόχρονη επιρροή που ο ίδιος λαμβάνει από αυτά. Ο λόγος είναι όχι μόνο πράξη αναπαράστασης της πραγματικότητας, αλλά και κατασκευής της. Κατασκευάζει τόσο τις κοινωνικές ταυτότητες και τις θέσεις των υποκειμένων σε σχέση με τα όσα απαρτίζουν τον κόσμο γύρω του και τον εαυτό του όσο και τις κοινωνικές σχέσεις, παίζοντας έτσι σημαντικό ρόλο στην κατασκευή των συστημάτων γνώσης και πεποιθήσεων.

Κατά τη διαδικασία παραγωγής και κατανάλωσης του λόγου εμπλέκονται γνωστικές διαδικασίες παραγωγής κειμένου και ερμηνείας, οι οποίες βασίζονται σε εσωτερικευμένες κοινωνικές δομές και συμβάσεις. Τα στοιχεία που καλούμαστε να εντοπίσουμε είναι: (α) η χρήση των κοινωνικών πηγών κατά τη διαδικασία παραγωγής κειμένων, (β) οι τρόποι με τους οποίους δομούνται τα κείμενα και ταυτόχρονα πως παράγονται, διανέμονται και καταναλώνονται, (γ) η φύση της κοινωνικής πρακτικής, κατά την οποία παράγεται ο λόγος, και τις σχέσεις της με τις κοινωνικές δομές και συγκρούσεις.

Ο Fairclough χρησιμοποιεί ένα μοντέλο τριών διαστάσεων στο οποίο διακρίνει τη γλωσσική πρακτική, το κείμενο και την κοινωνική πρακτική. Θεωρεί πως τα κείμενα

---

⁶⁸ Halliday, M. A. K., *Language as social semiotic*, Edward Arnold, London 1978

αποτελούν σύνθεση προϋπαρχόντων κειμένων ώστε να δημιουργηθούν νέα, μέσα από το μετασχηματισμό των προηγούμενων. Τα κείμενα αναπροσαρμόζονται ώστε να υπηρετήσουν διαφορετικά είδη λόγου και πρακτικές, ανάλογα με τον εκάστοτε σκοπό της παραγωγής του κειμένου. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται διακειμενικότητα⁶⁹. Ο αναγνώστης του κειμένου όταν έρχεται σε επαφή με αυτό το αντιμετωπίζει ως πρωτότυπο παρά τους μετασχηματισμούς που έχει υποστεί από την αρχική μορφή του. Η γλωσσική αναπαράσταση αποτελεί μία μορφή διακειμενικότητας σύμφωνα με την οποία μέρη ενός κειμένου ενσωματώνονται στο κείμενο είτε με τη μορφή ξένου σχολίου, είτε με τη χρήση εισαγωγικών, είτε με τη χρήση πλάγιου λόγου.

Στο πλαίσιο της διακειμενικότητας και ιδιαίτερα της έκδηλης διακειμενικότητας αναφέρονται τρεις μορφές διακειμενικών σχέσεων: η διαδοχική διακειμενικότητα (όταν σε ένα κείμενο μπορεί να εναλλάσσονται διαφορετικοί λόγοι), η εγκλωβισμένη διακειμενικότητα (όταν είναι εύκολη η διάκριση των διαφορετικών λόγων σε ένα κείμενο) και η μεικτή διακειμενικότητα (όταν εμπλέκονται διαφορετικοί λόγοι σε ένα κείμενο με αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη δυσκολία στη διάκρισή τους).⁷⁰

Ο μεταλόγος αποτελεί ένα είδος έκδηλης διακειμενικότητας, με τη χρήση του οποίου ο συντάκτης του κειμένου διακρίνει ο ίδιος διαφορετικά επίπεδα στο κείμενό του από τα οποία αποστασιοποιείται αντιμετωπίζοντάς τα ως ξένα κείμενα. Με τη χρήση του μεταλόγου ο παραγωγός του κειμένου, καθώς τοποθετείται έξω από αυτό, φαίνεται να το χειρίζεται και να το ελέγχει. Αυτός ο έλεγχος του κειμένου από το συντάκτη του αντιτίθεται στην άποψη πως η κοινωνική ταυτότητα διαμορφώνεται από τον τρόπο με τον οποίο το υποκείμενο τοποθετείται σε συγκεκριμένες μορφές λόγου και μπορεί να ενισχύσει την άποψη πως ο λόγος αποτελεί προϊόν της υποκειμενικότητας του συντάκτη του κειμένου και δεν ισχύει το αντίστροφο. Παρόλα αυτά, εάν θεωρήσουμε πως υπάρχει μια διαλεκτική σχέση ανάμεσα στο λόγο και την ταυτότητα, τα υποκείμενα τοποθετούνται εν μέρει στο λόγο και η ταυτότητα διαμορφώνεται εν μέρει από το λόγο, αφού τα υποκείμενα μπορούν να ανακατασκευάζουν και να αντιπαρατεθούν στις τάξεις του λόγου ως ανθιστάμενοι αναγνώστες⁷¹.

---

⁶⁹ Fairclough N., *Discourse and Social Change*, Polity Press, Cambridge 1992

⁷⁰ Fairclough N., ό.π.

⁷¹ Fairclough N., ό.π.

Η συνοχή, επίσης, αποτελεί ιδιότητα που επιστρατεύουν οι ερμηνευτές των κειμένων προκειμένου να κατανοήσουν το κείμενο. Διαφορετικοί ερευνητές θα δημιουργήσουν διαφορετικούς τρόπους συνοχής για την κατανόηση του ίδιου κειμένου, αφού ο τρόπος που θα συνδέσουν τα διαφορετικά στοιχεία του κειμένου προκειμένου να το κατανοήσουν, εξαρτάται από υποθέσεις που χρησιμοποιούνται στη διαδικασία ερμηνείας και αυτές έχουν ιδεολογική και κοινωνική φύση⁷².

Στην ανάλυση του κειμένου χρησιμοποιούνται οι εξής κειμενικές ιδιότητες: ο αλληλεπιδραστικός έλεγχος που σχετίζεται με την κειμενική δομή, η τροπικότητα που σχετίζεται με τη γραμματική του κειμένου και η ευγένεια που σχετίζεται με την ισχύ του κειμένου και το ήθος.

Στον αλληλεπιδραστικό έλεγχο εξετάζεται η σειρά με την οποία τα άτομα συμμετέχουν στο λόγο, την επιλογή και την αλλαγή των θεμάτων, ποιος από τους συμμετέχοντες στην περίσταση ελέγχει την επιλογή και την αλλαγή των θεμάτων, την επιλογή παράθεσης απαντήσεων ή ιδεών των εμπλεκόμενων μερών, την εξακολούθηση ή τη λήξη της επικοινωνίας και οριοθετείται εξ' αρχής το πλάνο το οποίο θα καθορίσει την πορεία της αλληλεπίδρασης.

Στην τροπικότητα περιλαμβάνονται τα βοηθητικά ρήματα, οι χρόνοι των ρημάτων, οι παύσεις στο λόγο και οι εκφράσεις που συμπληρώνουν κενά στο λόγο. Εξετάζεται η άμεση έκφραση μιας υποκειμενικής άποψης ή μιας αντικειμενικής άποψης. Η τροπικότητα καθορίζει την ισχύ και την αξιοπιστία μιας φράσης και εκφράζει την ουσία του περιεχομένου της⁷³. Η τροπική ταξινόμηση του ρήματος αποδίδει και την ταξινόμηση από το συντάκτη της αξιοπιστίας της φράσης του. Η τροπικότητα εκφράζεται, επίσης, με την έμφαση ή αντίθετα με τις εκφράσεις δισταγμού στο λόγο. Η επιλογή του τύπου της τροπικότητας από το γράφοντα έχει συνέπειες στη γλωσσική κατασκευή των κοινωνικών σχέσεων, της γνώσης και της ερμηνείας⁷⁴. Στην αναζήτηση των ειδών της τροπικότητας και στην ανάλυσή τους κομβικά είναι τα στοιχεία που συντελούν στη δομή του σημαίνοντος καθώς και τι είναι αυτό που εγγράφεται από τη σύνδεση σημαίνοντος και σημαινόμενου⁷⁵.

---

⁷² Fairclough N., ό.π.

⁷³ Hodge B. & Kress G., *Language and Ideology*, Routledge Publications, London & New York 1993

⁷⁴ Jorgensen M. & Phillips L. J., *Discourse Analysis as Theory and Method*, SAGE Publications, London 2002

⁷⁵ Hodge B. & Kress G., *Social Semiotics*, Polity Press, London 1988

Οι πρακτικές ευγένειας αποτελούν ιδιότητες που αξιοποιούνται κατά την ανάλυση ενός κειμένου και αφορούν την έκφραση του ήθους το οποίο ουσιαστικά διαμορφώνεται διακειμενικά και εκφράζεται μέσω του λόγου⁷⁶.

Σε ό,τι αφορά την ιδεατή λειτουργία της γλώσσας που αναφέρεται στην κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας, αυτή διαμορφώνεται με τη χρήση των συνεκτικών τρόπων και της επιχειρηματολογίας που σχετίζονται με τη συνοχή του κειμένου, τη μεταβατικότητα και το θέμα, τη λεκτική σημασία, τη λεξικοποίηση και τη μεταφορά που σχετίζονται με το λεξιλόγιο του κειμένου.

Οι συντάκτες των κειμένων επιλέγουν, ανάμεσα σε μια μεγάλη γκάμα λέξεων, ποιες είναι εκείνες που θα χρησιμοποιήσουν ώστε να προσδώσουν τη σημασία που επιθυμούν και οι ερμηνευτές των κειμένων πάντα πρέπει να αποφασίζουν σχετικά με τον τρόπο ερμηνείας των επιλογών αυτών. Οι σημασίες των λέξεων και η λεξικοποίηση των σημασιών αποτελούν πλευρές των κοινωνικών και πολιτιστικών διαδικασιών.

Η μεταφορά, δεν αποτελεί μόνο γνώρισμα των λογοτεχνικών κειμένων, αλλά χρησιμοποιείται και έχει διεισδύσει στην καθημερινή ζωή, στη γλώσσα, στη σκέψη και τη δράση των ανθρώπων. Όταν νοηματοδοτούμε επιλέγοντας και χρησιμοποιώντας μια μεταφορά και όχι μία άλλη, κατασκευάζουμε την πραγματικότητα με έναν συγκεκριμένο τρόπο. Κάποιες μεταφορές είναι σε τέτοιο βαθμό «φυσικοποιημένες», με αποτέλεσμα να μη γίνονται αντιληπτές ως μεταφορές⁷⁷, έτσι μέσω του εντοπισμού, της ανάλυσης και της ερμηνείας τους εντός του κειμένου ελέγχεται η ένταση της επιρροής που μπορεί να ασκούν στην ενίσχυση στερεοτυπικών αντιλήψεων.

2. Σώμα ανάλυσης

Το υλικό που αποτέλεσε αντικείμενο ανάλυσης ήταν οι πέντε δημοφιλέστερες κυριακάτικες εφημερίδες (με μηνιαίο δείκτη) εθνικής εμβέλειας⁷⁸. Το βασικότερο κριτήριο με βάση το οποίο πραγματοποιήθηκε η εν λόγω επιλογή, σχετίζεται καθαρά με το γεγονός πως το μεγαλύτερο μέρος του αναγνωστικού κοινού επιλέγει⁷⁹ αυτές τις

---

⁷⁶ Fairclough N., 1992

⁷⁷ Fairclough N., ό.π.

⁷⁸ Τα στοιχεία σχετικά με την αναγνωσιμότητα των κυριακάτικων εφημερίδων αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα της Ένωσης Ιδιοκτητών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΙΗΕΑ), όπως αυτά αναρτούνται στον εξής σύνδεσμο: http://www.eihe.gr/circulation_gr.asp

⁷⁹ Και όπως διαπιστώσαμε με πολύ μεγάλη διαφορά από τα υπόλοιπα κυριακάτικα φύλλα εφημερίδων

εφημερίδες ώστε να ενημερωθεί. Μια τέτοιου είδους επιλογή ενδεχομένως να στερεί από το εξεταζόμενο υλικό ένα ευρύτερο ιδεολογικό φάσμα, αντικατοπτρίζει όμως με μεγαλύτερη ακρίβεια το είδος των μηνυμάτων που επιλέγει να λαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος του αναγνωστικού κοινού, πάντα βεβαίως υπό την παραδοχή πως τα έντυπα αυτά μέσα έχουν διαμορφώσει τα απαραίτητα χαρακτηριστικά ώστε να διακρίνονται μεταξύ τους και από άλλα. Επιπλέον, το γεγονός πως το μεγαλύτερο μέρος του εξεταζόμενου υλικού προκύπτει από φύλλα κυριακάτικων εφημερίδων μας παρέχει μια ευρύτερη των καθημερινών εκδιδόμενων φύλλων γκάμα θεματολογίας και ενδεχομένως βαθύτερη ανάλυση ζητημάτων (πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά ή και πολιτιστικά) που κάθε εβδομάδα προέκυπταν.

Πιο συγκεκριμένα, τα κείμενα που επιλέχθηκαν είναι άρθρα από τον τομέα του ρεπορτάζ⁸⁰, και αυτό διότι τα εν λόγω κείμενα έχουν ως κυριότερο στοιχείο τους την παρουσίαση των γεγονότων (την λιγότερη, δηλαδή, δυνατή εμπλοκή του γράφοντος στην ουσία της είδησης).

Η χρονική περίοδος που διεξάχθηκε η έρευνα ήταν το διάστημα «Μάρτιος 2012–Απρίλιος 2013». Κατά το συγκεκριμένο διάστημα υπήρξε ένας σημαντικός αριθμός γεγονότων που προέκυψαν και είχαν έντονη παρουσία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης σχετικά με τη μετανάστευση και πιο συγκεκριμένα τους μετανάστες. Για αυτό το λόγο επιλέχθηκαν τρία γεγονότα που απασχόλησαν (κατά την κρίση μας) περισσότερο την κοινή γνώμη στο παραπάνω διάστημα και είναι τα εξής:

- Η ίδρυση κέντρων προσωρινής φιλοξενίας μεταναστών.
- Σχέδιο «Αθηνά» & Οι προεκλογικές «επιχειρήσεις- σκούπα»
- Η επίθεση κατά εργαζόμενων αλλοδαπών στη Μανωλάδα Ηλείας.

Ένας επιπλέον λόγος επιλογής των συγκεκριμένων θεματικών ενοτήτων είναι πως ο ρόλος που αποδίδεται στο μετανάστη-«άλλο» σε κάθε ένα από αυτά τα γεγονότα είναι και διακριτός και άξιος ανάλυσης. Στην πρώτη περίπτωση, «ίδρυση κέντρων προσωρινής φιλοξενίας μεταναστών», κεντρικό χαρακτηριστικό αποτελεί ο μετανάστης ως παράνομα εισερχόμενος τον ελλαδικό χώρο και το πώς η κεντρική εξουσία επιλέγει να αντιμετωπίσει τη δράση του αυτή. Στη δεύτερη περίπτωση «Σχέδιο 'Αθηνά'

---

⁸⁰Ρεπορτάζ: η ειδησεογραφική έρευνα σχετικά με ένα θέμα και η παρουσίαση των στοιχείων που προέκυψαν (σε εφημερίδα, περιοδικό, ραδιόφωνο ή τηλεόραση), όπως αναγράφεται στο Μπαμπινιώτης Γ., Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα 2002

και οι προεκλογικές ‘επιχειρήσεις-σκούπα’, να μην μπορεί να θεωρηθεί πως συμπεριλαμβάνεται ο προηγούμενα αποδιδόμενος ρόλος, ταυτόχρονα όμως υφίσταται και το ζήτημα της ενδεχόμενης εγκληματικότητας από μέρους του μετανάστη-«άλλου». Τέλος, στην τρίτη εξεταζόμενη περίπτωση «Η επίθεση κατά εργαζόμενων αλλοδαπών στη Μανωλάδα Ηλείας» εντοπίζουμε ακόμα μεγαλύτερο ενδιαφέρον, λόγω της θέσης αυτή τη φορά του μετανάστη ως θύματος. Επιλέγοντας, λοιπόν, τις τρεις βασικές θεματικές ενότητες, στη συνέχεια αναζητήσαμε τα κείμενα – ρεπορτάζ που επρόκειτο να αναλυθούν. Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, τα προς ανάλυση ρεπορτάζ θα προέκυπταν από δημοσιεύματα κυριακάτικων εφημερίδων. Γεγονός αποτελεί πως το υλικό που συλλέχθηκε, μόνο σε αυτές τις τρεις βασικές θεματικές ενότητες ήταν πολύ μεγάλο σε όγκο. Τα κείμενα που τελικά επιλέχθηκαν είναι τα ακόλουθα:

Πρώτη θεματική ενότητα: Η ίδρυση κέντρων προσωρινής φιλοξενίας μεταναστών

1. ‘ Τα «ναι» και τα «όχι» για τα κέντρα φιλοξενίας... ’
Πρώτο Θέμα 1/4/2012
2. ‘ Ανοίγει την επόμενη εβδομάδα το πρώτο κέντρο κράτησης αλλοδαπών ’
Το Βήμα 15/4/2012
3. ‘ Στον «αέρα» η Αμυγδαλέζα ’
Η Καθημερινή 26/5/2012
4. ‘ «Εμφύλιοι» για τα στρατόπεδα ’
Το Έθνος 26/3/2012

Δεύτερη θεματική ενότητα: Σχέδιο «Αθηνά» & οι προεκλογικές «επιχειρήσεις- σκούπα»

1. ‘ Κωδικός «Αθηνά» για 800.000 παράνομους αλλοδαπούς ’
Το Βήμα 1/4/2012
2. ‘ Πέριξ της Νομικής κάτι άλλαξε, προς το παρόν ’
Η Καθημερινή 8/4/2012

Τρίτη θεματική ενότητα: Η επίθεση κατά εργαζόμενων αλλοδαπών στη Μανωλάδα Ηλείας

1. ‘ Πυροβόλησαν και τραυμάτισαν σοβαρά 8 αλλοδαπούς εργάτες στη Μανωλάδα Ηλείας γιατί ζήτησαν τα δεδουλευμένα 6 μηνών ’
Το Βήμα 19/4/2013
2. ‘ Πυροβόλησαν 200 μετανάστες ’
Το Έθνος 19/4/2013

Σε κάθε θεματική ενότητα επιλέχθηκαν ρεπορτάζ από διαφορετικές εφημερίδες, ώστε να μην περιοριστούμε σε μία μονάχα οπτική του ζητήματος. Επιπλέον, η πρώτη θεματική ενότητα, απαρτίζεται από τέσσερα άρθρα, σε αντίθεση με τις άλλες δύο που αποτελούνται μονάχα από δύο. Αυτό συνέβη, καθώς σε σχέση με τα όσα πραγματεύεται η πρώτη θεματική ενότητα, υπήρχε ένας πολύ μεγάλος όγκος ρεπορτάζ, οπότε κρίθηκε σκόπιμη η ευρύτερη ανάλυση του ζητήματος, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη πως το εν λόγω ζήτημα έμεινε στην επικαιρότητα για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα.

Τα στοιχεία που εξετάστηκαν και αναλύθηκαν σε κάθε κείμενο είναι τα ακόλουθα:

1. Σε πρώτο επίπεδο εξετάζεται η επιλογή των τίτλων και των υποτίτλων των κειμένων, καθώς συντελούν στη διαμόρφωση της πρώτης εντύπωσης του αναγνώστη και στόχος τους είναι να του κεντρίσουν το ενδιαφέρον ώστε να προχωρήσει στην ανάγνωση του κειμένου που ακολουθεί. Στη συνέχεια εξετάζεται κατά πόσο οι τίτλοι και οι υπότιτλοι περιλαμβάνουν, πέραν της παρουσίασης μιας είδησης, την υποκειμενική θεώρηση αυτού που έχει συντάξει το κείμενο και ενδεχομένως μπορεί να οδηγήσει στον επηρεασμό της τελικής ερμηνείας του αναγνώστη.
2. Η επιλογή της θεματολογίας που παρουσιάζεται μέσω των δημοσιευμάτων. Ο στόχος σε αυτή την περίπτωση είναι να προσπαθήσουμε να δούμε συνολικά ποια θέματα είναι αυτά που εμφανίζονται εμβόλιμα στην κεντρικά παρουσιαζόμενη είδηση, με ποια συχνότητα, ποια έκταση και κατά πόσο αυτό θα μας έδινε τη δυνατότητα να οδηγηθούμε σε συνθετότερα συμπεράσματα, σε σχέση με το τι θεωρείται αξιοσημείωτο γεγονός συνολικότερα και τόσο ώστε να εμπλέκεται ή να ανακλύπει με αφορμή την επικαιρότητα.
3. Η παρουσίαση δηλώσεων πρωταγωνιστών ενός θέματος. Πολύ συχνά κατά την παρουσίαση ενός γεγονότος από τον αρθρογράφο περιλαμβάνονται μαρτυρίες ή δηλώσεις προσώπων που συνδέονται άμεσα με την είδηση ή που η γνώμη τους θα βοηθούσε σε μια περισσότερο ολοκληρωμένη ερμηνεία της. Παρόλα αυτά, προκύπτει το ερώτημα, στο οποίο και καλούμαστε να απαντήσουμε, σχετικά με το ποιος θεωρείται πως πρέπει να τοποθετηθεί σχετικά με ένα

ζήτημα, από ποια θέση και κατά πόσο είναι όντως σχετικά τα όσα δηλώνει με το εκάστοτε ζήτημα της επικαιρότητας.

4. Η οπτική γωνία παρουσίασης μιας είδησης. Μια οποιαδήποτε είδηση μπορεί να παρουσιαστεί με πολλούς διαφορετικούς τρόπους, οπότε ο συντάκτης της καλείται να επιλέξει τα σημεία της που θεωρεί ως άξια αναφοράς και εκείνα που θα αποσιωπήσει ως (τουλάχιστον) μη έχοντα ενδιαφέρον. Η διαδικασία αυτή, όμως, είναι εξαιρετικά σύνθετη, καθώς η οπτική γωνία του συντάκτη του κειμένου είναι εκείνη που θα «φτάσει» στο κοινό που ενδέχεται να την υιοθετήσει, μη γνωρίζοντας στοιχεία της που ο συντάκτης επέλεξε να μη συμπεριλάβει στο κείμενό του.
5. Οι λεξιλογικές επιλογές. Η επιλογή μιας συγκεκριμένης λέξης, μεταξύ μιας σειράς άλλων αποτελεί καθοριστικό στοιχείο του νοήματος που θέλει να αποδώσει ο γράφων καθώς και της οπτικής του σχετικά με την περιγραφή ενός γεγονότος.
6. Οι συντακτικές δομές του κειμένου. Σε αυτό το σημείο εξετάζεται κατά πόσο η σύνταξη του κειμένου, των παραγράφων, ακόμα και των προτάσεων μπορεί να επιδράσει στην απόδοση του νοήματος.
7. Υπονοούμενα συμπεράσματα. Τα κείμενα δημοσιογραφικού περιεχομένου, πέραν της περιγραφής ενός γεγονότος, περιλαμβάνουν μια σειρά άλλων συμπερασμάτων που δεν εκφράζονται άμεσα, αλλά υπονοούνται. Θα επιχειρήσουμε, λοιπόν, να ανιχνεύσουμε σε ποιο βαθμό τα εν λόγω συμπεράσματα του γράφοντος μπορούν να συμβάλουν στην στερεοτυπική αναπαραγωγή αντιλήψεων για το μετανάστη.
8. Σημαιολογικά τεχνάσματα. Μια σειρά εκφράσεων μπορούν να αποδώσουν ιδιαίτερη σημασία στο νόημα μιας πρότασης, χωρίς η διαδικασία αυτή να γίνεται πάντα αντιληπτή από τον αναγνώστη. Θα προσπαθήσουμε, έτσι, να διακρίνουμε την τυχόν ύπαρξη τέτοιου είδους στρατηγικών του λόγου καθώς και τον τρόπο που αυτές συμβάλουν στη διαμόρφωση μιας στερεοτυπικής εικόνας για μια μειονοτική ομάδα.

3. Τα στάδια της έρευνας

Το πρώτο στάδιο της έρευνας ήταν η επιλογή των θεμάτων που επρόκειτο να αναλυθούν καθώς και από ποια έντυπα θα προέκυπτε το προς εξέταση υλικό. Η επιλογή των θεμάτων αποτέλεσε δύσκολο εγχείρημα, καθώς κατά το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα υπήρχε ένα μεγάλο εύρος ειδήσεων. Η τελική επιλογή έγινε με κριτήριο την διάρκεια προβολής των ζητημάτων καθώς και την έντονη προσέλκυση του ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης που αυτά επέφεραν. Σε ό,τι αφορά τα έντυπα που επιλέχθηκαν, ως βασικότερο κριτήριο τέθηκε το μέγεθος αναγνωσιμότητάς τους και κατ' επέκταση το μεγαλύτερο μέρος του αναγνωστικού κοινού που θα λάμβανε τις περιλαμβανόμενες σε αυτά πληροφορίες.

Στο δεύτερο στάδιο της έρευνας πραγματοποιήθηκε η επιλογή των ρεπορτάζ που στη συνέχεια θα αναλύονταν. Ο όγκος των δεδομένων ήταν μεγάλος σε σχέση με τις επιλεγμένες θεματικές, τις περισσότερες όμως φορές επρόκειτο για «κείμενα γνώμης». Το σύνολο των κειμένων που συλλέχθηκε μελετήθηκε αρκετές φορές ώστε να προκύψουν τα πλέον χαρακτηριστικά κάθε ενότητας, και στη συνέχεια να πραγματοποιηθεί η ανάλυσή τους. Σε αυτό το σημείο να σημειώσουμε πως κατά τη συλλογή του υλικού προέκυψε η διαπίστωση πως οι μεγαλύτερες σε κυκλοφορία εφημερίδες διατηρούν ψηφιακό αρχείο, το οποίο όμως σε κάποιες περιπτώσεις είναι δύσκολο, ενώ σε άλλες απαιτείται αντίτιμο για την παροχή δυνατότητας πρόσβασης σε αυτό.

Το τρίτο στάδιο της έρευνας αφορούσε την ανάλυση των κειμένων που τελικά επιλέχθηκαν, όπου δόθηκε έμφαση στην προσέγγιση απαντήσεων σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα που σε πρώτο επίπεδο είχαν τεθεί. Κατά το τέταρτο, και τελευταίο στάδιο πραγματοποιήθηκε η καταγραφή των συμπερασμάτων που προέκυψαν από την επεξεργασία των επιλεγμένων κειμένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ανάλυση κειμένων

Κεφάλαιο 2: Ανάλυση κειμένων

A. Η ίδρυση κέντρων κλειστής φιλοξενίας αλλοδαπών

Πρώτο Θέμα 1/4/2012 (άγνωστος συντάκτης)

Τα «ναι» και τα «όχι» για τα κέντρα φιλοξενίας...

Δικάζουν την χώρα τα "στρατόπεδα" των μεταναστών

Έντονο προβληματισμό και αντιδράσεις σε όλη την χώρα έχει προκαλέσει η απόφαση δημιουργίας 30 κέντρων φιλοξενίας μεταναστών, με πολλούς Δήμους και περιφέρειες να έχουν ξεκινήσει ήδη κινητοποιήσεις κατά της λειτουργίας στα «στρατοπέδων» στην περιοχή τους.

Σύμφωνα με το σχέδιο του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, οι ηπειρωτικές Περιφέρειες όπου θα δημιουργηθούν σε παλιά στρατόπεδα τα κέντρα φιλοξενίας είναι: Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Θεσσαλίας, Δυτικής Ελλάδας, Στερεάς Ελλάδας, Αττικής και Πελοποννήσου.

Όπως είπε ο κ. Χρυσοχοϊδης, για κάθε χώρο κράτησης θα δημιουργούνται ανεξάρτητα αστυνομικά τμήματα που θα στελεχώνονται από 150 νέους αστυνομικούς. Επίσης, σε κάθε 250 μετανάστες θα αντιστοιχούν 70 άτομα ως προσωπικό ασφαλείας.

Μέχρι στιγμής, Θετική απόφαση για τη λειτουργία κέντρων φιλοξενίας έχει λάβει η περιφέρεια Αττικής και η περιφέρεια Ηπείρου, ενώ «ναι» υπό προϋποθέσεις λέει και η Περιφερειακή Ένωση Δήμων (ΠΕΔ) Κεντρικής Μακεδονίας.

Η Περιφέρεια αττικής έδωσε από την αρχή το πράσινο φως για τη δημιουργία τριών χώρων κλειστής προσωρινής φιλοξενίας παράνομων μεταναστών, προκαλώντας αμέσως την αντίδραση όλων σχεδόν των δήμων που είναι «υποψήφιοι».

Ωστόσο, με έγγραφό του ο δήμαρχος Μεγαρέων Γιάννης Μαρινάκης γνωστοποίησε στον περιφερειάρχη Αττικής την κάθετη αντίθεση του δήμου Μεγαρέων στην εγκατάσταση κέντρου κράτησης μεταναστών στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου, ανεξαρτήτως αν θα υπάρχουν αντισταθμιστικά οφέλη.

Στη δημιουργία κέντρων φιλοξενίας μεταναστών συμφώνησε και η περιφέρεια Ηπείρου αλλά οι υποψήφιοι Δήμοι Ιωαννίνων και Πρεβέζης - όπου σύμφωνα με πληροφορίας έχουν επιλεγεί δύο χώροι στη Βροσύνα Ιωαννίνων και σε παλιό στρατόπεδο έξω από την Πρέβεζα - δεν συμφωνούν. «Ναι», υπό προϋποθέσεις είπε το διοικητικό συμβούλιο της Περιφερειακής Ένωσης Δήμων (ΠΕΔ) Κεντρικής Μακεδονίας στα κέντρα κλειστής φιλοξενίας λαθρομεταναστών.

Ωστόσο πολλά είναι τα «όχι» και οι έντονες αντιδράσεις σε πολλούς δήμους που λένε πως δεν δεχτούν να λειτουργήσουν στην περιοχή τους «στρατόπεδα» μεταναστών.

«Όχι» λοιπόν στη λειτουργία των κέντρων φιλοξενίας μεταναστών έχει πει η Περιφέρεια Πελοποννήσου, το Περιφερειακό Συμβούλιο Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης και το Περιφερειακό Συμβούλιο Θεσσαλίας.

Οι κάτοικοι στο Βόιο Κοζάνης μάλιστα, δηλώνουν αποφασισμένοι να μην επιτρέψουν στην περιοχή τους τη δημιουργία του κέντρου, δηλώνοντας ότι «το Βόιο θα πρέπει να γίνει ενεργό στη ζωή της Ελλάδας αλλά όχι με τέτοιες εγκληματικές ενέργειες».

Την ίδια ώρα, στην Πρέβεζα, σύσσωμο το Δημοτικό Συμβούλιο ψήφισε όχι στα κέντρα που από πολλούς χαρακτηρίστηκαν ως «φυλακές».

«Όχι» στη δημιουργία κέντρων υποδοχής μη νόμιμων μεταναστών είπε το Περιφερειακό Συμβούλιο Θεσσαλίας με κατά πλειοψηφία απόφαση του, μετά από μαραθόνια συνεδρίαση στην οποία μετείχαν και δήμαρχοι της Θεσσαλίας. Στην σχετική απόφαση το Περιφερειακό Συμβούλιο δηλώνει αντίθετο στο σχέδιο που ανακοινώθηκε από το υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και τονίζει ότι δεν προτίθεται να υποδείξει κανένα χώρο στη Θεσσαλία, καθώς κανένας χώρος δεν είναι διαθέσιμος, όπως αναφέρει.

Πάντως, με μία σκληρή δήλωσή της η υπουργός Ανάπτυξης Άννα Διαμαντοπούλου καταγγέλλει πως το Περιφερειακό Συμβούλιο Θεσσαλίας από μικροπολιτικά συμφέροντα και στρεβλό τοπικισμό δεν δέχεται στην περιοχή του κέντρο υποδοχής λαθρομεταναστών.

Η κ. Διαμαντοπούλου απάντησε στην απόφαση του Περιφερειακού Συμβουλίου Θεσσαλίας να μην υποδείξει κανένα χώρο στη Θεσσαλία για κέντρο υποδοχής παράνομων μεταναστών.

«Αναδεικνύει με τον πιο περίτρανο τρόπο την προβληματική λογική του αβάσταχτου πολιτικού κόστους, της έλλειψης πολιτικής βούλησης υπέρβασης του και ενός στρεβλού τοπικισμού που περιχαρακώνει τις κοινωνίες κρατώντας τις τεχνητά μακριά από τα μεγάλα και υπαρκτά εθνικά ζητήματα. Το πρόβλημα, όμως, δεν πρόκειται να λυθεί με αποφάσεις που το κρύβουν κάτω από το χαλί».

Άνθιμος: «Λύση ανάγκης» η δημιουργία κέντρων υποδοχής μεταναστών

Θετικός στη δημιουργία κέντρων υποδοχής μεταναστών εμφανίστηκε πάντως το Σάββατο ο μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Άνθιμος ο οποίος χαρακτήρισε «λύση ανάγκης» τη λειτουργία τους.

«Επειδή αυτό το μέτρο έχει χρησιμοποιηθεί και στην Ευρώπη, εάν το καταφέρουμε να γίνει σε εκείνα τα πλαίσια, τα ευρωπαϊκά, νομίζω ότι είναι μία λύση ανάγκης. Το θέμα είναι τεράστιο, πρέπει να υπάρξει λύση, είναι μία λύση προσωρινή. Υπό ανθρώπινες συνθήκες αγάπης να έρθει η ώρα να γυρίσουν στην πατρίδα τους. Εμείς δεν αντέχουμε. Τι θα γίνει με ένα εκατομμύριο ανέργους;», δήλωσε ο μητροπολίτης.

Ανάλυση άρθρου

Το κείμενο τιλοφορείται: «Δικάζουν την χώρα τα "στρατόπεδα" των μεταναστών» . Ο αναγνώστης πληροφορείται και μόνο μέσω της ανάγνωσης του τίτλου πως υφίσταται στη χώρα ένα ζήτημα δικασμού του κοινωνικού συνόλου. Ταυτόχρονα πληροφορείται πως ο εν λόγω δικασμός έχει προκληθεί από τα «στρατόπεδα» μεταναστών. Έτσι, λοιπόν, ο αναγνώστης καλείται να λάβει μία θέση εκ των προτέρων σχετικά με τα «στρατόπεδα» μεταναστών, από τη στιγμή που η ίδια του η χώρα είναι δικασμένη σε σχέση με το συγκεκριμένο ζήτημα. Ο όρος στρατόπεδα σε αυτή την περίπτωση είναι διφορούμενος, καθώς ο αναγνώστης ενδέχεται να γνωρίζει (από πριν διότι εδώ δεν γίνεται αναφορά σχετικά με το ζήτημα) πως εγκαταστάσεις πρώην στρατοπέδων έχει αποφασιστεί να μετατραπούν σε κέντρα φιλοξενίας μεταναστών, οπότε η χρήση εισαγωγικών να παραπέμπει στην προηγούμενη χρήση αυτών των χώρων. Σε περίπτωση, όμως, που ο αναγνώστης δεν γνωρίζει τα παραπάνω, μπορεί να υποθέσει μια σειρά άλλων εξηγήσεων σχετικά με τη χρήση του όρου «στρατόπεδα» για τα κέντρα φιλοξενίας μεταναστών.

Επιπλέον, το κείμενο περιλαμβάνει και έναν υπότιτλο: «Τα «ναι» και τα «όχι» για τα κέντρα φιλοξενίας...». Παρότι σε πρώτο επίπεδο ο συγκεκριμένος υπότιτλος μπορεί να χαρακτηριστεί ως σαφής καθώς μας αναφέρει πως πρόκειται στο κείμενο που ακολουθεί θα περιγραφούν τα «ναι» και τα «όχι» σχετικά με τα κέντρα φιλοξενίας, εντούτοις δημιουργούνται μια σειρά από ερωτηματικά σε σχέση με το περιεχόμενο του υποτίτλου. Τα «ναι» και «όχι» αφορούν σε θετικά και αρνητικά στοιχεία σχετικά με την ύπαρξη των κέντρων φιλοξενίας; Αφορούν σε θετικές και αρνητικές κριτικές που έχει λάβει η πρωτοβουλία ίδρυσής τους; Αφορούν σε θετικές και αρνητικές απαντήσεις δημάρχων περιοχών όπου πρόκειται να ιδρυθούν τα κέντρα φιλοξενίας; Τέλος, η χρήση των αποσιωπητικών στο τέλος του υπότιτλου σε πρώτη ανάγνωση μπορεί να δηλώνει πως ακολουθεί η συνέχεια των όσων ο υπότιτλος περιγράφει, σε δεύτερο όμως αφήνει ένα υπονοούμενο σχετικά με τα ίδια τα κέντρα φιλοξενίας μεταναστών. Επιπλέον, η χρήση του «ναι» και «όχι», ως κατηγορηματική απάντηση έναντι του ερωτήματος της ίδρυσης των κέντρων φιλοξενίας ή της άρνηση ίδρυσής τους, προσπαθεί να συμπεριλάβει σε αυτούς που πρόκειται να προχωρήσουν στην ανάγνωση του κειμένου και όσους έχουν θετική στάση απέναντι στα κέντρα φιλοξενίας, και όσους έχουν αρνητική.

Στην εισαγωγή του ρεπορτάζ ο όρος διχασμός αντικαθίσταται με εκείνους του «προβληματισμού» και των «αντιδράσεων», ώστε να μειωθεί η ένταση που δημιουργήθηκε ενδεχομένως στον αναγνώστη κατά την ανάγνωση του τίτλου του κειμένου. Στη συνέχεια, όμως, της εισαγωγής λαμβάνουμε την πληροφορία πως έχουν «ήδη ξεκινήσει κινητοποιήσεις» κατά των κέντρων φιλοξενίας μεταναστών, τα οποία για μία ακόμα φορά ο συντάκτης του κειμένου χαρακτηρίζει ως «στρατόπεδα».

Μετά την παράθεση της πληροφορίας περί κινητοποιήσεων, αναφέρονται οι περιφέρειες που πρόκειται να δημιουργηθούν κέντρα φιλοξενίας. Σε αυτό το σημείο είναι η πρώτη αναφορά σχετικά με την αξιοποίηση «παλιών στρατοπέδων», όπου στο κείμενο δεν γίνεται χρήση εισαγωγικών. Στη συνέχεια παρατίθενται δηλώσεις του υπουργού κ. Χρυσόχοϊδη, οι οποίες έρχονται να καθησυχάσουν τους κατοίκους των παραπάνω αναφερθέντων στο κείμενο περιοχών, καθώς «για κάθε χώρο κράτησης θα δημιουργούνται ανεξάρτητα αστυνομικά τμήματα», να σημειωθεί πως εδώ τα κέντρα φιλοξενίας περιγράφονται από τον υπουργό ως «χώροι κράτησης», αναιρώντας ουσιαστικά τα χαρακτηριστικά που σε πρώτο επίπεδο είχαν προσδώσει στα κέντρα φιλοξενίας. Παράλληλα, η εντύπωση που δίνεται στον αναγνώστη είναι καθησυχαστική για έναν ακόμα λόγο, ενημερώνεται πως θα υπάρχουν 150 νέοι αστυνομικοί σε κάθε ένα από τα νέα αστυνομικά τμήματα και επιπλέον 70 άτομα ως προσωπικό ασφαλείας. Οι εντυπώσεις που αφήνει το προηγούμενο είναι ανάμεικτες, από τη μια πλευρά στην περίπτωση που πραγματοποιηθούν τα όσα αναφέρει ο υπουργός θα έχουν δοθεί πολλά χρήματα, εν μέσω κρίσης, σε μία νέα δομή από την οποία ενδέχεται να επιφέρει ελάχιστη αλλαγή στην καθημερινότητά του, από την άλλη πλευρά, μπορεί να διακρίνει (πέραν του στοιχείου της ασφάλειας) μια ενδεχόμενη ευκαιρία απασχόλησης καθώς προαναγγέλλεται από τον υπουργό η ύπαρξη του προσωπικού ασφαλείας (70 άτομα ως προσωπικό ασφαλείας/ 250 μετανάστες).

Στο κυρίως μέρος του ρεπορτάζ πληροφορούμαστε τη θετική στάση ορισμένων περιφερειών και την αρνητική κάποιων άλλων, με παράλληλη αναφορά (σε σχέση με όσες περιφέρειες διατηρούν θετική στάση) των αντιδράσεων των δήμων που υπάγονται στις εν λόγω περιφέρειες. Χαρακτηριστικό στοιχείο σε αυτό το σημείο αποτελεί η δήλωση «κατοίκων του Βόιου Κοζάνης» (δεν υπάρχει η αναφορά κάποιου ονόματος κατοίκου ή εκπροσώπου τους) που χαρακτηρίζουν την ίδρυση του κέντρου φιλοξενίας μεταναστών ως «εγκληματική ενέργεια», θεωρώντας, όπως μας παραθέτει ο συντάκτης

του κειμένου, πως με κάποιον άλλο τρόπο πρέπει «να γίνει ενεργό στη ζωή της Ελλάδας το Βόιο Κοζάνης». Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει ο αναγνώστης με βάση τις παραπάνω αναφορές και δηλώσεις, είναι πως παρότι τα «κέντρα εξουσίας» (κυβέρνηση και περιφέρειες) μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις να συμφωνούν, αλλά όσοι κατοικούν στις επιλεγμένες περιοχές αντιδρούν στην ίδρυση των κέντρων φιλοξενίας στην περιοχή τους, καθώς φτάνουν να το θεωρούν ως «εγκληματικό» για τον τόπο τους. Με αυτό τον τρόπο ο αναγνώστης «βρίσκεται στο πλευρό» των εκάστοτε κατοίκων, από την άλλη όμως, οδηγείται στο συμπέρασμα (μέσω ασυνείδητων συνειρμών) πως η αιτία όλου αυτού του προβλήματος είναι οι «ξένοι» που θα εισέλθουν στα συγκεκριμένα κέντρα, καθώς εάν δεν υπήρχαν «εκείνοι», δεν θα υπήρχε λόγος δημιουργίας των κέντρων φιλοξενίας.

Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στην αρνητική απόφαση της περιφέρειας Θεσσαλίας σχετικά με την ίδρυση κέντρου υποδοχής μεταναστών, λόγω της «μη ύπαρξης διαθέσιμου χώρου» και στην αντίδραση της υπουργού ανάπτυξης κ. Διαμαντοπούλου. Η αναφορά από μέρους της (σύμφωνα με το συντάκτη, καθώς δεν παρατίθενται τα λόγια της σε αυτό το σημείο επακριβώς) σε «μικροπολιτικά συμφέροντα και στρεβλό τοπικισμό» προδιαθέτει αυτή τη φορά αρνητικά τον αναγνώστη απέναντι στην εν λόγω περιφέρεια που δεν φαίνεται πρόθυμη να διαθέσει κάποιο χώρο για την ίδρυση κέντρου υποδοχής. Επιπλέον, παρατηρούμε πως ενώ το κεντρικό θέμα του ρεπορτάζ είναι τα κέντρα φιλοξενίας μεταναστών παρεμβάλλεται το θέμα της ίδρυσης και των κέντρων υποδοχής, χωρίς να υπάρχει κάποια ανάλυση σχετικά με τα χαρακτηριστικά τους με αποτέλεσμα να πραγματοποιείται μια ισοπέδωση ανάμεσα σε δύο διακριτές δομές και ο αναγνώστης να τα εκλαμβάνει ως όμοια μεταξύ τους. Επιπλέον, η επιλογή του συντάκτη να χρησιμοποιεί σε τρία διαφορετικά σημεία του ίδιου γεγονότος τρεις διαφορετικούς όρους για να περιγράψει τους παράνομα εισερχόμενους στη χώρα μετανάστες επηρεάζει τον αναγνώστη, καθώς στο σημείο που μας μιλά ο συντάκτης για την απόφαση της περιφέρειας Θεσσαλίας ο χαρακτηρισμός είναι «κέντρο υποδοχής μη νόμιμων μεταναστών», στη συνέχεια κατά την παράθεση των όσων είπε η υπουργός χρησιμοποιείται ο όρος «κέντρο υποδοχής λαθρομεταναστών», ενώ στην αμέσως επόμενη αναφορά στα λόγια της υπουργού χρησιμοποιείται ο όρος «κέντρο υποδοχής παράνομων μεταναστών».

Επιπλέον, αφού έχει γίνει αναφορά στα λόγια της υπουργού (χωρίς, όπως αναφέρθηκε και προηγούμενα την επακριβή διατύπωση της υπουργού) ακολουθεί

μία δήλωση εντός εισαγωγικών, που δεν φαίνεται ξεκάθαρα ποιος την έχει διατυπώσει. Διαβάζοντάς τη ο αναγνώστης ενδέχεται να αναγνωρίσει στα λόγια που παρατίθενται τη θέση της υπουργού, μπορεί όμως να εκληφθεί και ως απάντηση του περιφερειακού συμβουλίου Θεσσαλίας στα όσα τους καταλόγιζε η υπουργός.

Για το τέλος του κειμένου ο συντάκτης μας επιφύλασσε την άποψη του μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Ανθιμου σχετικά με τα κέντρα υποδοχής (και όχι φιλοξενίας) μεταναστών, η οποία άποψη αποτελεί ξεχωριστό κομμάτι του κειμένου, καθώς είναι και το μοναδικό που φέρει έναν επιπλέον τίτλο. Η επιλογή του εν λόγω επιλόγου για το ζήτημα των κέντρων φιλοξενίας μεταναστών, θεωρούμε πως έχει ως στόχο να κατευνάσει τον «εξαγριωμένο» από το «δισασμό» αναγνώστη, καθώς ένας εκ των θρησκευτικών ηγετών, έχοντας λόγο περί πολιτικών αποφάσεων, αναφέρει πως η ίδρυση κέντρων φιλοξενίας είναι «μία λύση προσωρινή», θέτοντας αμέσως μετά πως «υπό συνθήκες αγάπης» θα πρέπει να επιστρέψουν στη χώρα τους καθώς «εμείς δεν αντέχουμε» και καταλήγει διερωτώμενος σχετικά με το μέλλον των Ελλήνων ανέργων.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, πως στο σύνολο του κειμένου υφίσταται μία παράλειψη. Ενώ το θέμα αφορά στα κέντρα φιλοξενίας μεταναστών (ίσως και υποδοχής από ένα σημείο και μετά) δεν υπάρχει πουθενά καταγεγραμμένη η άποψη είτε επίσημων οργανώσεων μεταναστευτικών ομάδων, είτε μεμονωμένων ατόμων που διαβιούν νόμιμα ή παράνομα στον ελλαδικό χώρο. Η εικόνα που σχηματίζεται, λοιπόν, είναι πως για ακόμα μία φορά «εκείνοι» είναι το πρόβλημα που «εμείς» προσπαθούμε να λύσουμε, χωρίς να μας ενδιαφέρει η οπτική τους, παρά μονάχα ενδιαφερόμαστε για τις «εσωτερικές» - «δικές μας» διαφωνίες πάνω στο πρόβλημα που «εκείνοι» αποτελούν. Η έλλειψη του αντίλογου οδηγεί στην ύπαρξη μη ολοκληρωμένης θεώρησης του ζητήματος από μέρος του αναγνώστη. Αυτό που ενδέχεται να συμβεί κατά την ολοκλήρωση της ανάγνωσης του κειμένου είναι η καταχώρησης της συγκεκριμένης είδησης σε ένα προϋπάρχον πεδίο γνώσεων και εμπειριών σχετικά με τα ήδη «καταχωρημένα» χαρακτηριστικά της «ξένης» ομάδας.

ΤΟ ΒΗΜΑ 15/4/2012 (άγνωστος συντάκτης)

Ανοίγει την επόμενη εβδομάδα το πρώτο κέντρο κράτησης αλλοδαπών

Δεν υπάρχει λόγος ανησυχίας για την τοπική κοινωνία, επανέλαβε ο Χρυσοχοΐδης

Στα τέλη της άλλης εβδομάδας θα λειτουργήσει το πρώτο κέντρο κράτησης αλλοδαπών στην Αμυδαλέζα Αττικής, όπως ανακοίνωσε σήμερα, Πέμπτη, ο υπουργός Προστασίας του Πολίτη κ. **Μιχάλης Χρυσοχοΐδης**.

Ο υπουργός δήλωσε πως από την άλλη εβδομάδα θα αρχίσουν να μεταφέρονται σταδιακά στο κέντρο οι πρώτοι μη νόμιμοι μετανάστες και απευθυνόμενος στην τοπική κοινωνία, σημείωσε ότι δεν υπάρχει κανένας λόγος ανησυχίας, καθώς σε αυτά στα κέντρα δεν θα βρίσκονται εγκληματίες και επιπλέον δίπλα τους είναι οι εγκαταστάσεις των Σχολών της ΕΛ.ΑΣ. όπου φοιτούν «2.500 παιδιά δικά μας»!

Ο υπουργός διαβεβαίωσε ότι οι μη νόμιμοι μετανάστες που θα κρατούνται σε αυτά τα κέντρα θα μένουν λίγες εβδομάδες και στη συνέχεια με πληρωμένο εισιτήριο θα επιστρέφουν στις πατρίδες τους, λαμβάνοντας παράλληλα μια μικρή οικονομική ενίσχυση.

Ο κ. Χρυσοχοΐδης κάλεσε για μία ακόμη φορά όποιον κινείται παράνομα στη χώρα να την εγκαταλείψει με την διαδικασία του εθελοντικού επαναπατρισμού.

Επίσης έκανε λόγο για κράτος το οποίο προστατεύει τα δικαιώματα των πολιτών και αναφερόμενος στη Συνθήκη Σένγκεν τη χαρακτήρισε ως κεκτημένο «που δεν το διαπραγματεύομαστε».

Νωρίτερα είχε συνάντηση στο υπουργείο με την φιλανδή υπουργό Εσωτερικών κυρία **Πάϊβι Ρασάνεν** και τον εκτελεστικό διευθυντή της Frontex κ. **Ίκα Λαϊτίνεν**, ο οποίος υπέγραψε με ανώτατο αξιωματικό του Λιμενικού Σώματος μνημόνιο στο πλαίσιο της συνεργασίας για την φύλαξη των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ.

Ανάλυση άρθρου

Ο τίτλος του άρθρου: «Ανοίγει την επόμενη εβδομάδα το πρώτο κέντρο κράτησης αλλοδαπών», με μια πρώτη ανάγνωση μας ενημερώνει για το γεγονός της έναρξης λειτουργίας ενός κέντρου κράτησης αλλοδαπών. Η χρήση του όρου «κράτηση», ενώ ακόμα και το επίσημο όνομά τους είναι «κέντρα φιλοξενίας», μπορεί να έχει δύο ερμηνείες, είτε την προσέλκυση του ενδιαφέροντος του αναγνώστη, με την πιθανότητα να πρόκειται για κάτι διαφορετικό από ό,τι ήδη ενδεχομένως γνώριζε, είτε η ενίσχυση του αισθήματος της ασφάλειας σε σχέση με τις εν λόγω εγκαταστάσεις. Επιπλέον, δεν γίνεται αναφορά στον τόπο που έχει επιλεγεί για την εγκατάσταση του συγκεκριμένου κέντρου.

Ο υπότιτλος του κειμένου, αφορά στην επανάληψη (όπως μας ενημερώνει ο συντάκτης) δηλώσεων του υπουργού κ. Χρυσόχοϊδη, σχετικά με τον καθουσιασμό της τοπικής κοινωνίας. Η αναφορά στα λόγια του υπουργού, θέτοντάς τα μάλιστα και στον υπότιτλο του κειμένου, δεν μπορεί παρά να επισημάνει την σοβαρή και σταθερή αντιμετώπιση του ζητήματος από μέρους της πολιτικής ηγεσίας, η οποία για να οδηγηθεί στον επανειλημμένο καθουσιασμό της, όπως μπορεί να συμπεράνει ο αναγνώστης, είχε αντιρρήσεις σε σχέση με την ίδρυση του κέντρου φιλοξενίας.

Στην εισαγωγή του ρεπορτάζ, αναφέρεται ο τόπος στον οποίο πρόκειται να λειτουργήσει το πρώτο κέντρο φιλοξενίας, όπου για ακόμα μία φορά παρουσιάζεται ως κέντρο κράτησης. Σημειώνουμε, δε, πως εντός αυτής της εισαγωγής χρησιμοποιείται ξανά το όνομα του υπουργού και μάλιστα με έντονα γράμματα.

Στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου, συνεχίζεται η παράθεση των όσων έχει δηλώσει ο υπουργός, χωρίς όμως να υπάρχει επακριβής αναφορά των όσων είπε, παρά μόνο η παράθεση των λεγομένων του από τον συντάκτη. Για δεύτερη φορά γίνεται αναφορά στην «απεύθυνση» του υπουργού προς την τοπική κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα ο αναγνώστης ενημερώνεται πως «σε αυτά τα κέντρα δεν θα βρίσκονται εγκληματίες», αφήνοντας ενδεχομένως το υπονοούμενο πως οι μετανάστες μπορεί να είναι εγκληματίες, αλλά όσοι θα βρίσκονται στα κέντρα κράτησης δεν θα είναι, αναιρώντας σχεδόν αμέσως αυτή τη δήλωση με την αναφορά στις εγκαταστάσεις των σχολών της ελληνικής αστυνομίας που βρίσκονται δίπλα. Η αναφορά μάλιστα στις σχολές της ελληνικής αστυνομίας δε σταματά στο προηγούμενο καθώς επισημαίνεται πως σε αυτές φοιτούν «2.500 παιδιά δικά μας». Η χρήση εισαγωγικών από το

συντάκτη του κειμένου σε αυτό το σημείο δεν είναι ξεκάθαρη, δεν γνωρίζουμε εάν πρόκειται για την αυτολεξεί παράθεση των όσων είτε ο υπουργός, είτε για επισήμανση του συντάκτη του κειμένου. Όποια από τις δύο εκδοχές και να ισχύει, δεν αναιρείται το γεγονός πως πραγματοποιείται διάκριση ανάμεσα σε «εμάς» (τα δικά μας παιδιά) και τους άλλους – τους ξένους, από τους οποίους μπορούν να μας προστατεύσουν τα «δικά μας παιδιά». Επιπλέον, το σημείο στίξης (θαυμαστικό) στο τέλος της δεύτερης παραγράφου, μπορεί επίσης να ερμηνευθεί με δύο τουλάχιστον τρόπους, είτε πρόκειται για υπονοούμενο σχόλιο του συντάκτη σχετικά με τα όσα παρατίθενται εντός εισαγωγικών, εάν όντως πρόκειται για την αυτολεξεί απόδοση των λεγομένων του υπουργού, είτε πρόκειται για επιπλέον έμφαση σε ότι ήδη γράφηκε.

Παρατηρούμε πως και στην τρίτη παράγραφο του κειμένου, παρουσιάζεται ξανά ένα σχόλιο του υπουργού (για ακόμα μία φορά όχι αυτολεξεί) σχετικά με το χρόνο παραμονής των μη νόμιμων μεταναστών σε αυτές τις εγκαταστάσεις καθώς και τη συνέχεια της διαδικασίας ως την επιστροφή τους στην πατρίδα τους. Αυτό που ο αναγνώστης εκλαμβάνει είναι ένα ακόμα στοιχείο καθησυχασμού, καθώς ενημερώνεται πως η παραμονή των παράνομα εισερχόμενων αλλοδαπών σε αυτά τα κέντρα φιλοξενίας θα είναι περιορισμένη. Ο καθησυχασμός μέχρι και αυτό το σημείο του κειμένου ήταν τόσοσ ώστε να ακολουθήσει η αναφορά στο «πληρωμένο εισιτήριο» και την «μικρή οικονομική ενίσχυση». Ο έμμεσος στόχος, λοιπόν, είναι να μην προκληθεί αντίδραση σε σχέση με το κόστος που πρόκειται να υπάρξει και να προβληθεί το όποιο όφελος θα αποκομίσει η ελληνική κοινωνία ύστερα από την ίδρυση των κέντρων φιλοξενίας.

Στην τέταρτη παράγραφο του κειμένου, υπάρχει αναφορά στα λόγια και το όνομα του υπουργού, όπου αυτός φαίνεται να έχει επανειλημμένως «καλέσει» όσους βρίσκονται παράνομα στη χώρα να αποχωρήσουν μέσω της διαδικασίας του εθελοντικού επαναπατρισμού. Η χρήση της λέξης «καλέσει», υποδηλώνει, σε πρώτη ανάγνωση, μια θετική στάση απέναντι στους αλλοδαπούς, αλλά στην ουσία το λανθάνον μήνυμα είναι πως όσοι διαβιούν παράνομα στη χώρα θα πρέπει είτε να αποχωρήσουν οικειοθελώς, είτε θα αναλάβει η ελληνική κυβέρνηση να τους «επαναπατρίσει»..

Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά (πάλι εκ μέρους του υπουργού) στην προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών, με το άμεσο συμπέρασμα της διάκρισης ανάμεσα στους πολίτες και μη πολίτες (σε αυτή την περίπτωση μετανάστες). Αμέσως μετά και

στο πλαίσιο καθησυχασμού που κινείται το κείμενο γίνεται αναφορά στη συνθήκη Σένγκεν, χαρακτηριζόμενη ως κεκτημένο, γεγονός που οδηγεί τον αναγνώστη στη σκέψη της άμεσης αναγκαιότητας της λειτουργίας των κέντρων φιλοξενίας ώστε να διασφαλιστεί σε μεγαλύτερο βαθμό η εν λόγω συνθήκη.

Το κείμενο κλείνει συνεχίζοντας στο ίδιο μήκος κείμενο με την προηγούμενη παράγραφο, καθώς γίνεται αναφορά σε συναντήσεις του υπουργού με τη Φιλανδή υπουργό εσωτερικών και τον εκτελεστικό διευθυντή της Frontex, ώστε να δοθεί κύρος, συνέχεια και συνέπεια στις δράσεις που έχει αναλάβει η κυβέρνηση σε σχέση με το μεταναστευτικό ζήτημα. Ο καθησυχασμός του αναγνωστικού κοινού ολοκληρώνεται με την ενημέρωσή του σχετικά με την υπογραφή μνημονίου συνεργασίας για τη φύλαξη των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αποτιμώντας συνολικά τα κείμενα θα μπορούσαμε, χωρίς υπερβολή, να πούμε πως περισσότερο μοιάζει με προεκλογικό κάλεσμα ενός υποψήφιου βουλευτή προς τους ψηφοφόρους του, ώστε να τους πείσει πως ο ίδιος έχει κάνει σημαντικά βήματα σχετικά με το ζήτημα της μετανάστευσης, παρά με ρεπορτάζ σχετικά με τη λειτουργία του πρώτου κέντρου φιλοξενίας μεταναστών. Πέρα από τον τόπο όπου πρόκειται να λειτουργήσει το συγκεκριμένο κέντρο δεν υπήρχαν περισσότερες πληροφορίες σε σχέση με αυτό. Επιπλέον, δεν υπήρξε στο σύνολο του κειμένου κάποια αναφορά σχετικά με τους ανθρώπους που πρόκειται να εγκατασταθούν στο κέντρο φιλοξενίας (ποιοι είναι, από πού είναι, γιατί θα μεταφερθούν εκεί κ.λπ.)

Στον «αέρα» η Αμυδαλέζα

Εξελίξεις στην υπόθεση του κέντρου κράτησης μετά τις εκλογές της 17ης Ιουνίου

Στον «αέρα» βρίσκεται η υπόθεση του κέντρου κράτησης μεταναστών στην Αμυδαλέζα. Στελέχη του υπουργείου Προστασίας του Πολίτη αφήνουν να εννοηθεί ότι οι όποιες εξελίξεις θα υπάρξουν μετά τις εκλογές της 17ης Ιουνίου. Σήμερα, στους 3 από τους συνολικά 13 τομείς της εγκατάστασης έχουν μεταφερθεί και κρατούνται 200 αλλοδαποί. Ο αρχικός σχεδιασμός της ΕΛ.ΑΣ. προέβλεπε ότι στις 15 Μαΐου ο αριθμός τους θα ξεπερνούσε τους 800. Τα έργα της α' φάσης έγιναν με κονδύλι 250.000 ευρώ, προερχόμενο από δωρεά ομάδας εφοπλιστών. Ανακαινίστηκαν 52 οικίσκοι (της Υπηρεσίας Αποκατάστασης Σεισμοπλήκτων), κωρητικότητας 4 ατόμων ο καθένας, ενώ κατασκευάστηκαν δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης κ.ο.κ.

Διαγωνισμός

Για την κατασκευή των υπολοίπων 10 τομέων, το υπουργείο προκήρυξε στις 18 Απριλίου κλειστό διαγωνισμό με τη συμμετοχή 6 κατασκευαστικών εταιρειών. Προκειμένου να αποφύγει τη διενέργεια ανοικτού διαγωνισμού που απαιτείτο λόγω του προϋπολογισμού του έργου (1.589.000 ευρώ), επικαλέστηκε λόγους «κατεπείγουσας ανάγκης οφειλόμενης σε γεγονότα απρόβλεπτα» (ν. 3669/2008) και προχώρησε σε απευθείας διαπραγμάτευση με έξι κατασκευαστικές εταιρείες. Η απόφαση έφερε την υπογραφή του τέως υφυπουργού Μανώλη Οθωνα και αναρτήθηκε στη «Διαύγεια» στις 19 Απριλίου. Προέβλεπε ακόμα τη συγκρότηση επιτροπής διαπραγμάτευσης και αξιολόγησης των προσφορών.

Στέλεχος της Κατεχάκη αποκάλυψε στην «Κ» ότι από τις εταιρείες που κλήθηκαν στο διαγωνισμό, οικονομική πρόταση κατέθεσαν τρεις: Ηλιοχώρα Α.Ε., Κόρυμβος Α.Ε. και Λάμδα Τεχνική Α.Ε. Η ίδια πηγή προσέθεσε ότι οι προσφορές των εταιρειών έχουν ήδη εδώ και αρκετές εβδομάδες αξιολογηθεί και πλέον εκκρεμεί η υπογραφή της σύμβασης με την ανάδοχο εταιρεία. Ωστόσο, απαντώντας σε σχετική ερώτηση, κορυφαίος αξιωματούχος του υπουργείου απέκλεισε το ενδεχόμενο να υπάρξει εξέλιξη πριν από τις εκλογές της 17ης Ιουνίου.

Σε εκκρεμότητα βρίσκεται, στο μεταξύ, και η αγωγή έξωσης του Δήμου Αχαρνών (συζητείται στις 27/6) που διεκδικεί από την ΕΛ.ΑΣ. την κυριότητα της έκτασης της Αμυγδαλέζας. Επικαλείται απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών του 1991 (υπ' αριθμ. 849) με την οποία είχε αναγνωρισθεί «κύριος δασοσκεπούς έκτασης 2.600 στρεμμάτων με το όνομα “Αμυγδαλέζα”, λόγω έκτακτης χρησικτησίας». Το υπουργείο από την πλευρά του επικαλείται νόμο του 2001, ο οποίος παραχωρεί στην ΕΛ.ΑΣ. τη δυνατότητα «εν λευκώ» αξιοποίησης έκτασης 350 στρεμμάτων στην ίδια περιοχή. Η αίτηση πάντως ασφαλιστικών μέτρων του δήμου με την οποία ζητούσε την προσωρινή αναστολή λειτουργίας του κέντρου απερρίφθη από το Διοικητικό Πρωτοδικείο.

Σε εκκρεμότητα, παράλληλα, βρίσκεται και το σχέδιο κατασκευής κέντρου πρώτης υποδοχής στο Φυλάκιο Έβρου. Σύμφωνα με αξιωματούχους του υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, ο φάκελος έχει ήδη σταλεί στο ΥΠΕΚΑ, ωστόσο παραμένει επί μήνες σε εκκρεμότητα η υπογραφή της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Καμία εξέλιξη δεν υπάρχει και στο ζήτημα της χωροθέτησης 30 κέντρων υποδοχής μεταναστών στις περιφέρειες της χώρας. Στο μεταξύ, στις 29 Μαΐου φτάνει στην Ελλάδα το κλιμάκιο ελέγχου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που θα αξιολογήσει τις επιδόσεις της χώρας στην εφαρμογή της συνθήκης Σένγκεν. Έως τις 31 Μαΐου θα πραγματοποιήσει αιφνιδιαστικούς ελέγχους σε κέντρα κράτησης και πύλες εισόδου και εξόδου της χώρας.

Επεισόδια στην Π. Ράλλη

Στο μεταξύ, σοβαρά επεισόδια ξέσπασαν νωρίς χθες το πρωί έξω από τις εγκαταστάσεις της Διεύθυνσης Αλλοδαπών στην Π. Ράλλη. Μετανάστες ήρθαν στα χέρια για το ποιος θα υποβάλει πρώτος αίτημα χορήγησης πολιτικού ασύλου. Με την επέμβαση της αστυνομίας, οι συγκρούσεις γενικεύτηκαν. Τρεις αστυνομικοί και ένας υπήκοος Γκάνας τραυματίστηκαν από πέτρες, προσήχθησαν 127 άτομα και συνελήφθησαν δύο. Η αστυνομία εντόπισε στη γύρω περιοχή 50 ξύλινους λοστούς, ένα σκεπάρνι και επτά βόμβες μολότοφ.

Ανάλυση άρθρου

Ο τίτλος του κειμένου, «Στον «αέρα» η Αμυγδαλέζα», δεν είναι ιδιαίτερα σαφής, μας ενημερώνει μια μία μετέωρη κατάσταση που υπονοεί ότι αυτή αφορά το πρώτο κέντρο φιλοξενίας στην περιοχή της Αμυγδαλέζας. Προκαλεί το ενδιαφέρον του αναγνώστη, ώστε να προχωρήσει στην ανάγνωση του κειμένου και να πληροφορηθεί ποιο είναι το «νέο» πρόβλημα που προκύπτει σε ένα θέμα που κατά πάσα πιθανότητα ήδη γνωρίζει (καθώς παραμένει στην επικαιρότητα για δύο συνεχόμενους μήνες). Ο υπότιτλος που ακολουθεί παραμένει εξίσου ασαφής σε σχέση με το «πρόβλημα» που φαίνεται να έχει προκύψει, καθώς τα στοιχεία που μας δίνει σχετίζονται με το χώρο (κέντρο κράτησης) και το χρόνο (μετά τις εκλογές) που αναμένονται οι εξελίξεις σε σχέση με το «πρόβλημα» που ακόμα δεν έχει αναφερθεί. Να σημειώσουμε πως γίνεται χρήση του όρου «κέντρο κράτησης», αντί για κέντρο φιλοξενίας.

Στην εισαγωγή του ρεπορτάζ ο αναγνώστης ενημερώνεται πως το πρόβλημα αφορά στο μικρό αριθμό αλλοδαπών που έχουν μεταφερθεί στο κέντρο φιλοξενίας σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό της ελληνικής αστυνομίας. Παράλληλα, ενημερώνεται πως τα χρήματα με τα οποία πραγματοποιήθηκαν «τα έργα της α' φάσης» προέρχονταν από τη δωρεά ομάδας εφοπλιστών και περιγράφονται οι εργασίες που πραγματοποιήθηκαν εξαιτίας της ύπαρξης των χρημάτων αυτών. Το λανθάνον μήνυμα σε αυτή την περίπτωση αφορά τόσο στην κωλυσιεργία της κυβέρνησης απέναντι σε ένα φλέγον ζήτημα σε αντιπαράθεση με τους εφοπλιστές που δώρισαν ένα χρηματικό ποσό για την α' φάση του «έργου», όσο και στην αιτία αυτής της κωλυσιεργίας που υπονοείται πως είναι η διεξαγωγή ενός δεύτερου γύρου εθνικών εκλογών. Το μήνυμα που λαμβάνει ο αναγνώστης, λοιπόν, είναι πως εάν δεν υπάρξει άμεσα κυβέρνηση, δεν πρόκειται να λυθεί το πρόβλημα της ολοκλήρωσης των εγκαταστάσεων του κέντρου φιλοξενίας (ενδεχομένως όχι μόνο αυτού, αλλά και όσων πρόκειται να δημιουργηθούν στο μέλλον) και κατ' επέκταση δεν πρόκειται να βρεθεί ένα μέσο διαχείρισης του μεταναστευτικού ζητήματος. Η ύπαρξη του εν λόγω μηνύματος, επιβεβαιώνεται και από την ενημέρωσή μας από μέρους του συντάκτη πως οι πληροφορίες του είναι έγκυρες, καθώς προκύπτουν από τα υπονοούμενα στελεχών του υπουργείου προστασίας του πολίτη. Παρατηρούμε, επιπλέον, πως σε αυτή τη φάση δεν τίθεται καθόλου το ζήτημα του «δικασμού» σχετικά με την ύπαρξη των κέντρων φιλοξενίας μεταναστών, αλλά προχωρώντας σε ένα επόμενο επίπεδο το πρόβλημα εντοπίζεται στην ταχύτητα ολοκλήρωσής τους.

Στη συνέχεια του κειμένου με τίτλο της ενότητας «Διαγωνισμός», μας ενημερώνει πως για την αποπεράτωση του έργου στην Αμυγδαλέζα προκηρύχθηκε κλειστός διαγωνισμός με τη συμμετοχή έξι κατασκευαστικών εταιρειών, «αποφεύγοντας» ανοικτό διαγωνισμό με την επίκληση «κατεπείγουσας ανάγκης οφειλόμενης σε γεγονότα απρόβλεπτα». Σε αυτό το σημείο ο αναγνώστης λαμβάνει, λοιπόν, πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν ώστε να επισπευτεί η ολοκλήρωση του έργου. Οι πληροφορίες αυτές όμως, συντελούν στη διαμόρφωση μιας ανακόλουθης διαδικασίας, καθώς ο επικαλούμενος ως κατεπείγον διαγωνισμός (προκηρύχθηκε στις 18/4) και η απόφαση αναρτήθηκε στη «Διαύγεια» μία μέρα μετά την προκήρυξη. Στο κάλεσμα ανταποκριθήκαν μονάχα τρεις εκ των έξι επίλεκτων κατασκευαστικών εταιρειών, καταθέτοντας τις προτάσεις τους που αξιολογήθηκαν από επιτροπή. Παρά όμως την κατεπείγουσα ανάγκη εξαιτίας και της οποίας ο διαγωνισμός πήρε αυτή τη μορφή, «κορυφαίος αξιωματούχος», διαμήνυε πως η εξέλιξη σε αυτό το κατεπείγον ζήτημα θα υπάρξει μετά τις εθνικές εκλογές της 17^{ης} Ιουνίου (τουλάχιστον δύο μήνες μετά).

Επιπλέον, στις ίδιες παραγράφους που περιγράφεται το παραπάνω ζήτημα, εντοπίζονται και άλλα στοιχεία άξια αναφοράς. Στη δεύτερη πρόταση της τρίτης παραγράφου, απουσιάζει το υποκείμενο, ποιο υπουργείο ήταν αυτό δηλαδή που προκήρυξε τον κλειστό και κατεπείγοντα αυτό διαγωνισμό. Στη συνέχεια η αναφορά στη «Διαύγεια» και στη σχετική ανάρτηση της απόφασης προσδίδει ναί μεν κύρος και διαφάνεια στη διαδικασία, παρόλα αυτά όμως είναι αυτοαναιρούμενη όπως αιτιολογήθηκε παραπάνω. Σημαντικό επίσης είναι το γεγονός πως τα πρόσωπα είτε «στελέχη» είτε «κορυφαιοί αξιωματούχοι» δεν αναφέρονται ονομαστικά, αλλά ο συντάκτης επιμένει στην παρουσίαση της θέσης τους ώστε να προσδώσει κύρος στα γραφόμενά του, που ακριβώς επειδή προκύπτουν από άτομα κύρους είναι και αντικειμενικά και αδιαμφισβήτητα.

Στη συνέχεια ο συντάκτης παρουσιάζει ως «εκκρεμότητες», πιθανώς για να μειώσει τη σημασία των γεγονότων, την αγωγή έξωσης του δήμου Αχαρνών που διεκδικεί την κυριότητα της έκτασης της Αμυγδαλέζας και την κατασκευή του κέντρου πρώτης υποδοχής στο φυλάκια Έβρου. Σε ότι αφορά το κέντρο πρώτης υποδοχής, σύμφωνα ξανά με «αξιωματούχους», η εκκρεμότητα έγκειται στη μη υπογραφή της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Να σημειώσουμε, δε, ότι το ζήτημα του κέντρου πρώτης υποδοχής παρεμβάλλεται, ενώ το ζήτημα που πραγματεύεται το

κείμενο είναι τα κέντρα φιλοξενίας. Το αίσθημα που δημιουργείται στον αναγνώστη μέσω της παράθεσης τόσων εκκρεμοτήτων που για να διευθετηθούν αναμένονται οι εθνικές εκλογές εντείνεται όταν διαβάσει στο αμέσως επόμενο σημείο του κειμένου πως «κλιμάκιο ελέγχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης» πρόκειται να επισκεφθεί και να αξιολογήσει τις ελληνικές επιδόσεις σε σχέση με τη συνθήκη Σένγκεν. Το κλίμα που διαμορφώνει, λοιπόν, ο συντάκτης, έχει ορισμένα ακόμα χαρακτηριστικά · έμμεσα καταδεικνύει ως αιτία για τις εκκρεμότητες και κίνδυνο σχετικά με την αξιολόγηση σε πρώτο επίπεδο την αναμονή για τις εκλογές και σε δεύτερο επίπεδο την «ανάγκη διαχείρισης» του μεταναστευτικού ζητήματος καθώς η χώρα «αξιολογείται» για τις επιδόσεις της στη συνθήκη Σένγκεν.

Η τελευταία παράγραφος του κειμένου, έρχεται να επιβεβαιώσει το παραπάνω. Ο τίτλος της παραγράφου «Επεισόδια στην Π. Ράλλη», δημιουργεί στον αναγνώστη την εντύπωση πως όσα πρόκειται να διαβάσει στη συνέχεια αφορούν μετανάστες. Το ερώτημα είναι πως μπορεί η συγκεκριμένη πληροφορία να σχετίζεται με τα όσα αναφέρθηκαν νωρίτερα στο ρεπορτάζ. Συμπεραίνουμε πως ο συντάκτης του κειμένου επιχειρεί να διαμορφώσει την εντύπωση πως παρά τις δυσκολίες που υφίστανται σχετικά με την ολοκλήρωση των κέντρων φιλοξενίας, τη σύσταση του κέντρου υποδοχής και την επερχόμενη αξιολόγηση των επιδόσεων στη συνθήκη Σένγκεν, «πρέπει» να βρεθεί τρόπος ώστε να παρακαμφθούν τα εμπόδια, καθώς η κατάσταση μοιάζει έκρυθμη (επεισόδια).

Στο κείμενο της τελευταίας αυτής παραγράφου, ο αναγνώστης ενημερώνεται για επεισόδια που «ξέσπασαν» ανάμεσα σε μετανάστες (κατά την υποβολή αιτήματος χορήγησης ασύλου), τα οποία και γενικεύθηκαν μετά την παρέμβαση της αστυνομίας. Το προφίλ, λοιπόν, είναι ήδη διαμορφωμένο και αναπαράγεται με νέα κάθε φορά στοιχεία. Η ύπαρξη αυτής της είδησης στο συγκεκριμένο ρεπορτάζ, καθόλου τυχαία δεν είναι, αφού χρησιμοποιείται ώστε να νομιμοποιήσει όσα προηγήθηκαν με την παράλληλη αναπαραγωγή της στερεοτυπικής αντίληψης περί μετανάστη-εγκληματία. Το στοιχείο, μάλιστα, πως εξαιτίας του επεισοδίου τραυματίστηκαν αστυνομικοί, εντείνει την ανησυχία του αναγνώστη που ενδέχεται να θεωρεί τους μετανάστες-εγκληματίες ως «ανεξέλεγκτους». Η τελευταία πρόταση της παραγράφου και του κειμένου μας επιβεβαιώνει τον παραπάνω συλλογισμό, τα όσα βρέθηκαν στη γύρω περιοχή (λοστοί, σκεπάρνι, βόμβες μολότοφ), ο αναγνώστης πρέπει να τα συνδέσει με τους μετανάστες και την επικινδυνότητά τους, παρότι αυτή

η σύνδεση δεν προκύπτει από κανένα στοιχείο. Η κατάσταση που περιγράφηκε στην τελευταία παράγραφο εκλαμβάνεται από τον αναγνώστη ως τόσο ζοφερή και επικίνδυνη (ακόμα και για τους αστυνομικούς), ώστε να οδηγήσει στην «με κάθε κόστος» ανάγκη για διευθέτηση του ζητήματος.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

"Εμφύλιοι" για τα στρατόπεδα

Κόντρα και αλληλοκαρφώματα της Δημοτικής Αρχής με τον Π. Κουκουλοπουλο. Γαλάζιος εμφύλιος, με τη Φ. Πιπιλή να προτείνει εμπάργκο στα κοζανίτικα προϊόντα και σκληρή απάντηση του περιφερειάρχη Δυτικής Μακεδονίας

Αποκλεισμένο παραμένει το πρώην στρατόπεδο «Πόρτη» στην Κοζάνη από κατοίκους της περιοχής, οι οποίοι έχουν παρατάξει οχήματα και μηχανήματα στην είσοδο. Σε συγκέντρωση διαμαρτυρίας που πραγματοποιήθηκε το απόγευμα του Σαββάτου, οι συγκεντρωμένοι εξέφρασαν την απόφαση να κλιμακώσουν τον αγώνα τους.

Υπό το βάρος της κοινής γνώμης, η Δημοτική Αρχή του Βοΐου σκλήρυνε τη στάση της και μέσω της δημάρχου Π. Ορφανίδου απευθύνει μήνυμα «μολών λαβέ» προς το υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, ενώ τις πρώτες μέρες εμφανιζόταν διαλλακτική.

Σε ανοικτή λαϊκή συνέλευση, με την παρουσία και βουλευτών, η δήμαρχος έγινε δέκτης έντονων αποδοκιμασιών από πολίτες, όταν ο υφ.Εσωτερικών Π. Κουκουλόπουλος την «κάρφωσε» υποστηρίζοντας ότι η ίδια του έδωσε το «πράσινο φως» με τη φράση «προχώρα στο Κέντρο Υποδοχής Λαθρομεταναστών».

Η κ. Ορφανίδου τον διέψευσε, λέγοντας «δεν άναψα ούτε πράσινο φως, ούτε πορτοκαλί», για να την κατηγορήσει ο υφυπουργός πως «απαντά πολιτικαντικά στα μαρμαρένια αλώνια της προεκλογικής περιόδου».

Την ίδια ώρα γαλάζιο «εμφύλιο» προκαλεί η απόφαση για μετατροπή του πρώην στρατοπέδου «Μιλτιάδη Πόρτη» σε Κέντρο Υποδοχής Μεταναστών. Το «φιτίλι» άναψε η προκλητική δήλωση της υπεύθυνης μεταναστευτικής πολιτικής της ΝΔ Φωτεινής Πιπιλή ότι θα καλέσει τους κατοίκους της Αθήνας να κάνουν εμπάργκο σε προϊόντα της Κοζάνης (!), απαντώντας στη δήλωση της δημάρχου Βοΐου ότι δεν θα επιτρέψει να γίνει η περιοχή της «η χωματερή της Αθήνας».

Έντονα αντέδρασε ο «γαλάζιος» περιφερειάρχης Δυτ.Μακεδονίας Γ.Δακής, ο οποίος σε δήλωσή του κάλεσε την κ. Πιπιλή «να κάνει εμπάργκο και στο ρεύμα μας αν θέλει».

Αλγεινή εντύπωση προκάλεσε και ένα ρατσιστικό σχόλιο στο Facebook του «γαλάζιου» περιφερειακού συμβούλου Δυτικής Μακεδονίας Στέφανου Τοπαλίδη, ο οποίος έγραψε ότι θα κάνει... χρωμοσαμπουάν στους έγχρωμους. Η γραμματέας μεταναστευτικού της ΝΔ τον κατήγγειλε μιλώντας για «φασιστικό και άθλιο κομμωτήριο».

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΧΡΥΣΟΧΟΪΔΗ - ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΡΧΩΝ

Σύσκεψη για το μεταναστευτικό

Απαντήσεις στον... γρίφο της δημιουργίας χώρων κλειστής προσωρινής φιλοξενίας μεταναστών επιχειρεί να δώσει ο Μιχάλης Χρυσοχοΐδης. Μετά τις αντιδράσεις για τη δημιουργία κέντρου φιλοξενίας στην Κοζάνη, ο υπουργός συγκάλεσε σύσκεψη για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού.

Στην επιστολή-πρόσκληση που απηύθυνε ο υπουργός τονίζει ότι «η παράνομη μετανάστευση συνιστά ένα από τα πιο κρίσιμα ζητήματα για τη χώρα μας, που οφείλουμε να διαχειριστούμε με τρόπο συλλογικό, δημοκρατικό και αποτελεσματικό».

Στη συνάντηση που θα γίνει σήμερα, έχουν κληθεί να συμμετάσχουν ο πρόεδρος της Ένωσης Περιφερειών Ελλάδος Γιάννης Σγουρός, ο πρόεδρος της ΚΕΔΕ Κώστας Ασκούνης, και οι γγ Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Θεσσαλίας, Δυτικής Ελλάδος, Στερεάς Ελλάδος, Πελοποννήσου, καθώς και οι Πρόεδροι των Περιφερειακών Ενώσεων Δήμων.

Στη συνάντηση θα συζητηθούν οι διαστάσεις που έχει λάβει το μεταναστευτικό ζήτημα στη χώρα μας και ο στρατηγικός σχεδιασμός που έχει εκπονήσει η κυβέρνηση για την αντιμετώπισή του και περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, και τη δημιουργία Χώρων Κλειστής Προσωρινής Φιλοξενίας παράνομων μεταναστών.

Το σύνδρομο «Όχι στην Αυλή μου», ελεύθερη απόδοση στα ελληνικά του αγγλικού όρου Not In My Back Yard φαίνεται πως είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα των φορέων, που δυσκολεύονται να πείσουν τις τοπικές κοινωνίες για την εγκατάσταση των κέντρων. Για τον λόγο αυτόν, στην επιστολή του, ο Μ. Χρυσοχοΐδης επισημαίνει πως «κάθε είδους αναβολή ανάληψης πρωτοβουλιών θα μας οδηγήσει σε ραγδαία επιδείνωση των προβλημάτων».

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα

Παρέμβαση στο θέμα των μέτρων για την καταστολή της εγκληματικότητας και τη μεταφορά των μεταναστών χωρίς χαρτιά, σε «στρατόπεδο» κοντά στην Κοζάνη, κάνει η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ). Αναγνωρίζοντας την ανάγκη να επιδιωχθούν συνθήκες ασφαλούς διαβίωσης, η ΕΕΔΑ τονίζει ότι η Πολιτεία οφείλει να τηρήσει αυστηρά την υποχρέωσή της να μεριμνήσει για τα άτομα που χρήζουν προστασίας.

Υπογραμμίζει ότι ανάμεσα στους ανθρώπους που αποκαλούνται συλλήβδην «λαθρομετανάστες» υπάρχουν πολλοί που έφτασαν στην Ελλάδα αναζητώντας διεθνή προστασία, σύμφωνα με συνθήκες που έχει κυρώσει η χώρα μας.

Ανάλυση άρθρου

Ο γενικός τίτλος του κειμένου είναι «μετανάστες», δε μπορεί εύκολα να χαρακτηριστεί ως εισαγωγικός του θέματος, καθώς δεν περιγράφει ένα γεγονός. Ο υποτίτλος, φαίνεται να θέλει να χρησιμοποιηθεί από το συντάκτη του κειμένου ως επεξηγηματικός του τίτλου και παράλληλα εισαγωγικός του θέματος. Παρόλα αυτά, ο αναγνώστης βλέποντας το συνδυασμό τίτλου και υποτίτλου, δεν του προκαλείται μονάχα σύγχυση σε σχέση με το ζήτημα που πραγματεύεται το κείμενο, αλλά και μία απορία ή και αγανάκτηση σχετικά με το περιεχόμενο του υποτίτλου. Η χρήση της λέξης «εμφύλιος», ακόμα και μέσα σε εισαγωγικά δημιουργεί μία ένταση στον αναγνώστη σε σχέση με το «τι συμβαίνει», και συνδυάζοντάς τη με τον τίτλο του κειμένου, ενδέχεται να θεωρήσει πως για τον «εμφύλιο» αιτία αποτελούν οι μετανάστες και πως η παρουσία τους είναι που έχει προκαλέσει την πόλωση ανάμεσα σε δύο πλευρές (τις οποίες ακόμα δε γνωρίζει) της ελληνικής κοινωνίας.

Στην εισαγωγή του ρεπορτάζ ο συντάκτης του κειμένου, εντός δύο προτάσεων «τηλεγραφικού» χαρακτήρα παραθέτει τα υποκείμενα δύο διαφορετικών διενέξεων που έχουν ξεσπάσει. Οι λέξεις «κόντρα», «αλληλοκαρφώματα» και «γαλάζιος εμφύλιος» χρησιμοποιούνται για την περιγραφή της κατάστασης, παρότι όμως άλλες θα μπορούσαν να βρίσκονται στη θέση τους, επιλέχθηκαν ώστε να εκφράσουν την ένταση της διένεξης και παράλληλα να διατηρήσουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Επιπλέον, στις δύο αυτές προτάσεις της εισαγωγής δεν έχει καταστεί σαφής ο λόγος για τον οποίο έχουν προκύψει, τόσο έντονες διενέξεις. Παρόλα αυτά, το ενδιαφέρον του αναγνώστη παραμένει αμείωτο, καθώς αναμένει να ενημερωθεί στη συνέχεια του κειμένου για το ποιοι είναι οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτή την ένταση, η οποία μάλιστα παρουσιάζεται ως «εμφύλιος». Το μόνο στοιχείο που έχει δοθεί ώστε να ερμηνευθεί η αιτία της έντασης αυτής είναι ο τίτλος του κειμένου, «μετανάστες».

Στην τρίτη παράγραφο, το γεγονός που περιγράφεται είναι ο αποκλεισμός του πρώην στρατοπέδου της Κοζάνης και η συγκέντρωση διαμαρτυρίας των κατοίκων που «αποφάσισαν να κλιμακώσουν τον αγώνα τους». Παρόλα αυτά, ακόμα ο συντάκτης δεν κρίνει σκόπιμο να περιγράψει τις αιτίες του γεγονότος, ούτε περιγράφει ποιος είναι ο «αγώνας» των κατοίκων, απέναντι σε τι ή σε ποιον και με ποιον τρόπο θα τον κλιμακώσουν.

Στην αμέσως επόμενη παράγραφο, μας δίνεται η πληροφορία σχετικά με τη δημοτική αρχή του Βόιου και τη στάση της απέναντι στο υπουργείο προστασίας του πολίτη. Το πιθανότερο είναι πως ο μέσος αναγνώστης δεν γνώριζε που βρίσκεται το πρώην στρατόπεδο «Πόρτη», έτσι στην αμέσως προηγούμενη παράγραφο μας ενημέρωσε ο συντάκτης πως αφορά την Κοζάνη, και όχι στο νομό Κοζάνης, δημιουργώντας την εντύπωση πως η ένταση αφορά στην περιοχή της πρωτεύουσας του νομού, την Κοζάνη, ενώ στην πραγματικότητα αφορά το δήμο Βοΐου. Και σε αυτό το σημείο του κειμένου, ο αναγνώστης αναμένει την αποκάλυψη του ζητήματος που έχει προκαλέσει την ένταση που περιγράφεται και στην επόμενη παράγραφο.

Μονάχα, μετά το μέσο της ενότητας αυτής του κειμένου (στην έκτη του παράγραφο), διατυπώνεται πως η αιτία της περιγραφόμενης έντασης αφορά «στη μετατροπή του πρώην στρατοπέδου «Μιλτιάδη Πόρτη» σε κέντρο υποδοχής μεταναστών». Από την μία πλευρά ο αναγνώστης του κειμένου επιτέλους μαθαίνει την αιτία του προβλήματος αλλά όχι την πραγματική, καθώς στην εν λόγω περιοχή επρόκειτο να μετατραπεί το πρώην στρατόπεδο σε κέντρο κλειστής φιλοξενίας και όχι κέντρο υποδοχής μεταναστών. Η παράβλεψη αυτή του συντάκτη μπορεί να εκληφθεί ως σφάλμα, θα μπορούσε όμως να εκληφθεί και ως πρόθεση διατήρησης του ύφους που στο παρόν κείμενο εμφάνισε, καθώς τα κέντρα υποδοχής είναι ευρύτερα γνωστά και έχουν και στο παρελθόν προκαλέσει αντιδράσεις, οπότε η χρήση του σε αυτή την περίπτωση εξυπηρετεί περισσότερο το σκοπό του συντάκτη.

Στη συνέχεια της ίδιας ενότητας περιγράφεται η διένεξη ανάμεσα στη δημάρχο Βοΐου και την υπεύθυνη μεταναστευτικής πολιτικής της Νέας Δημοκρατίας. Χαρακτηριστικό στοιχείο του λόγου της δημάρχου που αποδίδεται από το συντάκτη του κειμένου αυτολεξεί αποτελεί το ότι θεωρεί πως με την ίδρυση του κέντρου κλειστής φιλοξενίας η περιοχή θα μετατραπεί σε «χωματερή της Αθήνας», αφού προηγουμένως η υπεύθυνη μεταναστευτικής πολιτικής την «απειλήσε» πως θα καλέσει σε εμπάργκο των κοζανίτικων προϊόντων τους κατοίκους της Αθήνας. Τα σημεία που θα σταθούμε σε αυτή την περίπτωση είναι δύο. Το πρώτο αφορά στα λόγια της δημάρχου που ούτε λίγο, ούτε πολύ χαρακτηρίζουν τους μετανάστες σκουπίδια, και μάλιστα σκουπίδια που αφορούν μια άλλη πόλη. Ένας τέτοιου είδους χαρακτηρισμός, αναπαραγόμενος από το συντάκτη του κειμένου και μάλιστα χωρίς κανενός είδους σχολιασμό, στόχο έχει τη διατήρηση της προηγούμενης έντασης που έχει δημιουργήσει στον αναγνώστη, αυτή τη φορά μέσω του λόγου της δημάρχου

Βοΐου. Αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός πως σε ότι αφορά το επαπειλούμενο εμπάργκο που προανήγγειλε η υπεύθυνη μεταναστευτικής πολιτικής στα κοζανίτικα προϊόντα, όπου έμμεσα ο συντάκτης προσθέτει ένα σχόλιο με τη χρήση ενός θαυμαστικού εντός παρενθέσεως « (!) » , ώστε να εκδηλώσει την έκπληξή του σε σχέση με το επαπειλούμενο εμπάργκο. Ανάμεσα, δηλαδή, σε αυτές τις δύο δηλώσεις, η έμφαση δόθηκε για ακόμα μία φορά στην αντίθεση μεταξύ «δικού μας» και «ξένου», αφού αυτό που πρέπει να προκαλέσει στον αναγνώστη μεγαλύτερη εντύπωση είναι το εμπάργκο (πράγμα που ούτως ή άλλως θα ήταν σχεδόν αδύνατο να συμβεί) και όχι ο χαρακτηρισμός ανθρώπων ως σκουπιδιών.

Στην τελευταία παράγραφο αυτής της ενότητας, ο συντάκτης του κειμένου περιγράφει ένα περιστατικό που αφορούσε τη ρατσιστική δήλωση σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης του νεοδημοκράτη περιφερειακού συμβούλου δυτικής Μακεδονίας, ο οποίος «έγραψε πως θα κάνει... χρωμοσαμπουάν στους έγχρωμους», γεγονός που κατήγγειλε η γραμματέας μεταναστευτικού της Νέας Δημοκρατίας, κάνοντας λόγο για «φασιστικό και άθλιο κομμωτήριο». Η αναπαραγωγή της είδησης και σε αυτή την περίπτωση παρουσιάζει ένα σφάλμα, που ενδεχομένως εάν ο αναγνώστης δεν είχε περαιτέρω ενημέρωση σχετικά με το ζήτημα θα έφτανε σε ένα νοηματικό ερώτημα, καθώς δεν μπορεί να γίνει αντιληπτό εύκολα πως δημιουργείται μία τόσο έντονη αντίδραση (χαρακτηρισμός περί φασισμού) από τη στιγμή που η δήλωσή του ήταν πως θα κάνει «χρωμοσαμπουάν στους έγχρωμους», θα μπορούσε ίσως να χαρακτηριστεί ως κακόγουστο αστείο σχετικά με την κόμμωση των «έγχρωμων». Στην πραγματικότητα η δήλωση του Τοπαλίδη, όμως, ήταν η εξής: "Κάποιοι κατάφεραν να κάνουν σαπούνι, εγώ με μερικούς έγχρωμους θα κάνω χρωμοσαμπουάν".

Στην επόμενη ενότητα, πραγματοποιείται μια περιγραφή του τι οδήγησε στην επικείμενη συνάντηση του υπουργού προστασίας του πολίτη με τους περιφερειάρχες με θέμα το «μεταναστευτικό», όπου σε αυτή του τη φάση προσεγγίζεται κατά τα γραφόμενα του συντάκτη ως το ζήτημα της «αντιμετώπιση τους μεταναστευτικού», σε σχέση πάντα με τα κέντρα κλειστής φιλοξενίας. Στη συνέχεια παρατίθεται ένα τμήμα της επιστολής-πρόσκλησης προς τους περιφερειάρχες από τον υπουργού. Στο συγκεκριμένο τμήμα δίνεται έμφαση (και κατά πάσα πιθανότητα επιλέχθηκε από το συντάκτη του κειμένου) εξαιτίας του ότι συμπεριλαμβάνει τόσο την «κρυσιμότητα» του ζητήματος για τη «χώρα μας» ενώ παράλληλα σε αντιπαραβολή με την τελευταία παράγραφο της προηγούμενης ενότητας γίνεται λόγος για δημοκρατική, συλλογική

και αποτελεσματική διαχείριση του ζητήματος. Έτσι ο αναγνώστης, έχοντας διαβάσει το παραπάνω τμήμα, καταλήγει στο συμπέρασμα πως γίνονται κινήσεις τέτοιες από την πλευρά της κυβέρνησης ώστε και οι ακραίες αντιδράσεις απέναντι στους αλλοδαπούς να αποφεύγονται (ή τουλάχιστον να μην εκφράζονται δημόσια) και το «κρίσιμο» αυτό ζήτημα προσπαθεί να επιλύσει με τρόπο δημοκρατικό (περισσότερα κέντρα κλειστής φιλοξενίας).

Στο τέλος αυτής της ενότητας γίνεται αναφορά στο σύνδρομο «όχι στην αυλή μου», το οποίο παρουσιάζεται ως το κεντρικό πρόβλημα των φορέων ώστε να δημιουργηθούν οι εγκαταστάσεις των κέντρων κλειστής φιλοξενίας στις επιλεγμένες περιοχές. Παρότι παρατίθεται το «σύνδρομο» αυτό ως αιτία του περιγραφόμενου προβλήματος, ο συντάκτης του κειμένου δεν κρίνει σκόπιμο να το περιγράψει τα όσα αυτό το σύνδρομο περιλαμβάνει, παρά μονάχα την αγγλική του ονομασία, ώστε να προσδώσει κύρος σε αυτό που γράφει. Επιπλέον, παρατίθεται ένα ακόμα τμήμα της επιστολής του υπουργού ώστε να δοθεί έμφαση στην ανάγκη για άμεση ανάληψη πρωτοβουλιών ώστε να μην επιδεινωθούν τα ήδη υπάρχοντα προβλήματα, θεωρώντας πως μέσω αυτής της παράθεσης επιβεβαιώνεται η ύπαρξη του αναφερθέντος συνδρόμου. Η παράλειψη αναφοράς έστω ορισμένων στοιχείων σχετικά με το σύνδρομο αυτό, διαμορφώνει την έντονη ανησυχία του αναγνώστη καθώς φαίνεται να συμβαίνει κάτι σοβαρό (χωρίς να του γνωστοποιείται ακριβώς τι είναι αυτό) που η μόνη λύση ώστε να αποφευχθούν οι συνέπειές του είναι η άμεση ανάληψη πρωτοβουλιών (τις οποίες ευτυχώς και προς καθησυχασμό του έχει αναλάβει ο υπουργός).

Το ρεπορτάζ κλείνει με μία τελευταία ενότητα όπου παρατίθεται η παρέμβαση της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, σχετικά με την καταστολή της εγκληματικότητας και τη μεταφορά μεταναστών χωρίς χαρτιά στα κέντρα κλειστής φιλοξενίας. Το κείμενο αυτό, λοιπόν, έχοντας γραφεί στο σύνολό του κατ' αυτό τον τρόπο, σε πρώτο επίπεδο δημιουργεί στον αναγνώστη την αίσθηση της πόλωσης στην ελληνική κοινωνία, αλλά και πολιτική σκηνή (πολλώ δε μάλλον ατόμων κοινών παρατάξεων) η οποία έμμεσα οφείλεται στο μετανάστη-ξένο, ενώ σταδιακά υπάρχει μια απόπειρα «αποσυμπίεσης», καταλήγοντας στην τελευταία παράγραφο όπου έμμεσα, ξανά, επικαλείται η ανθρωπιά, αλλά και το αίσθημα του «δυτικού-ευρωπαϊού πολίτη» του αναγνώστη με την αναφορά σε άτομα που χρήζουν διεθνούς προστασίας με βάση συνθήκες που η χώρα έχει υπογράψει.

Β. Οι προεκλογικές επιχειρήσεις- σκούπα & το σχέδιο «Αθηνά»

ΤΟ ΒΗΜΑ 1/4/2012 (Βασίλης Χιώτης)

Κωδικός «Αθηνά» για 800.000 παράνομους αλλοδαπούς

Η πίεση για παραμονή στη Συνθήκη Σένγκεν, οι επιχειρήσεις-«σκούπα» στην Αθήνα και οι... διακομματικές αντιδράσεις

Η αντιμετώπιση του προβλήματος των λαθρομεταναστών εισβάλλει βίαια από την ερχόμενη εβδομάδα στην προεκλογική περίοδο. Ο υπουργός Προστασίας του Πολίτη Μιχάλης Χρυσοχοϊδης, θέτει σε πλήρη εφαρμογή ένα ειδικό επιχειρησιακό σχέδιο, με στόχο να απασφαλίσει δύο ωρολογιακές βόμβες που είναι έτοιμες να εκραγούν και να διαλύσουν την ελληνική κοινωνία. Το σχέδιο του κ. Χρυσοχοϊδη έχει την κωδική ονομασία «Αθηνά» για να συμβολίζει την προσπάθεια αναγέννησης του κέντρου της πρωτεύουσας, αλλά και τον βασικό στόχο που είναι να καθαρίσει η Αθήνα. Προβλέπει την απομάκρυνση των λαθρομεταναστών από τα αστικά κέντρα και την κράτησή τους σε ειδικά κέντρα υποδοχής, με επιχειρήσεις-σκούπα που σταδιακά θα επεκταθεί από το Γκάζι ως την Χαλκηδόνα, αλλά και σε όλες τις περιοχές από τις οποίες οι λαθρομετανάστες εισέρχονται στην χώρα. Ταυτόχρονα όμως το ίδιο σχέδιο προβλέπει και τον εντοπισμό και την κατάσχεση των όπλων που κυκλοφορούν παράνομα κατά χιλιάδες στη χώρα, οπλίζοντας ακόμη και μικροκακοποιούς που πραγματοποιούν ληστείες για μία δόση ή για ένα γεύμα. Αν δεν επιλυθούν άμεσα τα προβλήματα αυτά, που διατηρούνται και οξύνονται επί είκοσι χρόνια, η Ελλάδα δεν κινδυνεύει απλώς να βυθιστεί στο χάος. Κινδυνεύει επίσης να αποβληθεί από την οικογένεια των ευρωπαϊκών χωρών που εφαρμόζουν τη Συνθήκη Σένγκεν και να επιστρέψει στο πρωτόγονο σύστημα ελέγχου των συνόρων της που ίσχυε ως το 1990.

Το σχέδιο για τη σύλληψη και την επαναπροώθηση των λαθρομεταναστών θα πρέπει σύμφωνα με την κυβέρνηση να έχει αποδώσει ορατά αποτελέσματα στις επόμενες

οκτώ εβδομάδες, καθώς ο χρόνος που είχε η χώρα να αντιμετωπίσει το πρόβλημα εκπνέει περί τα τέλη Μαΐου. Στις αρχές Ιουνίου η Ελλάδα θα αξιολογηθεί από την ΕΕ για το αν μπορεί να παραμείνει στις χώρες που συμμετέχουν στη Συνθήκη Σένγκεν, λόγω της παραμονής στο έδαφός της του μεγαλύτερου αριθμού λαθρομεταναστών από κάθε άλλη χώρα της Ευρώπης.

Συνεπώς το κυβερνητικό σχέδιο αυτή τη φορά δεν μπορεί να αποτύχει. Και για να μην αποτύχει, το κυβερνητικό σχέδιο προβλέπει να χτυπηθεί το πρόβλημα στη ρίζα του. Πρώτον, για να μειωθεί άμεσα ο αριθμός των παράνομων μεταναστών στην Ελλάδα και, δεύτερον, για να δοθεί ένα ισχυρό μήνυμα που θα αποτρέψει νέους λαθρομετανάστες να εισέλθουν στη χώρα.

Κυκλώματα εκμετάλλευσης

Αλλά πέρα από τους πολιτικούς λόγους, υπάρχουν και ανθρωπιστικοί λόγοι για τους οποίους θα πρέπει να διακοπεί αμέσως αυτό το σύγχρονο δουλεμπόριο που ανθεί στην Αθήνα. Οι παράνομοι μετανάστες αμέσως μόλις φθάσουν στην πρωτεύουσα γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από κυκλώματα που τους διακινούν χωρίς να υπολογίζουν ότι είναι άνθρωποι. Τους νοικιάζουν άθλιες γκαρσονιέρες προς πέντε ευρώ την ώρα, τους αναγκάζουν να διακινούν παράνομα εμπορεύματα, αλλά και ναρκωτικά, ενώ ορισμένοι από αυτούς εντάσσονται αναγκαστικά στα κυκλώματα των 800 παράνομων οίκων ανοχής που λειτουργούν στην περιοχή της Παιτησιών.

Λόγω της παραβίασης κάθε κανόνα υγιεινής στην καθημερινή και στη σεξουαλική τους ζωή, οι παράνομοι μετανάστες γίνονται πολύ εύκολα φορείς μεταδοτικών νοσημάτων, όπως η ελονοσία, η ηπατίτιδα και το AIDS, νοσήματα που ανιχνεύονται όλο και συχνότερα σε όσους συλλαμβάνονται.

Οι άξονες του σχεδίου

Για όλους αυτούς τους λόγους το σχέδιο απομόνωσης των λαθρομεταναστών δεν χωράει άλλη αναβολή. Το σχέδιο του υπουργείου Προστασίας του Πολίτη που τέθηκε ήδη από την περασμένη εβδομάδα σε εφαρμογή προβλέπει:

1. Κατασκευή ενός χώρου κράτησης λαθρομεταναστών σε κάθε περιφέρεια και τουλάχιστον τριών τέτοιων κέντρων στην Αττική.

Ήδη λειτουργεί ένα κέντρο κράτησης 400 ατόμων δίπλα από το συνοριακό φυλάκιο του Έβρου, ενώ αρκετοί δήμοι της χώρας έχουν δηλώσει προθυμία να συμμετάσχουν στο σχέδιο. Υπολογίζεται ότι στην Ελλάδα βρίσκονται ήδη 800.000 παράνομοι μετανάστες, εκ των οποίων 150.000 πέρασαν τα ελληνικά σύνορα το 2009, 135.000

το 2010 και 130.000 το 2011, οι οποίοι αφέθηκαν ελεύθεροι από τις αστυνομικές αρχές ακόμη και στις περιπτώσεις που διαπιστώθηκε ότι δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις για να τους χορηγηθεί πολιτικό άσυλο. Εκτιμάται ότι πολλοί από αυτούς θα θελήσουν να εγκαταλείψουν τη χώρα εφόσον διαπιστώσουν ότι δεν μπορούν πλέον να κυκλοφορούν ελεύθεροι και κινδυνεύουν με πολύμηνη κράτηση ώσπου να έλθει η ώρα να απελαθούν.

2. Επιχειρήσεις-«σκούπα» σε χώρους που συναθροίζονται λαθρομετανάστες για τη σύλληψη και κράτησή τους προσωρινά στο κέντρο κράτησης Αλλοδαπών, αλλά και στον ειδικό χώρο υποδοχής που λειτουργεί στον Έβρο.

Οι επιχειρήσεις ξεκίνησαν στις αρχές της περασμένης εβδομάδας από τη Νομική Σχολή και την ΑΣΟΕΕ και επεκτάθηκαν σε όλο το κέντρο της Αθήνας, όπου συνελήφθησαν συνολικά πάνω από 500 άτομα. *«Από την επόμενη εβδομάδα οι επιχειρήσεις θα επεκταθούν από το Γκάζι ως τη Χαλκηδόνα»* τονίζουν χαρακτηριστικά αστυνομικές πηγές.

3. Πάταξη του παρεμπορίου με αποφασιστικές κινήσεις που δεν είχαν γίνει ως σήμερα. Ήδη διαλύθηκαν οι εστίες παρεμπορίου που λειτουργούσαν στους προαύλιους χώρους της Νομικής και της ΑΣΟΕΕ, ενώ έχει δοθεί εντολή να καταστρέφονται αμέσως τα εμπορεύματα που κατάσχονται είτε στους δρόμους είτε στις αποθήκες όπου συγκεντρώνονται.

4. Άμεση καταγραφή και σφράγιση των διαμερισμάτων στα οποία διαμένουν κατά μεγάλες ομάδες λαθρομετανάστες. Ήδη έχουν εντοπιστεί τέτοια διαμερίσματα, οι ιδιοκτήτες των οποίων τα νοίκιαζαν με την ώρα ή με την ημέρα σε ομάδες λαθρομεταναστών και δεν πληρούσαν κανέναν κανόνα υγιεινής, αντί πέντε ευρώ την ώρα! Έχουν εντοπιστεί υπόγειες γκαρσονιέρες στο κέντρο της Αθήνας στις οποίες διέμεναν ταυτόχρονα ως πενήντα άτομα!

5. Άσκηση πίεσης σε προξενία και πρεσβείες για την άμεση χορήγηση διαβατηρίων σε όσους μετανάστες εκφράζουν στο εξής την επιθυμία να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Ήδη έχει επιτευχθεί μια συμφωνία με την πρεσβεία του Πακιστάν, ενώ το Ελληνικό Δημόσιο αναλαμβάνει όλα τα έξοδα μίσθωσης ειδικών πτήσεων για την επαναπροώθηση των λαθρομεταναστών.

Αντιδρούν κόμματα και δήμοι

Στο σχέδιό του αυτό ο κ. **Μ. Χρυσοχοϊδης** έχει βρει προς το παρόν ελάχιστους συμπαρασάτες και πολλούς εχθρούς. Παρά τη σύμφωνη γνώμη και του αρχηγού της ΝΔ κ. **Αντ. Σαμαρά** για την υλοποίησή του, αλλά και τη θετική στάση του περιφερειάρχη Αθηνών κ. **Ι. Σγουρού**, κανένας δήμος ως τώρα δεν δέχεται να κατασκευαστεί κοντά του κέντρο υποδοχής λαθρομεταναστών. Με εξαίρεση τους δήμους Δεσκάτης και Σπερχειάδας που δείχνουν να το συζητούν, όλοι οι άλλοι απορρίπτουν αυτό το ενδεχόμενο και εξαγγέλλουν κινητοποιήσεις.

Τον χορό των αντιδράσεων ξεκίνησε η δήμαρχος Βοΐου Κοζάνης, ακολούθησε ο περιφερειάρχης Αχαΐας και την Παρασκευή προστέθηκε και ο δήμαρχος Αχαρνών, μόλις πληροφορήθηκε ότι το πρώτο κέντρο υποδοχής λαθρομεταναστών στην Αττική θα κατασκευαστεί σε ένα παλαιό στρατόπεδο της Αεροπορίας στο Κατσιμίδι. Οι φορείς της Αυτοδιοίκησης ζητούν από τον υπουργό Προστασίας του Πολίτη να τους παρουσιάσει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο και όχι αποσπασματικές ρυθμίσεις, ενώ παράλληλα σημειώνουν ότι δεν υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές αλλά ούτε και μπορούν να δημιουργηθούν σε 20 ημέρες.

Απέναντι στο σχέδιο Χρυσοχοϊδη έχει ήδη συγκροτηθεί ένα διακομματικό μέτωπο και στη Βουλή, το οποίο έχουν αρχικώς συστήσει βουλευτές του ΠαΣοΚ και της ΝΔ από τις περιοχές που σχεδιάζεται η λειτουργία κέντρων υποδοχής λαθρομεταναστών. Για να διασπάσει αυτές τις αντιδράσεις ο υπουργός ανακοίνωσε ότι θα συγκροτηθούν τρία κέντρα στην Αττική και ένα σε κάθε περιφέρεια της χώρας, χωρίς όμως να ανακοινώσει τις τοποθεσίες. Κυρίως θα αξιοποιηθούν εγκαταλελειμμένα στρατόπεδα των Ενόπλων Δυνάμεων και ο εξοπλισμός θα καλυφθεί με κονδύλια που διαθέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ταυτόχρονα, τα κόμματα της Αριστεράς, ανθρωπιστικοί φορείς και σύλλογοι για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου επισημαίνουν ότι οι χώροι υποδοχής θα μετατραπούν σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως, θυμίζοντας άλλες εποχές.

Παράνομη οπλοκατοχή, το δεύτερο στοίχημα Χρυσοχοϊδη

Παρέλαση με Καλάσνικοφ σε Αθήνα – Κρήτη

Εφιάλης για τη χώρα έχει γίνει πλέον και η παράνομη κατοχή όπλων. *«Έχουμε τα περισσότερα παράνομα όπλα από κάθε άλλη χώρα της Ευρώπης. Ο κάθε μικροληστής κυκλοφορεί με Καλάσνικοφ. Αν τα νομιμοποιούσαμε ξαφνικά, θα μπορούσαν να γίνουν*

ολόκληρες παρελάσεις με Καλάσικοφ στην Αθήνα και στην Κρήτη» τονίζουν χαρακτηριστικά πηγές της Αστυνομίας.

Ο εντοπισμός των κυκλωμάτων που διακινούν όπλα στην Ελλάδα είναι το δεύτερο στοιχείο του κ. **Μ. Χρυσοχοΐδη**, το οποίο δεν συνδέεται μόνο με την εγκληματικότητα, αλλά και με την προσπάθεια εξουδετέρωσης τρομοκρατών και επίδοξων τρομοκρατών που αρχίζουν να επανεμφανίζονται στη χώρα. Η εφαρμογή του σχεδίου αυτού είναι ακόμη δυσκολότερη, καθώς όσοι έχουν σκοπό να χρησιμοποιήσουν όπλο έχουν φροντίσει να το κρύψουν καλά.

Τα περισσότερα όπλα έφθασαν στην Ελλάδα μετά τις λεηλασίες στις στρατιωτικές αποθήκες της Αλβανίας και του Τετόβου στη δεκαετία του '90 και από τότε αλλάζουν συνεχώς χέρια και μεταπωλούνται σε εγκληματικές οργανώσεις. Υπολογίζεται ότι ο αριθμός των όπλων που διακινούνται παράνομα στη χώρα ανέρχεται σε εκατοντάδες χιλιάδες και σε ποσοστό 80% διακινούνται από συμμορίες Αλβανών.

Για τον λόγο αυτό σχεδιάζονται ειδικές επιχειρήσεις σε συνεργασία με τις διευθύνσεις Ασφαλείας στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, καθώς και στα ελληνοαλβανικά σύνορα. Τα όπλα που θα κατάσχονται θα καταγράφονται για να καταρτιστεί κι ένας γεωγραφικός χάρτης της διασποράς τους.

Το σχέδιο Χρυσοχοΐδη προβλέπει και τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας. Συγκεκριμένα ο κ. Χρυσοχοΐδης προτείνει:

- Τη μετατροπή από πλημμέλημα σε κακούργημα των αδικημάτων της παράνομης οπλοκατοχής και οπλοχρησίας.
- Τροποποιήσεις στην απονομή ποινών για όλους τους αλλοδαπούς κακοποιούς. Είναι χαρακτηριστικό ότι ως τώρα, μεταξύ άλλων, προβλέπεται ακόμη και απαγόρευση της εξόδου από τη χώρα των αλβανών κακοποιών που αποφυλακίζονται!

Ανάλυση άρθρου

Ο τίτλος του κειμένου: «Κωδικός «Αθηνά» για 800.00 παράνομους αλλοδαπούς», προϋποθέτει τον αναγνώστη για το περιεχόμενο των όσων πρόκειται να διαβάσει, προκαλώντας του παράλληλα το ενδιαφέρον σχετικά με το τι αφορά ο «κωδικός Αθηνά», που προλογίζει ευρηματικά μια επιχείρηση, κατά πάσα πιθανότητα της αστυνομίας με το όνομα «Αθηνά», που αφορά 800.000 παράνομους αλλοδαπούς. Η παράθεση του αριθμού αυτού στον τίτλο, μπορεί να εκληφθεί ως μια εκτίμηση για το σύνολο των ατόμων που διαβιούν παράνομα στον ελλαδικό χώρο ή ως εκτίμηση σχετικά με τον αριθμό των όσων ενδέχεται να συλληφθούν από την υπονοούμενη επιχείρηση.

Ο υπότιτλος έρχεται να προσθέσει περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το κείμενο που ακολουθεί. Ο αναγνώστης θα μπορούσε να διερωτηθεί σχετικά με το τι μπορεί να συμβαίνει ώστε να υφίσταται «πίεση για παραμονή στη συνθήκη Σένγκεν», πως αυτό σχετίζεται με τις επιχειρήσεις- «σκούπα» και ποιες είναι οι αντιδράσεις, που καλούνται από το συντάκτη του κειμένου ως «διακομματικές».

Στην εισαγωγική παράγραφο του κειμένου, γίνεται η επεξήγηση του τίτλου καθώς και του υποτίτλου. Η πρώτη αναφορά της εισαγωγικής παραγράφου αφορά τη «βίαιη εισβολή από την ερχόμενη εβδομάδα στην προεκλογική περίοδο του ζητήματος της αντιμετώπισης των λαθρομεταναστών». Ο αναγνώστης διαπιστώνει, έτσι, πως η ενασχόληση με το μεταναστευτικό ζήτημα και κυρίως με τα άτομα που διαβιούν παράνομα στη χώρα κρίνεται ως απαραίτητη, καθώς εν μέσω προεκλογικής περιόδου ανακύπτει η ανάγκη για την αντιμετώπιση του προβλήματος, το οποίο προβάλλεται ως να προκύπτει μονάχα από την ύπαρξη αυτών των ανθρώπων. Η χρήση της φράσης «βίαιη εισβολή» δημιουργεί στον αναγνώστη την αίσθηση πως παράλληλα με τα όσα (οικονομικά και κοινωνικά) προβλήματα αντιμετωπίζει υπάρχει ένα ακόμα, τόσο έντονο ώστε να «εισβάλει» με τέτοια ένταση στη «βιτρίνα του κοινωνικού γίνεσθαι». Η αίσθηση αυτή ενισχύεται, καθώς στη συνέχεια γίνεται αναφορά περί «δύο ωρολογιακών βομβών» που πρόκειται να «απασφαλιστούν» μέσω του εν λόγω επιχειρησιακού σχεδίου. Η φράση «ωρολογιακή βόμβα» χρησιμοποιείται όχι μόνο για να καταδείξει την ένταση του ζητήματος που επανήλθε στο προσκήνιο «εν μέσω προεκλογικής περιόδου», αλλά και τη λεπτότητα των χειρισμών που απαιτούνται ώστε να επιλύσουν τα υφιστάμενα προβλήματα και την υπευθυνότητα που επιδεικνύει η κυβέρνηση εν μέσω προεκλογικής περιόδου. Ως βασικός στόχος του επιχειρησιακού

σχεδίου φέρεται η «καθαριότητα της Αθήνας», όπου έμμεσα εμφανίζεται να «μολύνεται» από την ύπαρξη αλλοδαπών σε αυτή. Ο προηγούμενος συλλογισμός επιβεβαιώνεται από την αμέσως επόμενη πρόταση, όπου ο αναγνώστης πληροφορείται για εκτεταμένες «επιχειρήσεις- σκούπα» σε περιοχές της πόλης. Ο συνειρμός που προωθείται σχηματικά μπορεί να αποδοθεί ως οι «κακοί αλλοδαποί μολύνουν την πόλη» και «η καλή δική μας επιχείρηση – σκούπα την καθαρίζει». Φαίνεται έτσι ξεκάθαρα πως τα όσα γράφονται μπορούν με μεγάλη ευκολία να οδηγήσουν τον αναγνώστη στην επαναφορά στο προσκήνιο των όσων στερεοτύπων έχει ήδη διαμορφώσει και ενδεχομένως να τα εμπλουτίσει ή έστω μέσω αυτών να ταχθεί υπέρ των κυβερνητικών αποφάσεων.

Στη συνέχεια γίνεται αναφορά (έκτασης μιας πρότασης) στο ζήτημα της παράνομης κυκλοφορίας όπλων στη χώρα, ως η δεύτερη ωρολογιακή βόμβα, για να επανέλθουμε έστω έμμεσα στο προηγούμενο ζήτημα στην αμέσως επόμενη πρόταση που μας ενημερώνει πως ο συνδυασμός αυτών των προβλημάτων που έχουν και ένταση και διάρκεια στο χρόνο (αναφορά σε είκοσι χρόνια), μπορεί να «βυθίσει τη χώρα στο χάος». Η εισαγωγική παράγραφος καταλήγει με το πρώτο θέμα του υποτίτλου, το διακύβευμα της «αποβολής της Ελλάδας από την οικογένεια των ευρωπαϊκών χωρών που εφαρμόζουν τη συνθήκη Σένγκεν» και τον παράλληλο κίνδυνο που ενδέχεται να αντιμετωπίσει η χώρα καθώς σε περίπτωση αποβολής της από τη συγκεκριμένη συνθήκη θα «επιστρέψει σε πρωτόγονο σύστημα ελέγχου των συνόρων της που ίσχυε ως το 1990». Σε αυτό το σημείο, ο αναγνώστης, πέραν της αίσθησης που έχει προηγούμενα διαμορφώσει έρχεται αντιμέτωπος με μια «ευρωπαϊκή αποβολή» και την παρακμή που μπορεί να επιφέρει, καθώς η χώρα του θα επιστρέψει είκοσι περίπου χρόνια πίσω σε ένα τόσο φλέγον εθνικό θέμα, όπως είναι η φύλαξη των συνόρων, συνεπώς καλείται να συναινέσει ώστε η αιτία του προβλήματος (δηλαδή οι αλλοδαποί) να εξαλειφθεί με λιγότερο δυνατό κόστος. Τέλος, σε ότι αφορά την εισαγωγική αυτή παράγραφο οφείλουμε να σημειώσουμε μία «ποσοτική» διαπίστωση καθώς ο τίτλος, ο υπότιτλος καθώς και περίπου τα τρία τέταρτα της εισαγωγικής παραγράφου περιγράφουν ως κεντρικό στοιχείο του επιχειρησιακού σχεδίου «Αθηνά» όσα σχετίζονται με τους μετανάστες («λαθρομετανάστες», «καθαρισμός της Αθήνας», «κίνδυνος εξόδου από τη συνθήκη Σένγκεν»).

Κατά τη δεύτερη παράγραφο του κειμένου περιγράφεται τόσο ένας ακόμα λόγος για την εφαρμογή του επιχειρησιακού σχεδίου, όσο και ο χρόνος μέσα στον οποίο «θα πρέπει να έχει αποδώσει ορατά αποτελέσματα». Η αίσθηση που δημιουργείται στον αναγνώστη είναι ένα μείγμα αγωνίας και άγχους για την επιτυχία του όλου εγχειρήματος καθώς τα αποτελέσματά του, που πρέπει να είναι άμεσα σχετίζονται και με το άνωθεν περιγραφόμενο διακύβευμα, αυτό της παραμονής στη συνθήκη Σένγκεν. Παράλληλα, με βάση τις πληροφορίες του κειμένου η εν λόγω αίσθηση εντείνεται, καθώς η ύπαρξη «του μεγαλύτερου αριθμού λαθρομεταναστών από κάθε άλλη χώρα της Ευρώπης» είναι η αιτία του προβλήματος που η κυβέρνηση- «εμείς» οφείλουμε να επιλύσουμε ώστε να έχουμε «εμείς» ό,τι «μας αξίζει». Αυτό όμως που δεν διευκρινίζεται από το συντάκτη του κειμένου, είναι ένα στοιχείο που θα μας υποδείκνυε τουλάχιστον την αιτία του προβλήματος θα ήταν να παρατίθενται στοιχεία σχετικά με το με το τι θα ήταν απαραίτητο ώστε να υπάρχουν θετικά αποτελέσματα σχετικά με την αξιολόγηση για την παραμονή στη συνθήκη Σένγκεν, καθώς και την πληροφορία σχετικά με το σύνολο του χρονικού διαστήματος που είχε στη διάθεσή της η κυβέρνηση ώστε να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες ώστε να καλύπτει τις απαιτήσεις της αξιολόγησης. Ο συνειρμός που πραγματοποιείται, όπως εκφράζεται από το κείμενο, είναι διττός, είτε ο χρόνος που δόθηκε στην ελληνική κυβέρνηση ξεκινάει από την ημερομηνία έκδοσης του κειμένου, είτε είναι άγνωστος (πάντως πολύ περιορισμένος).

Η τρίτη παράγραφος του κειμένου αποτελείται από δύο μικρές προτάσεις (η δεύτερη αποτελεί νοηματική συνέχεια της πρώτης), με έντονο το στοιχείο της «μη διαπραγματεύσιμης δήλωσης». Ως κεντρικό σημείο του επιχειρησιακού σχεδίου του υπουργείου εμφανίζεται, ως αυτό το μέρος του κειμένου, το «μεταναστευτικό», με το συντάκτη να αναφέρει τα δύο κύρια στοιχεία του «μείωση του αριθμού των παράνομων μεταναστών» και «αποτροπή εισόδου σε νέους λαθρομετανάστες». Ακόμα και η χρήση εντός της τελευταίας παραγράφου αρχικά της φράσης «παράνομοι μετανάστες» και κλείνοντας «νέος λαθρομετανάστες» διαμορφώνει την αίσθηση πως τα παραπάνω δύο στοιχεία είναι κεντρικά, με έμφαση δε στο δεύτερο.

Στην επόμενη ενότητα επιχειρείται η ανάδειξη του ζητήματος των «κυκλωμάτων εκμετάλλευσης», ώστε να μειωθεί η ένταση που στο προηγούμενο μέρος είχε δημιουργηθεί στον αναγνώστη, μέσω της αναφοράς στα όσα συμβάλλουν στις άσχημες συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών. Το στοιχείο όμως που, όχι χωρίς λόγο,

απουσιάζει από ολόκληρη την πρώτη παράγραφο αυτής της ενότητας είναι το «ποιος». Ο συντάκτης χρησιμοποιώντας παθητική σύνταξη, αποφεύγει να μας ενημερώσει σχετικά με το ποιοι συνιστούν τα «κυκλώματα εκμετάλλευσης» που υπονοούνται, αλλά δεν αναφέρονται ως ξεκάθαρη αιτία των όσων περιγράφονται. Επιπλέον, τα όσα αναφέρονται διαμορφώνουν μία έντονη κλιμάκωση, καθώς σε πρώτο επίπεδο επικαλείται η ανάγκη «διακοπής του σύγχρονου δουλεμπορίου», σταδιακά όμως και φτάνοντας στη δεύτερη παράγραφο της ενότητας αντί το κείμενο να καταλήγει σε στοιχεία που ενδέχεται να χρησιμοποιηθούν είτε μέσω της κυβερνητικής πολιτικής είτε μέσω άλλων φορέων, ώστε να διακοπεί όντως το σύγχρονο δουλεμπόριο η ενότητα αυτή κλείνει ενημερώνοντας τον αναγνώστη πως οι «παράνομοι μετανάστες γίνονται εύκολα φορείς μεταδοτικών νοσημάτων, όπως η ελονοσία, η ηπατίτιδα και το AIDS». Σε ότι αφορά το τελευταίο αυτό σημείο, σημειώνουμε πως δεν παρατίθενται από μέρους του συντάκτη στοιχεία τέτοια ώστε να αποδεικνύουν τα γραφόμενα σχετικά με την «όλο και συχνότερη ανίχνευση» των νοσημάτων που αναφέρονται. Παρόλα αυτά, ο αναγνώστης που κατά την ανάγνωση του πρώτου μέρους της πρώτης παραγράφου ενδέχεται να βίωσε ένα αίσθημα συμπάθειας ή και λύπης σε σχέση με τα όσα βιώνουν οι μετανάστες από τα κυκλώματα εκμετάλλευσης, στη συνέχεια έρχεται αντιμέτωπος με την πληροφορία σχετικά με την ύπαρξη μεταδοτικών ασθενειών και με βάση τα όσα παραπάνω αναφέρονταν στο κείμενο να καταλήξει στο συμπέρασμα πως η ανάγκη για την «λήψη μέτρων» είναι επιβεβλημένη ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος, ο «δικός του κίνδυνος». Η ουσιαστική, λοιπόν, αιτία έχει τεχνηέντως μετατοπιστεί, καθώς παρακάμπτεται το γεγονός πως τα άτομα αυτά δεν έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και εμφανίζεται ως μοναδική λύση η επιλογή της «μείωσης του αριθμού τους» και η «αποτροπή εισόδου νέων».

Για ακόλουθη ενότητα, μέσω του τίτλου της, αναμένουμε να αναγνώσουμε «τους άξονες του σχεδίου», ένα σχέδιο να επαναλάβουμε που στην εισαγωγική παράγραφο του κειμένου αποτελείται από δύο μέρη, από τα οποία έως τώρα έχει αναπτυχθεί (υπό το πρίσμα του συντάκτη) μονάχα εκείνο που σχετίζεται με την παράνομη μετανάστευση. Στην πρώτη κιάλας πρόταση της πρώτης παραγράφου της ενότητας αυτής διαπιστώνουμε πως το επιχειρησιακό σχέδιο με τα δύο σκέλη (μεταναστευτικό-παράνομη διακίνηση όπλων) έχει μετατραπεί σε «σχέδιο απομόνωσης των λαθρομεταναστών», το οποίο μάλιστα «δεν χωράει άλλη αναβολή». Ο αναγνώστης κατά πάσα πιθανότητα έχει απορροφηθεί στα όσα του παρατίθενται σε σχέση με τους

μετανάστες ως τώρα, με αποτέλεσμα ίσως και να μην έχει καν συγκρατήσει το ζήτημα της παράνομης διακίνησης όπλων ως δεύτερο στοιχείο του σχεδίου.

Αμέσως μετά παρατίθενται οι πέντε βασικοί άξονες του σχεδίου. Ως πρώτος άξονας εμφανίζεται η «κατασκευή ενός χώρου κράτησης λαθρομεταναστών σε κάθε περιφέρεια και τουλάχιστον τριών τέτοιων κέντρων στην Αττική» με την αμέσως επόμενη παράγραφο να επιχειρεί να στοιχειοθετήσει τους λόγους κατασκευής των εν λόγω χώρων κράτησης. Τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται ως προς αυτό το στόχο είναι: (1) η ύπαρξη ενός κέντρου κράτησης 400 ατόμων, (2) η προθυμία αρκετών δήμων να συμμετάσχουν στο σχέδιο, (3) η ύπαρξη 800.000 παράνομων μεταναστών που εισήλθαν στη χώρα τα τελευταία τρία χρόνια και αφέθηκαν ελεύθεροι ακόμα και όταν δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση ασύλου και (4) η εικαζόμενη επιθυμία πολλών εξ αυτών να εγκαταλείψουν τον ελλαδικό χώρο, αφού θα κινδυνεύουν με πολύμηνη κράτηση.

Εξετάζοντας, λοιπόν, τα στοιχεία που παρατίθενται ως επιχειρήματα για την ίδρυση χώρων κράτησης θεωρούμε πως υφίστανται ορισμένα νοηματικά κενά, καθώς κανένα από τα στοιχεία δεν οδηγεί σε λογικά συμπεράσματα για την επίλυση του «προβλήματος» μέσω της συγκεκριμένης επιλογής (ίδρυση χώρων κράτησης). Η ύπαρξη ενός κέντρου κράτησης 400 ατόμων, προφανώς δεν αποτελεί λύση στο πρόβλημα, αλλά η ίδρυση δεκατεσσάρων ακόμα με αντίστοιχες προδιαγραφές, μοιάζει περισσότερο με πυροτέχνημα, καθώς συνολικά δεν πρόκειται να μείνουν σε αυτά πάνω από έξι χιλιάδες άτομα⁸¹, έναντι 800.000 παράνομων που αφήνεται να εννοηθεί στο κείμενο. Το δεύτερο σημείο, σχετικά με την προθυμία αρκετών δήμων, έρχεται να αυτοαναιρεθεί στην αμέσως επόμενη ενότητα που τιτλοφορείται «Αντιδρούν κόμματα και δήμοι». Σε ό,τι αφορά την πληροφορία πως παράνομοι μετανάστες αφέθηκαν ελεύθεροι, η μη επεξήγηση του τρόπου που αυτό συνέβη, μπορεί να οδηγήσει τον αναγνώστη στην υπόθεση πως κάτι τέτοιο ενδέχεται να συμβεί και αυτή τη φορά. Τέλος, η εκτίμηση της επιθυμίας παράνομων μεταναστών για εγκατάλειψη της χώρας εξαιτίας του κινδύνου πολύμηνης κράτησης, παραμένει εκτίμηση και δεν παρουσιάζεται κάποιο στοιχείο που να συντελεί σε αυτή (ή τουλάχιστον δεν

---

⁸¹ Με απλά μαθηματικά, οι ελληνικές περιφέρειες είναι συνολικά 13. Σε δώδεκα από αυτές θα υπάρχει από ένας χώρος κράτησης και σε μία (αυτή της Αττικής) θα υπάρχουν τρεις. Εάν υποθέσουμε πως στην περιφέρεια ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης δεν πρόκειται να δημιουργηθεί κάποιο επιπλέον, μιλάμε συνολικά για 14 χώρους υποδοχής. Αν κάθε χώρος από αυτούς έχει την ίδια χωρητικότητα (δεν αναφέρεται κάτι διαφορετικό στο κείμενο), προκύπτει το εξής: $14 * 400 = 5.600$, προσθέτοντας και τους 400 του υπάρχοντος καταλήγουμε στις 6.000.

παρουσιάζεται από το συντάκτη του κειμένου). Σε ότι αφορά αυτόν τον πρώτο άξονα, πρέπει να επισημάνουμε πως πέραν του αριθμού των χώρων κράτησης δεν υπάρχουν στοιχεία σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας τους, το διάστημα (πέραν του αόριστου «πολύμηνη») που πρόκειται κάποιος να παραμένει σε αυτά. Ο αναγνώστης, έτσι, μοιάζει να ενημερώνεται, αλλά στην ουσία δεν έχει λάβει κάποιο ουσιαστικό δεδομένο σχετικά με τους χώρους κράτησης. Τα όσα παρουσιάζονται ως στοιχεία που συντελούν στη δημιουργία των χώρων αυτών είναι περιορισμένα και ενδεχομένως μη συναφή μεταξύ τους.

Ο δεύτερος άξονας, αφορά τις «επιχειρήσεις- σκούπα», όπου από την αρχική περιγραφή του περιλαμβάνει μία αντίφαση. Ενώ παρουσιάζεται ως το μέσο απομάκρυνσης και σύλληψης όσων διαβιούν παράνομα στον ελλαδικό χώρο, η φράση «προσωρινή κράτηση», υποδεικνύει δύο αντικρουόμενα νοήματα. Το μήνυμα που καλείται ο αναγνώστης να λάβει αποτελεί συνέχεια του προηγούμενου άξονα, πως δηλαδή προσωρινά και μέχρι την ίδρυση των χώρων κράτησης τα άτομα αυτά θα κρατούνται σε άλλους χώρους, στην ουσία όμως δεν αναφέρεται κάτι τέτοιο. Στην παράγραφο που ακολουθεί, αυτή του δεύτερου άξονα, αναφέρεται η δράση της ελληνικής αστυνομία την περασμένη εβδομάδα που κατέληξε σε 500 συλλήψεις, χωρίς όμως να γνωστοποιείται ο λόγος της σύλληψης, ούτε και τι πρόκειται να συμβεί σε όσους έχουν συλληφθεί. Το μόνο που φαίνεται να ενδιαφέρει είναι η επίδειξη αποφασιστικότητας από μέρους της κυβέρνησης και των οργάνων της σε σχέση με τις επιχειρήσεις σκούπα. Τέλος, «αστυνομικές πηγές», που δεν κατονομάζονται ενημερώνουν πως η εν λόγω αποφασιστική δράση πρόκειται να συνεχιστεί σε χρόνο και σε νέες περιοχές, δίνοντας στον αναγνώστη ένα είδος ανακούφισης καθώς το πρόβλημα εμφανίζεται ως αντιμετωπίσιμο μέσω των αποφασιστικών δηλώσεων και δράσεων των «δικών» έναντι των «άλλων».

Ο τρίτος άξονας εμφανίζει ως μοναδικό αίτιο του παρεμπορίου τους μετανάστες χωρίς να τους κατονομάζει, αλλά αφήνοντας να εννοηθεί πως το παρεμπόριο πραγματοποιείται από εκείνους (εντάσσοντας το και στους άξονες του επιχειρησιακού σχεδίου). Ο τέταρτος άξονας, αφορά την «άμεση καταγραφή και σφράγισμα των διαμερισμάτων όπου διαμένουν κατά μεγάλες ομάδες λαθρομετανάστες». Στη συνέχεια παρατίθενται στοιχεία σχετικά με την ενοικίαση των εν λόγω κατοικιών καθώς και με τον αριθμό των ατόμων που παρέμεναν σε αυτές. Εκείνο όμως που παραλείπει να αναφέρει ο συντάκτης, είναι το ποιος ενοικιάζει τις κατοικίες αυτές και

ποιες θα είναι οι συνέπειες με τις οποίες θα έρθει αντιμέτωπος ώστε να τιμωρηθεί για τον βαθμό εκμετάλλευσης των ανθρώπων αυτών. Η χρήση θαυμαστικών στις δύο προτάσεις που ακολουθούν την περιγραφή του τέταρτου άξονα, γίνεται να δοθεί έμφαση στα όσα περιγράφονται. Παράλληλα ο αναγνώστης, «εμβρόντητος» πληροφορείται για την κατάσταση που επικρατεί σε περιοχές της πόλης και ευελπιστεί πως μέσω του σχεδίου αυτού θα επιτευχθεί η αποπομπή των ατόμων που ευθύνονται για την υπάρχουσα κατάσταση (δεν πληρούσαν άλλωστε κανένα κανόνα υγιεινής σύμφωνα με τον αρθρογράφο). Για όσους όμως πραγματικά ευθύνονται, δεν φαίνεται να γίνεται λόγος. Τέλος, ο πέμπτος άξονας σχετίζεται με κινήσεις που έχει ήδη κάνει ή πρόκειται να κάνει η κυβέρνηση («άσκηση πίεσης») προς προξενεία και πρεσβείες ώστε να επισπευσθούν οι διαδικασίες «επαναπροώθησης των λαθρομεταναστών». Σε αυτό το σημείο η πληροφορία που μπορεί να αγγίξει τον αναγνώστη αφορά στα έξοδα που έχει αναλάβει το ελληνικό δημόσιο για την επαναπροώθηση αυτή, παρόλα αυτά, μέσω των όσων προηγήθηκαν στο κείμενο έχει ενδεχομένως πεισθεί πως παρότι η οικονομική και κοινωνική συγκυρία είναι τέτοια, «πρέπει» για πραγματοποιηθούν οι περιγραφόμενες ενέργειες ώστε να αποφευχθούν τα χειρότερα.

Στην επόμενη ενότητα με τίτλο «αντιδρούν κόμματα και δήμοι», σε αντίθεση με τα όσα αναφέρονταν στον πρώτο άξονα του επιχειρησιακού σχεδίου (προηγούμενη ενότητα), μονάχα δύο δήμοι έχουν εκφράσει συζητήσιμη στάση σχετικά με τα «κέντρα υποδοχής» ενώ όλοι οι υπόλοιποι προαναγγέλλουν διαμαρτυρίες φέρνοντας στο προσκήνιο την έλλειψη υποδομών και το μικρό χρονικό διάστημα στο οποίο καλούνται να ανταποκριθούν στα εξαγγελθέντα. Σε αυτό το σημείο διαπιστώνεται μία σύγχυση ανάμεσα στους όρους που χρησιμοποιούνται στο κείμενο, καθώς αρχικά γινόταν λόγος για «χώρους κράτησης», ενώ στη συνέχεια για «κέντρα υποδοχής». Η διαφορά ανάμεσα στα δύο είναι διακριτή και ενδέχεται ο αναγνώστης να θεωρήσει, μέσω των όσων συμπεριλαμβάνει το κείμενο, πως πρόκειται για δύο διαφορετικές ονομασίες μίας δομής. Επιπλέον, να επισημάνουμε πως σε ολόκληρη σχεδόν την έκταση της παραγράφου περιγράφονται οι αντιδράσεις των δήμων, ενώ μόνο στην τελευταία παράγραφο και για πρώτη φορά στο κείμενο γίνεται λόγος, εν είδει ομοιομορφίας ανάμεσα σε κόμματα της αριστεράς, ανθρωπιστικούς φορείς και συλλόγους για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, σχετικά με το κίνδυνο μετατροπής των χώρων αυτών σε «στρατόπεδα συγκεντρώσεως, θυμίζοντας άλλες εποχές». Η παράθεση των αντιθέσεων σε σχέση με τη φύση των όσων ετοιμάζει η

κυβέρνηση κυρίως δε για τους χώρους κράτησης, γίνεται στο τέλος της ενότητας, ώστε να εκληφθεί από τον αναγνώστη (που προηγουμένως έχει πεισθεί για την αναγκαιότητα ύπαρξης όσων προαναγγέλλονται) ως η «κλασσική, γραφική αντίδραση» μιας συγκεκριμένης ομάδας.

Η επόμενη και τελευταία ενότητα έρχεται να μας ενημερώσει (επιτέλους) σχετικά με την δεύτερη ωρολογιακή βόμβα για την οποία είχαμε ενημερωθεί πως αποτελεί το δεύτερο σκέλος του επιχειρησιακού σχεδίου «Αθηνά». Το σημείο αυτής της ενότητας που θα σταθούμε αφορά στην ιστορική αναδρομή που πραγματοποιεί ο συντάκτης του κειμένου, ώστε να μας ενημερώσει πως ξεκίνησε η παράνομη διακίνηση όπλων στον ελλαδικό χώρο. Πηγή, λοιπόν, και αυτού του κακού χαρακτηρίζονται «οι Αλβανοί, που τη δεκαετία του '90 τα έφεραν στην Ελλάδα και από τότε αλλάζουν συνεχώς χέρια, ενώ παράλληλα ως και σήμερα εκατοντάδες χιλιάδες διακινούνται σε ποσοστό 80% από συμμορίες Αλβανών». Η τρίτη παράγραφος αυτής της ενότητας έρχεται να συνδυαστεί με τα όσα περιγράφονταν σε όλες τις προηγούμενες και «ακόμα καλύτερα» να τα προεκτείνει, καθώς οι Αλβανοί-μετανάστες ερχόταν σε δεύτερη μοίρα μέχρι αυτό το σημείο του κειμένου, καθώς ο ρόλος που τους είχε αποδοθεί στο παρελθόν ως μια από τις πρώτες μεταναστευτικές ομάδες του ελλαδικού χώρου (μια σειρά χαρακτηρισμών) έχει κληροδοτηθεί σε νέες ομάδες. Ο αναγνώστης λοιπόν, ανακαλεί τα όσα στερεοτυπικά διαμορφωμένα χαρακτηριστικά είχε απέναντι στον Αλβανό-μετανάστη και βιώνει την ένταση που προκύπτει από όσα αναγιγνώσκει σε συνδυασμό με την προ-διαμορφωμένη γνώμη του. Ένα ακόμα σημείο σχετικά με την ιστορική αυτή αναδρομή, καθώς και για την παράθεση του ποσοστού, είναι η παντελής έλλειψη αναφοράς σχετικά την προέλευση των όσων καταγράφονται και ο αναγνώστης λαμβάνει ως μία και μοναδική ιστορική αλήθεια.

Στην τελευταία παράγραφο του κειμένου αναφέρονται τα δύο σημεία που πρόκειται να εκσυγχρονιστούν στη νομοθεσία, με το πρώτο να αφορά στη «μετατροπή από πλημμέλημα σε κακούργημα των αδικημάτων της οπλοκατοχής και οπλοχρησίας» και το δεύτερο να αφορά «τροποποιήσεις στην απονομή ποινών για όλους τους αλλοδαπούς κακοποιούς». Στο δεύτερο σημείο των αλλαγών που πρόκειται να γίνουν, δεν υπάρχει μια σαφής αναφορά στο ποιες πρόκειται να είναι αυτές οι αλλαγές, αρκεί μάλλον στο συντάκτη που αφορούν σε «αλλοδαπούς κακοποιούς», πράγμα που επιβεβαιώνεται από την επόμενη και τελευταία πρόταση του κειμένου, που αφορά σε μια νομοθετική ρύθμιση την οποία δεν παραθέτει, αλλά μονάχα

σχολιάζει με υποφαινόμενο σαρκασμό προσπαθώντας να διαμορφώσει ένα επιχειρήμα υπέρ κάποιων αλλαγών που δεν αναγράφονται στο κείμενο, δίνοντας στον αναγνώστη την «απαιτούμενη δικαίωση» που χρειάζεται μετά την ανάγνωση αυτού του κειμένου, πως μέσω των αλλαγών που πρόκειται να συμβούν «όλα θα πάνε καλά». Η χρήση, δε της φράσης «αλβανών κακοποιών» στο συγκεκριμένο σημείο, στοχοποιεί τη συγκεκριμένη ομάδα, προσπαθώντας να διαμορφώσει στον αναγνώστη την επιβεβαίωση των όσων γράφονταν νωρίτερα στο κείμενο και την ελπίδα πως μέσω των τροποποιήσεων θα επέλθει αλλαγή στις υπάρχουσες στρεβλώσεις.

Πέριξ της Νομικής κάτι άλλαξε, προς το παρόν

Την Τετάρτη το πρωί η Νομική Σχολή είναι κλειστή κι έρημη. Μονάχα δύο άστεγοι κοιμούνται στη μία γωνία, έξω από τις κεντρικές πύλες, κουκουλωμένοι, ο ένας με μια πράσινη και ο άλλος με μια καφετιά κουβέρτα. Διάφορα αντικείμενα κείτονται ανάμεσά τους και γύρω τους, εκείνο που ξεχωρίζει ωστόσο είναι μια ψάθινη σκούπα, ακουμπισμένη σε ένα χαρτόκουτο, λείψανο της ανθρώπινης ανάγκης για στοιχειώδη φροντίδα του χώρου όπου κοιμάσαι - ακόμα και αν ο χώρος αυτός είναι στην ουσία η πολύβουη οδός Σόλωνος. Το μέσα έχει γυρίσει προς τα έξω για τα καλά.

Lock out

Η Νομική είχε κλείσει από τη Δευτέρα, με απόφαση του Πρυτανικού Συμβουλίου και της Κοσμητείας της Σχολής χωρίς κάποια επίσημη ανακοίνωση προηγουμένως. Ακόμα και κάποιοι από τους καθηγητές ξαφνιάστηκαν. Οι φήμες ήθελαν το κλείσιμο ως μέτρο προστασίας απέναντι σε τυχόν επεισόδια από οργανώσεις που είχαν δηλώσει ανοικτά πως θα οργάνωναν φροντίδα αστέγων εντός της σχολής. Στην ουσία, αυτό που αποφεύχθηκε ήταν μια ακόμα κατάληψη της από οικονομικούς μετανάστες, όπως είχε συμβεί στις αρχές του 2011. Γι' αυτόν τον λόγο, στον πεζόδρομο της Μασσαλίας φοιτητές έβαφαν και αναρτούσαν πανό, καθώς και ανακοινώσεις. Σε μία από αυτές, που υπογράφεται από την «Αριστερή Ενότητα», καταγγέλλεται «ένα ακόμη lock out της Νομικής Σχολής, το οποίο θα διαρκέσει μέχρι και το τέλος των διακοπών του Πάσχα» (23 Απριλίου). Σύμφωνα με την ίδια ανακοίνωση, η κύρια πρόφαση για το lock out είναι οι «προσχεδιασμένες εκδηλώσεις και δράσεις της Πρωτοβουλίας των Φοιτητών Νομικής για τους μετανάστες και το άσυλο, που από τα θεσμικά όργανα χαρακτηρίζονται ως “δράσεις εξωπανεπιστημιακών”». Σε άλλες ανακοινώσεις καταδικάζονται τα κέντρα φιλοξενίας μεταναστών που ετοιμάζει η κυβέρνηση ως «στρατόπεδα συγκέντρωσης», ενώ «το σκηνικό της τρομοκρατίας συμπληρώνει η τεχνητή εγκατάσταση κέντρων εμπορίου ναρκωτικών έξω από τις σχολές του κέντρου (Κάτω Πολυτεχνείο, Νομική)».

Τα «τεχνητά κέντρα εμπορίου ναρκωτικών» πάντως δεν είναι εκεί πλέον, στον πεζόδρομο της Μασσαλίας - τουλάχιστον προς το παρόν. Στις πρασιές βλέπει κανείς μόνον άστεγους με απλωμένα τα ρούχα τους και τα διάφορα αντικείμενά τους, τους σκύλους τους, σε παρέες. Επικρατεί μια ησυχία πολύ διαφορετική από εκείνη τη

βουβαμάρα ενός πλήθους που συνωσιζόταν έως πριν από λίγες εβδομάδες στον ίδιο αυτόν πεζόδρομο, στο ύστατο στάδιο της εξαθλίωσης.

Περίεργη ησυχία

Μετά τη «σκούπα» του Χρυσοχοϊδη», όπως χαρακτηρίζουν την αστυνομική επιχείρηση που έλαβε χώρα στις 21 Μαρτίου οι εργαζόμενοι στην περιοχή, το σκηνικό άλλαξε δραστικά. Έως τότε, όμως, η εικόνα ήταν ανάλογη εκείνης της Πλατείας Θεάτρου το 2008 ή της Τσοίτσα το 2010. «Νομίζω πως μέτρησα έως και δώδεκα άτομα στη σειρά», μας είπε μια υπάλληλος καταστήματος επί της Σόλωνος, «να τρυπιούνται σε διάφορα σημεία του σώματός τους».

Εκτός από τους χρήστες, στον ίδιο πεζόδρομο, χαμηλά όμως, προς την Ακαδημίας, είχαν απλωμένες τιςπραμάτειές τους μετανάστες, κατά κανόνα από την Αφρική. Ούτε αυτοί είναι εκεί πια - για την ώρα έστω.

Ο πεζόδρομος της Μασσαλίας δεν αποτελεί πια σύμβολο μιας τριτοκοσμικής χώρας. Το πρόβλημα φυσικά παραμένει, εφόσον η πολιτεία δεν το αντιμετωπίσει σε βάθος χρόνου και όχι απλώς σε επίπεδο καταστολής. Η Μασσαλίας ανέπνευσε, αλλά κάπου μετακινήθηκαν όλοι αυτοί οι άνθρωποι, όπως συνέβη και στο παρελθόν. Κάπου θα τους ξανασυναντήσουμε.

Η Αθήνα του 2012, η Ν. Υόρκη των '70s

Όσοι έζησαν στη Νέα Υόρκη κατά τη δεκαετία του '70, θυμούνται πόσο επικίνδυνο ήταν να περπατάς στους δρόμους της. Ήταν η εποχή που ο δήμος της αμερικανικής μητρόπολης ήταν στα πρόθυρα της πτώχευσης, ενώ η εγκληματικότητα είχε χτυπήσει κόκκινο. Ταινίες όπως ο «Ταξιτζής» και οι «Κακόφημοι δρόμοι» του Σκορτσέζε ή τραγούδια όπως το «Walk on the Wild Side» του Λου Ριντ αποτύπωναν ανάγλυφα την όλη κατάσταση της μεγαλούπολης. Πολλοί συνήθιζαν τότε να κυκλοφορούν στους δρόμους έχοντας πάντοτε στην κωλότσεπη ένα χαρτονόμισμα των πενήντα δολαρίων. «Αν σε απειλούσαν με πιστόλι ή μαχαίρι, το έβγαζες γρήγορα και τους το έδινες μπας κι εξαφανιστούν χωρίς πολλά πολλά και προκειμένου να προστατεύσεις την σωματική σου ακεραιότητα», μας είχε πει ο Γιάννης Τσεκλένης, που την έζησε την πόλη τότε.

Πολλοί λένε ότι η Αθήνα τείνει να γίνει μία Νέα Υόρκη των '70s. Μπορεί να κινδυνολογούν – ίσως και όχι όμως. Τα πεσμένα τρυπημένα κορμιά στον πεζόδρομο της οδού Μασσαλίας (που η κυβέρνηση τα εξαφάνισε με μια κίνηση σε ένα τυπικό προεκλογικό κρεσέντο), ήταν «επικίνδυνα» μόνο για τον «εαυτό τους», όχι για τους περαστικούς. Όλοι ξέρουμε, όμως, ότι όταν η εξαθλίωση εγκαθίσταται στον πυρήνα της πόλης, λίγο θέλει να περάσουμε στο επόμενο στάδιο. Αν οι αυριανές κυβερνήσεις

δεν αντιμετωπίσουν υπεύθυνα το πρόβλημα, το κέντρο της Αθήνας θα γίνει συνώνυμο της λέξης «γκέτο».

Ανάλυση άρθρου

Ο τίτλος του ρεπορτάζ είναι: «Πέριξ της Νομικής κάτι άλλαξε, προς το παρόν», όπου περιγράφεται μια αλλαγή, που πραγματοποιήθηκε στο συγκεκριμένο σημείο, κατά πάσα πιθανότητα θετική, αλλά με μια μικρή επιφύλαξη, καθώς η φράση «προς το παρόν» αυτό υποδεικνύει. Παρόλα αυτά, δεν είναι σαφές το περιεχόμενο του τίτλου, οπότε ο αναγνώστης προχωρώντας στην ανάγνωση του κειμένου θα ανακαλύψει τι ήταν αυτό που άλλαξε. Στην εισαγωγική παράγραφο του κειμένου υφίσταται μία λογοτεχνικού τύπου περιγραφή, του χώρου γύρω από την κλειστή Νομική ένα πρωινό Τετάρτης, που δεν μας αποδίδει μια αποσαφήνιση της αλλαγής που επήλθε, όπως μας πληροφορούσε ο τίτλος. Εντούτοις, ο αναγνώστης μέσω της περιγραφής αυτής διαμορφώνει μια μελαγχολική αίσθηση σε σχέση με το χώρο που περιγράφεται κατά την εισαγωγική αυτή παράγραφο.

Η πρώτη ενότητα έχει τον τίτλο «Lock out» και περιγράφει το γεγονός της αιφνίδιας και αδικαιολόγητης απόφασης του πρυτανικού συμβουλίου και της κοσμητείας της σχολής για το κλείσιμό της μία εβδομάδα πριν την έναρξη των διακοπών του Πάσχα. Σύμφωνα με φήμες που επικαλείται ο συντάκτης του κειμένου η απόφαση αυτή οφείλεται στο γεγονός πως οργανώσεις είχαν προαναγγείλει τη φροντίδα αστέγων εντός της σχολής. Στη συνέχεια όμως, και χωρίς να αποκαλύπτεται από πού προκύπτει το συγκεκριμένο συμπέρασμα, ο συντάκτης του κειμένου μας ενημερώνει πως ο πραγματικός λόγος που έκλεισε η σχολή ήταν η αποφυγή μιας «ακόμα κατάληψης της από οικονομικούς μετανάστες, όπως είχε συμβεί στις αρχές του 2011». Η «αποκάλυψη» αυτή του συντάκτη, σε συνδυασμό με τα όσα ανέφερε προηγούμενα στο κείμενο, κατευθύνει τον αναγνώστη στη σύνδεση του τίτλου με αυτή την πληροφορία, πως η αλλαγή επήλθε στην περιοχή επειδή πρόλαβε η σχολή να κλείσει προτού αυτή «επανακαταληφθεί» από μετανάστες, επαναφέροντας στη μνήμη του αναγνώστη τα όσα συνέβησαν στις αρχές του 2011. Η πληροφορία αυτή, επιχειρείται να υποστηριχθεί σε όλο το υπόλοιπο μέρος της ίδιας παραγράφου, μέσω επιχειρημάτων εκ των οποίων δεν προκύπτει η ύπαρξή της, καθώς γίνεται αναφορά σε αναρτημένα πανό (με έμφαση στην «αριστερή ενότητα», εκ προοιμίου πηγή του κακού) που καταγγέλλουν την επιλογή του lock out ενώ παράλληλα κάνουν λόγο για προσχεδιασμένες εκδηλώσεις και δράσεις σχετικά με τους μετανάστες και το άσυλο, ενώ σε άλλες καταδικάζονται τα κέντρα φιλοξενίας. Η παράθεση αυτών των στοιχείων δεν οδηγεί λογικά στο συμπέρασμα του συντάκτη περί «κατάληψης της σχολής από

μετανάστες», δημιουργεί όμως στον αναγνώστη μέσω των πληροφοριών που λαμβάνει την εντύπωση πως η επιλογή της σχολής ήταν επιβεβλημένη ώστε να αποφευχθούν παρόμοια περιστατικά, κατηγορώντας έμμεσα φοιτητικές, κατά προτίμηση αριστερές, παρατάξεις που φαίνεται να καταδικάζονται από το συντάκτη του κειμένου για την επιλογή τους να είναι αντίθετοι με την κυβερνητική πολιτική.

Στην αμέσως επόμενη παράγραφο ο συντάκτης προσπαθεί να πραγματοποιήσει μια σύνδεση ανάμεσα στην επιλογή του lock out (εξαιτίας της απειλής κατάληψης από μετανάστες) με την μη ύπαρξη «τεχνητών κέντρων εμπορίου ναρκωτικών» προς το παρόν στο σημείο. Η φράση «τεχνητά κέντρα εμπορίου ναρκωτικών» χρησιμοποιείται εντός εισαγωγικών από το συντάκτη του κειμένου καθώς αποτελούσε τμήμα ανακοίνωσης εντός της σχολής. Η χρήση της, παρόλα αυτά μπορεί να εκληφθεί ως ειρωνική από τον αναγνώστη που στη συνέχεια πληροφορείται πως πλέον (και υπονοώντας μετά από το lock out) δεν πραγματοποιείται εμπόριο ναρκωτικών στον πεζόδρομο της Μασσαλίας, που με μία συνειρμική σκέψη μπορεί να καταλήξει στο συμπέρασμα πως για αυτό υπαίτιοι ήταν οι μετανάστες.

Η επόμενη ενότητα με τίτλο «περίεργη ησυχία», περιγράφει σε πρώτο επίπεδο (και μέσω μαρτυριών) την αλλαγή που επήλθε στην περιοχή μετά την απομάκρυνση χρηστών ναρκωτικών ουσιών. Στη δεύτερη παράγραφο της ενότητας αυτής ο συντάκτης παραθέτει την πληροφορία της απομάκρυνσης σε διαφορετικό σημείο του ίδιου πεζόδρομου μεταναστών που πωλούσαν τις «πραμάτειές τους». Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειώσουμε πως ο συντάκτης διευκρινίζει στον αναγνώστη την περιοχή καταγωγής των ατόμων που πωλούσαν τηνπραμάτειά τους («κατά κανόνα από την Αφρική»), ενώ παράλληλα δε διστάζει να υπονοήσει την ανακούφιση που προκύπτει από την απομάκρυνση αυτή. Στην τρίτη παράγραφο η «ανακούφιση» που προβάλλεται γίνεται εντονότερη καθώς όπως μας ενημερώνει ο εν λόγω πεζόδρομος «δεν αποτελεί πια σύμβολο τριτοκοσμικής χώρας», κλείνοντας το μάτι στον αναγνώστη και δείχνοντας πως αυτός είναι ο τρόπος αντιμετώπισης ενός ζητήματος σαν και αυτό. Στη συνέχεια και για την επίτευξη της αντίθεσης «ανακούφισης» και προσμονής για ακόμα καλύτερα αποτελέσματα, ο συντάκτης επισημαίνει πως «το πρόβλημα παραμένει, εφόσον η πολιτεία δεν το αντιμετώπισε σε βάθος χρόνου και όχι απλώς σε επίπεδο καταστολής». Η ενότητα ολοκληρώνεται με διττά συναισθήματα, καθώς από τη μια πλευρά προβάλλεται η αποτελεσματικότητα δράσεων σαν και τη «σκούπα», από την άλλη πλευρά προκύπτει ο προβληματισμός σχετικά με τους ανθρώπους αυτούς.

Όχι για το τι πρόκειται να τους συμβεί, αλλά γιατί ενδέχεται να «τους ξανασυναντήσουμε». Η χρήση παθητικής σύνταξης στην προτελευταία πρόταση της παραγράφου, «κάπου μετακινήθηκαν όλοι αυτοί οι άνθρωποι», πραγματοποιείται ώστε να δοθεί έμφαση στη μετακίνηση αυτή καθαυτή, με την ταυτόχρονη ανυπαρξία αναφοράς σχετικά με το ποιος την πραγματοποίησε, για ποιο λόγο, με τι συνέπειες. Η επιλογή της έκφρασης «αυτοί οι άνθρωποι» που «κάπου μετακινήθηκαν» έρχεται σε αντίθεση με εμάς, που «θα τους ξανασυναντήσουμε», κάνοντας έντονη τη διάκριση ανάμεσα στο «εμείς» και οι «ξένοι».

Κατά την τελευταία ενότητα του κειμένου επιχειρείται ένας παραλληλισμός της «Αθήνας του 2012 με τη Ν. Υόρκη των '70s». Ως στοιχεία που κάνουν εφικτή τη σύγκριση παρουσιάζονται η «επικινδυνότητα του να περπατάς στους δρόμους», «τα πρόθυρα της πτώχευσης» και η «εγκληματικότητα είχε χτυπήσει κόκκινο» και στη συνέχεια παρατίθενται τα δεδομένα της σύγκρισης των δύο διαφορετικών πόλεων σε δύο διαφορετικές στιγμές τους με κοινά στοιχεία. Ο συντάκτης του κειμένου, εντείνοντας την αγωνία του αναγνώστη ύστερα από την προηγούμενη σύγκριση, ολοκληρώνει το κείμενό του με την εξής υπόθεση πως «αν οι αυριανές κυβερνήσεις δεν αντιμετωπίσουν υπεύθυνα το πρόβλημα, το κέντρο της Αθήνας θα γίνει συνώνυμο της λέξης γκέτο», αφήνοντας τον αναγνώστη με δύο ερωτήματα που μπορούν να απαντηθούν με βάση τα όσα αναπτύχθηκαν προηγουμένως στο κείμενο. Το πρώτο ερώτημα αφορά το ποιες θα είναι αυτές οι αυριανές κυβερνήσεις που θα μπορέσουν να αντιμετωπίσουν το ζήτημα με υπευθυνότητα και η έμμεση απάντηση που δόθηκε στο κείμενο αφορά είτε την υπάρχουσα που αν και καθυστερημένα πραγματοποιεί βήματα προς αυτή την κατεύθυνση είτε μία επόμενη (μιας και οι εκλογές διεξάγονται σε σύντομο χρονικό διάστημα) που θα ακολουθήσει το δρόμο της προηγούμενης. Το δεύτερο σχετίζεται με τον τρόπο που θα επέλθει οριστική λύση στην αποφυγή της μετατροπής του κέντρου της πρωτεύουσας σε «γκέτο», με εννοούμενη απάντηση λύσης σαν την «απομάκρυνση» ή και περισσότερο αποτελεσματικές ώστε να μην «τους ξανασυναντήσουμε».

Γ. Η επίθεση κατά εργαζομένων αλλοδαπών στη Μανωλάδα Ηλείας

ΤΟ ΒΗΜΑ 17-19/04/2013 (Βυθούλκας Διονύσης)

Πυροβόλησαν και τραυμάτισαν σοβαρά 8 αλλοδαπούς εργάτες στη Μανωλάδα Ηλείας γιατί ζήτησαν τα δεδουλευμένα 6 μηνών

Ασύλληπτοι οι δράστες - Το Εργατικό Κέντρο Αμαλιάδας μιλά για «εργασιακό σκλαβοπάζαρο» - Συνελήφθη 38χρονος για υπόθαλψη εγκληματία

Σάλο ο οποίος έχει κατά πολύ ξεπεράσει τα σύνορα της χώρας προκαλεί η επίθεση των επιστατών στα φραουλοχώραφα της Μανωλάδας οι οποίοι πυροβόλησαν στο ψαχνό τους αλλοδαπούς εργαζόμενους τους.

Η αιματηρή-ρατσιστική επίθεση σημειώθηκε στις 6 το απόγευμα της Τετάρτης στο 41ο χλμ. της εθνικής οδού Πατρών - Πύργου, στην Ηλεία.

Περίπου 200 μετανάστες, οι περισσότεροι με καταγωγή από το Μπανγκλαντές και ορισμένοι από το Πακιστάν, οι οποίοι εργάζονταν στις καλλιέργειες απαίτησαν από τους επιστάτες τα δεδουλευμένα 6 μηνών, που τους όφειλε η επιχείρηση. Σύμφωνα με αστυνομικές πηγές υπήρξε έντονος διαπληκτισμός μεταξύ τους.

Οι επιστάτες αποχώρησαν και μετά από λίγο επέστρεψαν στο χώρο που ήταν συγκεντρωμένοι οι μετανάστες κρατώντας καραμπίνες.

Δύο τουλάχιστον, κατά πληροφορίες, από τους τρεις έλληνες επιστάτες της μονάδας πυροβόλησαν με τα κυνηγετικά όπλα στο ψαχνό, εναντίον των αλλοδαπών εργατών γης, τραυματίζοντας οκτώ σοβαρά και τουλάχιστον άλλους 20 ελαφρά.

Οι τραυματίες διακομίστηκαν στο Κέντρο Υγείας Βάρδας και σε νοσοκομεία της Ηλείας και της Αχαΐας, όπου οι γιατροί έλεγαν ότι τις πρώτες στιγμές τουλάχιστον ήταν σαν να γινόταν πόλεμος και έφταναν συνεχώς νέα θύματα.

Οι δράστες είχαν εν τω μεταξύ τραπή σε φυγή για να αποφύγουν τη σύλληψη και το Αυτόφωρο και αναζητούνται. Άφαντες είναι οι καραμπίνες, με τις οποίες επιτέθηκαν κατά των εργατών. Στο σημείο βρέθηκαν και κατασχέθηκαν φυσίγγια αλλά και σιδερένιοι σωλήνες.

Οι αστυνομικοί έχουν συλλάβει μέχρι στιγμής μόνον τον 57χρονο εργοδότη τους, ο οποίος δεν ήταν παρών στο περιστατικό. Σύμφωνα με την Αστυνομία αντιμετωπίζει τις κατηγορίες της ηθικής αυτουργίας σε απόπειρα ανθρωποκτονίας και για τον νόμο περί αλλοδαπών. Οι τρεις επιστάτες, δράστες της επίθεσης, είναι κάτοικοι της περιοχής, ηλικίας 27, 21 και 39 ετών, και οι αστυνομικοί γνωρίζουν τα στοιχεία τους.

Λίγο πριν τις 12 το μεσημέρι της Πέμπτης συνελήφθη 38χρονος για υπόθαλψη, σε χωριό του δήμου Πηνειάς Ηλείας, ο οποίος χθες το βράδυ για κάποιες ώρες παρείχε κατάλυμα σε δύο από τους τρεις επιστάτες που αναζητούνται.

Εκτός κινδύνου οι 29 τραυματίες μετανάστες

Επτά αλλοδαποί εργάτες εξακολουθούν να νοσηλεύονται στα νοσοκομεία του Πύργου και της Πάτρας.

Ειδικότερα, στο νοσοκομείο του Πύργου νοσηλεύονται τέσσερα άτομα, ένας εκ των οποίων σε κρίσιμη, αλλά σταθερή κατάσταση. Στο πανεπιστημιακό νοσοκομείο της Πάτρας νοσηλεύονται τρεις αλλοδαποί, οι οποίοι είναι ελαφρά τραυματισμένοι και παραμένουν για καθαρά προληπτικούς λόγους.

Πάντως, σύμφωνα με τον διοικητή του Εθνικού Κέντρου Επιχειρήσεων Υγείας Παναγιώτη Ευσταθίου κανένας από τους 29 μετανάστες που τραυματίστηκαν δεν διέτρεχε κίνδυνο.

Στο μεταξύ, σχετικά με τα όσα διαδραματίστηκαν στη Νέα Μανωλάδα, αλλοδαποί εργάτες από το Μπαγκλαντές που τραυματίστηκαν, καταθέτουν τις δικές τους μαρτυρίες. Όπως αναφέρουν, το απόγευμα της Τετάρτης περίμεναν να πληρωθούν,

αλλά αντί να πάρουν χρήματα, οι εκπρόσωποι του εργοδότη, τούς ζήτησαν να επιστρέψουν στις εργασίες τους. Όταν οι εργάτες αρνήθηκαν, τότε οι Έλληνες άρχισαν να τους πυροβολούν.

Το πρωτοφανές επεισόδιο έρχεται ως κορωνίδα στην πολύχρονη αιτιωρησία φαινομένων απάνθρωπης εκμετάλλευσης εργατών γης στην περιοχή. Έχει, δε, προκαλέσει σοκ στην τοπική κοινωνία, ενώ στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης υπάρχουν κινήσεις υπέρ της εφαρμογής μποϊκοτάζ στις φράουλες της Μανωλάδας. Επίσης το θέμα έχει κάνει τον γύρο του κόσμου μέσω ρεπορτάζ ξένων ειδησεογραφικών πρακτορείων.

Σε μια προσπάθεια να διασκεδάσει τις εντυπώσεις, ο δήμαρχος Ανδραβίδας – Κυλλήνης Δημήτρης Αρβανίτης, μιλώντας στον ΒΗΜΑ 99,5 και στο Mega, το πρωί της Πέμπτης, τόνισε ότι πρόκειται για έναν επιχειρηματία που δρα με αυτόν τον τρόπο. Επισήμανε, δε, ότι ο συγκεκριμένος δεν είναι καν από την περιοχή, αλλά από την Αθήνα, ενώ έχει έδρα στο Λάππα Αχαΐας, δηλαδή εκτός ορίων του δήμου Ανδραβίδας - Κυλλήνης.

Την άποψη αυτή αντέκρουσε, μιλώντας στον ΒΗΜΑ 99,5, η πρόεδρος του Εργατικού Κέντρου Αμαλιάδας Νατάσσα Παναγιωτάρα. Τόσο στην Παλιά, όσο και στη Νέα Μανωλάδα υπάρχουν μεγαλοφραουλάδες που εκμεταλλεύονται μετανάστες, δεν είναι μόνο ένας εργοδότης που ενεργεί με αυτόν τον τρόπο, είπε.

Κανείς δεν ελέγχει σε ποια κατάσταση εργάζονται ή διαβιούν οι μετανάστες, σημείωσε η κ. Παναγιωτάρα, υπογραμμίζοντας ότι πρόκειται για «εργασιακό σκλαβοπάζαρο». Ζητάμε ελέγχους αλλά δεν γίνονται, γιατί -όπως μας λένε από την επιθεώρηση εργασίας- δεν υπάρχει το αναγκαίο προσωπικό, σημείωσε η κ. Παναγιωτάρα και πρόσθεσε ότι κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει τι ακριβώς συμβαίνει στις επιχειρήσεις αυτές, αφού η πρόσβαση απαγορεύεται.

Σύμφωνα με την εκδοχή που παρουσίασε ο δήμαρχος οι απλήρωτοι μετανάστες συγκρούστηκαν με νέους εργάτες γης που είχε προσλάβει ο επιχειρηματίας και για τον λόγο αυτό επενέβησαν οι επιστάτες, πυροβολώντας.

Εντολή Βρούτση προς ΣΕΠΕ για έλεγχο της Επιθεώρησης Εργασίας στην Μανωλάδα

«Με τον πιο απερίφραστο τρόπο», καταδικάζει το υπουργείο Εργασίας «τις απάνθρωπες συνθήκες εργασίας, τη βία και την ανθρώπινη εκμετάλλευση» με δήλωση του υπουργού Γιάννη Βρούτση που έγινε με αφορμή τα γεγονότα στη Μανωλάδα Ηλείας.

Στην ίδια δήλωση, ο κ. Βρούτσης, σημειώνει, ότι θεωρεί «αδιαπραγμάτευτη τη νομιμότητα στην αγορά εργασίας και την τήρηση των νόμων» ενώ τονίζει, ότι έδωσε ήδη κατεπείγουσα εντολή στον ειδικό γραμματέα του ΣΕΠΕ Μιχάλη Κανδαράκη να στείλει άμεσα στην περιοχή κλιμάκιο του Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας για τη διερεύνηση της υπόθεσης.

«Τα χθεσινά γεγονότα επιβεβαίωσαν την ορθότητα της κυβερνητικής πρωτοβουλίας να αναμικθεί στην αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας και η οικονομική αστυνομία» καταλήγει ο υπουργός Εργασίας.

Στο μεταξύ, επιτακτική ανάγκη χαρακτηρίζει σε ανακοίνωσή της την άμεση απόδοση ευθυνών η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος.

Η ΓΣΕΕ υποστηρίζει ότι «στη Μανωλάδα και ειδικότερα στις καλλιέργειες φράουλας έχει δημιουργηθεί ένα εργασιακό καθεστώς σύγχρονου δουλεμπορίου» και ζητά την τιμωρία «όσων "στραγγαλίζουν" ακόμη και τα εναπομείναντα εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα και βουλιάζουν με την εισφοροδιαφυγή τα ασφαλιστικά ταμεία».

Σύλληψη 38χρονου

Στο Ρουπάκι Ηλείας, συνελήφθη 38χρονος και σχηματίστηκε εις βάρος του δικογραφία για υπόθαλψη που το βράδυ της Πέμπτης παρέιχε κατάλυμα στους δράστες.

Ανάλυση άρθρου

Το κείμενο φέρει τον τίτλο: «Πυροβόλησαν και τραυμάτισαν σοβαρά 8 αλλοδαπούς εργάτες στη Μανωλάδα Ηλείας γιατί ζήτησαν τα δεδουλευμένα 6 μηνών». Ο τίτλος με την πρώτη ματιά φαίνεται να αποτυπώνει ένα σοβαρό περιστατικό που συνέβη στην περιοχή της Μανωλάδας με τον πυροβολισμό και τον σοβαρό τραυματισμό οχτώ εργατών. Παρόλα αυτά απουσιάζει μία πολύ σημαντική πληροφορία από αυτό τον τίτλο, το ποιος διέπραξε τα όσα περιγράφονται. Ακολουθεί ο υπότιτλος του κειμένου που περιλαμβάνει μια σειρά πληροφοριών σχετικά με το γεγονός, «ασύλληπτοι οι δράστες», όπου ακόμα δεν τους έχει αποδοθεί κάποιο γνώρισμα, είτε αυτό αφορά την όποια προηγούμενη σχέση είχαν με τα θύματα, είτε την εθνικότητά τους, ενώ για τους εργαζόμενους τουλάχιστον αναφέρεται πως ήταν αλλοδαποί. Το ίδιο διαπιστώνουμε και το τελευταίο σημείο του υποτίτλου «συνελήφθη 38χρονος για υπόθαλψη εγκληματία».

Στην εισαγωγική παράγραφο του κειμένου διαπιστώνουμε μία αντίφαση. Παρά το ότι δίνεται ένα στοιχείο σχετικά με τους δράστες της πράξης αυτής (επιστάτες), οι εργαζόμενοι που δέχθηκαν την επίθεση αυτοί παρουσιάζονται ως «εργαζόμενοι τους», γεγονός που αυτό-αποδεικνύεται. Δεν είναι δυνατόν ένας επιστάτης (και ο ίδιος εργαζόμενος) να απασχολεί προσωπικό. Αξίζει να σημειώσουμε επίσης πως στην αρχή της παραγράφου, μετά από έναν τίτλο και υπότιτλο που περιγράφουν ένα εξαιρετικά σοβαρό περιστατικό, ο συντάκτης του κειμένου κρίνει σκόπιμο να μας ενημερώσει για το σάλο που έχει ξεσπάσει ξεπερνώντας τα σύνορα της χώρας. Δύο μπορούν να είναι οι στόχοι της επιλογής αυτής, είτε ο συντάκτης θεώρησε πως με αυτό τον τρόπο ο αναγνώστης θα δώσει μεγαλύτερη σημασία στο γεγονός, είτε θα βιώσει αποτροπιασμό σε σχέση με την έκταση που έχει λάβει το γεγονός και την εξάπλωση της είδησης αυτής (που «ντροπιάζει» την Ελλάδα σε διεθνές επίπεδο).

Κατά τις επόμενες τέσσερις παραγράφους (εκ των οποίων οι δύο αποτελούνται από μία πρόταση έκαστη) πραγματοποιείται η περιγραφή των γεγονότων. Στη δεύτερη παράγραφο, πέραν του αριθμού των εργαζόμενων που διαμαρτύρονταν για την μη καταβολή των δεδουλευμένων τους, αναφέρεται και οι χώρες καταγωγής τους (Μπαγκλαντές & ορισμένοι από το Πακιστάν). Σε αυτό το σημείο, παρότι νοηματικά προκύπτει κατά τη δεύτερη παράγραφο του κειμένου με την αναφορά σε «αιματηρή-ρατσιστική επίθεση», ακόμα δεν έχει δοθεί η πληροφορία στον αναγνώστη πως οι δράστες της επίθεσης αυτής ήταν ελληνικής καταγωγής. Στην πέμπτη παράγραφο του

κειμένου γίνεται η αναφορά «Έλληνες επιστάτες», όπου διαπιστώνουμε πως η λέξη Έλληνες δεν είναι γραμμένη με κεφαλαίο γράμμα, ενδεχομένως λόγω λάθους του συντάκτη του κειμένου. Επιπλέον, σε αυτή την παράγραφο ο αναγνώστης ενημερώνεται πως κατά την επίθεση εναντίον των εργαζομένων τραυματίστηκαν συνολικά 28 άτομα, εκ των οποίων οι 20 ελαφρά. Το στοιχείο αυτό έρχεται σε αντίθεση με τον τίτλο, που φαίνεται να δίνεται έμφαση σε όσους τραυματίστηκαν σοβαρά, ενδεχομένως γιατί ήταν και μικρότερος ο αριθμός τους.

Στη συνέχεια του κειμένου, ο αναγνώστης ενημερώνεται για τη σύλληψη του εργοδότη σχετικά με τον οποίο τονίζεται πως «δεν ήταν παρών στο περιστατικό». Επιπλέον εντοπίζεται και μία ακόμα αντίφαση, ενώ σε προηγούμενο μέρος του κειμένου οι επιστάτες που επιτέθηκαν στους εργαζόμενους αλλοδαπούς εμφανίζονταν ως τρεις συνολικά, για τους δύο εκ των οποίων υπήρχε η βεβαιότητα της ρατσιστικής ενέργειας, στην προτελευταία παράγραφο της ενότητας αυτής ο συντάκτης αναφέρει και τους τρεις ως δράστες της επίθεσης. Μέχρι και αυτό το σημείο κρίνεται σημαντικό να σημειώσουμε δύο στοιχεία, το πρώτο αφορά το ύφος του κειμένου το οποίο λαμβάνει έναν καθαρά ενημερωτικό χαρακτήρα, υποβαθμίζοντας εν μέρει την ένταση του γεγονότος, ενώ ταυτόχρονα απουσιάζουν από το ρεπορτάζ μαρτυρίες ή δηλώσεις των άμεσα εμπλεκόμενων στην υπόθεση, είτε τραυματιών είτε όσων εργαζόμενων βρίσκονταν στο σημείο της επίθεσης.

Η επόμενη ενότητα μέσω του τίτλου της μας ενημερώνει για την πορεία της υγείας των «29 τραυματιών μεταναστών». Διαπιστώνουμε πως ο αριθμός των εργαζόμενων, αλλάζει ξανά αριθμό εντός του κειμένου. Ο τίτλος περιελάμβανε οκτώ, η πρώτη ενότητα είκοσι οκτώ και η δεύτερη κάνει αναφορά για είκοσι εννέα τραυματίες. Επιπλέον, να σημειώσουμε πως ο τίτλος της ενότητας κάνει λόγο για μετανάστες, μη αναφέροντας αυτή τη φορά πως επρόκειτο για εργαζόμενους.

Σε ολόκληρο το κείμενο, το σημείο όπου αναφέρονται οι μαρτυρίες των εργαζομένων είναι τρεις σειρές της τέταρτης παραγράφου της δεύτερης ενότητας, όπου συνοπτικά καταγράφονται αόριστα τα όσα φαίνεται να δήλωσαν οι εργαζόμενοι μετανάστες σχετικά με την επίθεση που δέχθηκαν. Ο συντάκτης του κειμένου παραθέτει μια σχεδόν περιγραφική απόδοση των μαρτυριών. Παρότι θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει πως υπήρχαν περιορισμοί σχετικά με την έκταση του κειμένου, στη συνέχεια παραθέτει αναλυτικές δηλώσεις και θέσεις του δημάρχου Ανδραβίδας-Κυλλήνης, της προέδρου του εργατικού κέντρου της Αμαλιάδας και εκτενέστερα, σε

ξεχωριστή ενότητα, τις δηλώσεις του υπουργού εργασίας, κλείνοντας με την ανακοίνωση της ΓΣΕΕ. Όλοι οι προαναφερθέντες φαίνεται πως είχαν σαφέστερη και πολύ πιο ξεκάθαρη εικόνα του τι συνέβη στους εργαζόμενους που δέχθηκαν την επίθεση και ταυτόχρονα ήταν εκπρόσωποι φορέων και της κυβέρνησης, οπότε μάλλον κρίθηκαν ως καταλληλότερη ώστε να τους δοθεί ο λόγος εν συγκρίσει με εκείνους που δέχθηκαν την επίθεση.

Επανερχόμενοι στη δεύτερη ενότητα του κειμένου, η πέμπτη παράγραφος περιλαμβάνει μία ακόμα αντίφαση. Αρχικά ο συντάκτης κάνει λόγο για «πολύχρονη ατιμωρησία φαινομένων απάνθρωπης εκμετάλλευσης εργατών γης στην περιοχή», ενώ στη συνέχεια κάνει λόγο σχετικά με το «σοκ που έχει προκληθεί στην τοπική κοινωνία». Το ερώτημα που προκύπτει είναι πως η γνώση ενός φαινομένου με διάρκεια στο χρόνο μπορεί να προκαλέσει σοκ σε εκείνους που το βιώνουν άμεσα ή έμμεσα (τοπική κοινωνία), υπάρχει βέβαια και η πιθανότητα το σοκ της τοπικής κοινωνίας να προκαλείται σε σχέση με την έκταση που έλαβε το περιστατικό και τις συνέπειες με τις οποίες πρόκειται να βρεθούν αντιμέτωποι οι δράστες.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι θέσεις του δημάρχου σχετικά με το περιστατικό, χωρίς να κάνει αναφορά σε αυτό. Σε όσα επέλεξε ο συντάκτης του κειμένου να αναφέρει καταγράφονται οι δηλώσεις του σχετικά με την καταγωγή του επιχειρηματία- εργοδότη των εργαζόμενων αλλοδαπών («δεν είναι καν από την περιοχή, αλλά από την Αθήνα») καθώς και η επισήμανση πως παρότι η γη την οποία κατέχει βρίσκεται στο δήμο Ανδραβίδας- Κυλλήνης είχε την έδρα της σε άλλη περιοχή, γειτονικού νομού. Αναγνωρίζεται ένας δικαιολογημένος λανθάνων σαρκασμός σχετικά με τις δηλώσεις του δημάρχου, δεν ενημερώνεται όμως ο αναγνώστης για το εάν ο δήμαρχος της περιοχής έκανε κάποιο σχόλιο, παρέθεσε ορισμένα στοιχεία σχετικά με το περιστατικό ή με άλλα που δεν έλαβαν τέτοια έκταση, είτε έκανε κάποια πρόταση σε σχέση με την αποτροπή παρόμοιων γεγονότων στο μέλλον. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται ως αντίλογος η θέση της προέδρου του εργατικού κέντρου Αμαλιάδας. Στο τέλος δε αυτής της ενότητας, παρατίθεται τελικά η εκδοχή του δημάρχου σχετικά με το περιστατικό (όχι αυτολεξεί, αλλά περιγραφικά), η οποία εκδοχή παρουσιάζει τους απλήρωτους εργαζόμενους να έρχονται σε σύγκρουση με νέους εργάτες και τους επιστάτες ως εκείνους που επενέβησαν ώστε να λυθεί η διαφωνία, δια πυροβολισμών. Η παράθεση της εκδοχής αυτής εκθέτει σε πρώτο επίπεδο τον δήμαρχο, σε δεύτερο όμως δημιουργεί ερωτηματικά σε σχέση με

το ποια ακριβώς ήταν τα γεγονότα που συνέβησαν στην περιοχή, ελλείπει μάλιστα καταγεγραμμένων μαρτυριών των θυμάτων της επίθεσης αυτή η εκδοχή μπορεί να λάβει περισσότερη σημασία από εκείνη που της αναλογεί.

Η προτελευταία ενότητα του κειμένου αφορά στις δηλώσεις και εξαγγελίες του υπουργού εργασίας σε σχέση με τη ρατσιστική επίθεση στη Μανωλάδα. Πέραν της προφανούς καταδίκης του συμβάντος (εκλαμβάνομένου ως καινοφανές) και την «κατεπείγουσα εντολή» για διερεύνηση της υπόθεσης, που θεωρούνται και αναμενόμενα σε αυτή (και κάθε) περίπτωση, θα σταθούμε στην εκμετάλλευση του γεγονότος εν είδει διαφημιστικής καμπάνιας της κυβέρνησης. Μετά τα όσα συνέβησαν, μέρος των δηλώσεων του υπουργού αφορούσαν την «ορθότητα της κυβερνητικής πρωτοβουλίας να αναμειχθεί στην αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας και η οικονομική αστυνομία». Η εικόνα που σχηματίζεται είναι εκείνη της υπευθυνότητας της κυβέρνησης απέναντι στον εκμεταλλευόμενο εργαζόμενο, στην ουσία όμως τέτοιου είδους δηλώσεις είναι άκαιρες και άτοπες, καθώς το περιστατικό αυτό από μόνο του καταδεικνύει πως η εκμετάλλευση έχει ξεπεράσει κατά πολύ το ζήτημα της αδήλωτης και απλήρωτης εργασίας, φτάνοντας έως και την επίθεση με όπλα προς τους εκμεταλλευόμενους εργαζόμενους. Η ενότητα ολοκληρώνεται με την αναφορά σε ανακοίνωση της ΓΣΕΕ που ζητά απόδοση ευθυνών. Το κείμενο κλείνει με μία τελευταία ενότητα όπου παρατίθεται η είδηση της σύλληψη ενός ατόμου που υπέθαλψε, παραχωρώντας κατάλυμα, τους δράστες.

ΜΑΝΩΛΑΔΑ

Πυροβόλησαν 200 μετανάστες

Σκηνές που παραπέμπουν σε μαζικά εγκλήματα της εποχής του απαρχάντ εκτυλίχθηκαν χθες στις 6 το απόγευμα στη Νέα Μανωλάδα Ηλείας, όταν επιστάτες γεωργικής επιχείρησης άνοιξαν αδιακρίτως πυρ εναντίον περίπου 200 αλλοδαπών εργατών, τραυματίζοντας 32 άτομα, εκ των οποίων τους τέσσερις σοβαρά.

Λίγη ώρα μετά το πρωτοφανές περιστατικό, συνελήφθη ο 57χρονος εργοδότης, ο οποίος φέρεται να είναι και ο ηθικός αυτουργός της επίθεσης, ενώ αναζητούνται από τις Αρχές ακόμη τρία άτομα.

Σύμφωνα με τις πρώτες πληροφορίες, οι αλλοδαποί, κυρίως από το Μπανγκλαντές και το Πακιστάν, απασχολούνταν σε αγροτικές φυτείες παραγωγής φράουλας. Πήγαν στον χώρο όπου σημειώθηκε η αιματηρή συμπλοκή, κοντά σε βενζινάδικο της περιοχής, ώστε να διεκδικήσουν τα δεδουλευμένα τους, καλύτερα μεροκάματα και συνθήκες εργασίας.

Σύμφωνα με την Αστυνομία, ήταν απλήρωτοι για περίπου έξι μήνες. Εκείνη τη στιγμή παρόντες ήταν τέσσερις επιστάτες, ηλικίας 21, 27 και 39 χρόνων, και τα αίματα άναψαν γρήγορα. Οι εκπρόσωποι του ιδιοκτήτη της καλλιέργειας φράουλας διαπληκτίστηκαν με τους αλλοδαπούς και ξεκίνησε η συμπλοκή μεταξύ τους.

Η Αστυνομία αναφέρει πως ένας δράστης ξεκίνησε να πυροβολεί στο «ψαχνό» το πλήθος, χρησιμοποιώντας κυνηγετική καραμπίνα, τραυματίζοντας τέσσερα άτομα, τα οποία νοσηλεύονται και η κατάστασή τους είναι κρίσιμη. Πληροφορίες όμως αναφέρουν ότι και οι τρεις επιστάτες άνοιξαν πυρ, ενώ ενδέχεται ο αριθμός των τραυματιών που είναι σε κρίσιμη κατάσταση να φτάσει και τους δέκα.

Μετά τη σύλληψη του ιδιοκτήτη της γεωργικής επιχείρησης οι αστυνομικοί εξαπέλυσαν ανθρωποκυνηγητό για τον εντοπισμό και τη σύλληψη του πιστολέρο

επιστάτη που ειράπη σε φυγή. Μαζί με τους άλλους δύο δράστες της πρωτοφανούς επίθεσης επιβιβάστηκαν μετά τον τραυματισμό των αλλοδαπών εργατών σε ΙΧ αυτοκίνητο, προκειμένου να αποφύγουν τη σύλληψη.

Έχουν άριστη γνώση των γύρω περιοχών και κινούνται ανάμεσα στα σύνορα των Νομών Ηλείας και Αχαΐας για να μη γίνουν αντιληπτοί από τους αστυνομικούς. Όμως, σύμφωνα με το patratimes.gr, οι Αρχές εντόπισαν χθες το βράδυ στην περιοχή του Λάππα Αχαΐας τους δράστες της αιματηρής συμπλοκής και ακολούθησε καταδίωξη που συνεχίστηκε μέχρι αργά.

Το Τ.Α. Αμαλιάδας έχει αναλάβει την προανάκριση για το αιματηρό συμβάν. Η τοπική κοινωνία είναι συγκλονισμένη από την απάνθρωπη επίθεση εναντίον των αλλοδαπών και αρκετός κόσμος είχε συγκεντρωθεί έξω από τα νοσοκομεία που νοσηλεύονταν οι τραυματίες.

Στην ιστοσελίδα ilialive.gr μίλησαν εργάτες που ήταν παρόντες στη συμπλοκή και τραυματίστηκαν και, σύμφωνα με τα όσα υποστηρίζουν, υπήρχε προκαθορισμένο ραντεβού στις 5 το απόγευμα με τον 57χρονο ιδιοκτήτη των καλλιεργειών φράουλας.

Στο ραντεβού, όπως υποστηρίζουν οι εργάτες και δημοσιεύει η ιστοσελίδα, συγκεντρώθηκαν 80 άτομα, τα οποία ζήτησαν επιμόνως να τους καταβληθούν τα δεδουλευμένα τους.

Παρόντες ήταν και οι επιστάτες του ιδιοκτήτη, οι οποίοι διεμήνυσαν πως δεν πρόκειται να πληρωθούν. Άμεση ήταν η οργή και η αντίδραση των εργατών. Τότε υπήρξε η συμπλοκή με τα τρία άτομα να πυροβολούν πρώτα στον αέρα, ίσως για εκφοβισμό και στη συνέχεια στο ψαχνό.

Μανωλάδα

Τεταμένη η ατμόσφαιρα

Έκρυθμη παρέμενε μέχρι αργά το βράδυ η κατάσταση στη Νέα Μανωλάδα, μετά την πρωτοφανή επίθεση με κυνηγετική караμπίνα εναντίον αλλοδαπών εργατών από επιστάτες σε γεωργική επιχείρηση. Σύμφωνα με πληροφορίες, 200-250 άτομα, κυρίως Μπανγκλεντισιανοί, είχαν συγκεντρωθεί στην πλατεία του χωριού και η

ατμόσφαιρα ήταν τεταμένη. Ζητούσαν δικαιοσύνη και τη σύλληψη των δραστών της αιματηρής συμπλοκής.

Φράουλες και αίμα στην Ηλεία

Εφιάλτες από το παρελθόν ξύπνησε η νέα αιματηρή συμπλοκή στη Νέα Μανωλάδα Ηλείας, στην οποία βρίσκονται οι μεγαλύτερες φυτείες καλλιέργειας φράουλας, φυτείες στις οποίες αποδόθηκε ο χαρακτηρισμός «φράουλες της ντροπής».

Τον Απρίλιο του 2008 οι μετανάστες εργάτες στη Νέα Μανωλάδα Ηλείας κατέβηκαν σε απεργία. Την ώρα της συγκέντρωσης οι ιδιοκτήτες των φυτειών είχαν κατέβει σε αντισυγκέντρωση, οπλισμένοι με ξύλα και καραμπίνες και τους επιτέθηκαν. Τότε είχαν διακομιστεί τέσσερις εργάτες στο νοσοκομείο.

Τον Μάιο του 2012 σημειώθηκε και νέο επεισόδιο. Οι αλλοδαποί εργάτες είχαν συγκεντρωθεί στην κεντρική πλατεία της περιοχής και διεκδίκησαν δυναμικά τα δεδουλευμένα τους. Βίαια επεισόδια είχαν ξεσπάσει ανάμεσα σε ιδιοκτήτες και εργάτες, ενώ τον Αύγουστο του 2012 κάποιος είχε σύρει «κρεμασμένο» από πόρτα αυτοκινήτου Αιγύπτιο εργάτη και στη συνέχεια τον πέταξαν αναίσθητο και αιμόφυρτο στην άκρη του δρόμου.

Σύμφωνα με δημοσιεύματα, το Αστυνομικό Τμήμα Βάρδας έχει σχηματίσει τα τελευταία τέσσερα χρόνια περισσότερες από 150 δικογραφίες σε βάρος εκείνων που φιλοξενούν αλλοδαπούς στα κτήματά τους παράνομα, ενώ το 20% των δικογραφιών αφορούν υποθέσεις για παράνομη εργασία που ανθεί ιδιαίτερος στην περιοχή.

Η πλειονότητα των αλλοδαπών εργατών στα χωράφια της φράουλας δεν έχουν νόμιμα έγγραφα εισόδου και παραμονής στη χώρα, με αποτέλεσμα να είναι έρμαιοι στις βουλές των εργοδοτών που εκμεταλλεύονται στο έπακρο την κατάσταση αυτή. Τα στόματα είναι κλειστά στην ευρύτερη περιοχή και ο νόμος της «ομερτά» επικρατεί τόσο για τους Έλληνες όσο και για τους αλλοδαπούς.

Ανάλυση άρθρου

Ο τίτλος του κειμένου, απαρτιζόμενος ουσιαστικά από δύο μέρη, με το πρώτο να αναφέρει την περιοχή (Μανωλάδα) όπου συνέβη το γεγονός που αποτυπώνεται στο δεύτερο μέρος και αφορά τον πυροβολισμό διακοσίων μεταναστών. Κατά τις έξι πρώτες παραγράφους του κειμένου περιγράφονται αναλυτικά τα στοιχεία της επίθεσης κατά εργαζόμενων αλλοδαπών από επιστάτες γεωργικής επιχείρησης, ενόσω διεκδικούσαν τα δεδουλευμένα τους.

Το σημείο της περιγραφής που προκαλεί την εντονότερη αίσθηση αφορά την πέμπτη παράγραφο του κειμένου, όπου ο συντάκτης, αφήνει να εννοηθεί πως οι πληροφορίες που προέρχονται από την αστυνομία διαφέρουν από το πραγματικό περιστατικό. Σύμφωνα με τα όσα αναφέρει η αστυνομία δράστης της επίθεσης ήταν μόνο ένας εκ των τριών επιστατών, ενώ ο συντάκτης του κειμένου επικαλούμενος πληροφορίες που έχει λάβει δράστες ήταν και οι τρεις. Η παράθεση των δεδομένων που σύλλεξε ο συντάκτης του κειμένου και έρχονται να ανατρέψουν τα όσα η αστυνομία ανακοίνωσε, δημιουργούν στον αναγνώστη είτε την εντύπωση πως από την πλευρά της αστυνομίας υπάρχει μια απόπειρα μείωσης της έκτασης του συμβάντος, είτε πως ο συντάκτης είναι περισσότερο ενημερωμένος από την αστυνομία.

Στη συνέχεια της πρώτης ενότητας του κειμένου, ο συντάκτης περιγράφει τα όσα συνέβησαν πριν την επίθεση κατά των εργαζομένων, κατά την επίθεση και μετά από αυτή, καθώς επίσης και στοιχεία σχετικά με τους δράστες (φυσικούς και ηθικούς).

Η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει, όπως μας προϊδεάζει και ο τίτλος της, τις συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή της Μανωλάδας ύστερα από την επίθεση κατά των εργαζομένων αλλοδαπών. Ο τίτλος της ενότητας, «Μανωλάδα – Τεταμένη η ατμόσφαιρα», χρησιμοποιείται ώστε να περιγράψει την ένταση που υφίσταται στην περιοχή. Στο κυρίως μέρος αυτής της ενότητας που αποτελείται από μία παράγραφο, η κατάσταση περιγράφεται ως «έκρυθμη» ύστερα από όσα συνέβησαν, που σε συνδυασμό με τα όσα περιγράφηκαν νωρίτερα δημιουργεί στον αναγνώστη εκτεταμένη αγωνία (στη συνέχεια της ίδιας παραγράφου περιγράφονται διαμαρτυρίες των εργαζόμενων που συγκεντρώθηκαν στην πλατεία του χωρίου) σε σχέση με το ενδεχόμενο νέων εντάσεων που μπορεί να προκληθούν. Τέλος, πραγματοποιείται καταγραφή της διαμαρτυρίας των εργαζομένων, όπου καταγράφεται και η χώρα

καταγωγής τους («Μπανγκλεντισιανοί») καθώς και τα αιτήματά τους, που δεν ήταν άλλα από την απονομή δικαιοσύνης και τη σύλληψη των δραστών της επίθεσης.

Η τελευταία ενότητα του κειμένου προκαλεί την προσοχή του αναγνώστη από τον τίτλο της και μόνο «Φράουλες και αίμα στην Ηλεία», όπου δίνεται η εντύπωση πως δεν πρόκειται για ένα μεμονωμένο περιστατικό καθώς η αναφορά στον τίτλο συμπεριλαμβάνει όλη την περιοχή της Ηλείας. Η παραπάνω εντύπωση γίνεται επιβεβαίωση στην πρώτη παράγραφο της ενότητας αυτής καθώς γίνεται λόγος για «εφιάλτες από το παρελθόν». Στη συνέχεια ο συντάκτης του κειμένου κάνει αναφορά σε τρία άλλα γεγονότα που συνέβησαν στο παρελθόν. Το πρώτο αφορά απεργία εργαζομένων στην περιοχή της Μανωλάδας κατά τον Απρίλιο του 2008, σε αυτή την περίπτωση γίνεται χρήση του αδόκιμου όρου «αντισυγκέντρωση» για να περιγραφεί η αντίδραση των ιδιοκτητών των φυτειών, καθώς η αποκαλούμενη ως «αντισυγκέντρωση» ήταν ουσιαστική η επίθεση των ιδιοκτητών των φυτειών με «ξύλα και καραμπίνες». Το δεύτερο αφορά τη διεκδίκηση δεδουλευμένων κατά το Μάιο του 2012, όπου περιγράφεται η συγκέντρωση των εργαζομένων στη κεντρική πλατεία της περιοχής, διεκδικώντας δυναμικά τα δεδουλευμένα τους, με συνέπεια το ξέσπασμα βίαιων επεισοδίων ανάμεσα σε ιδιοκτήτες και εργάτες. Το τρίτο αφορά στη βίαιη επίθεση που δέχθηκε Αιγύπτιος εργάτης κατά τον Αύγουστο του 2012, οπότε «κάποιοι τον είχαν σύρει κρεμασμένο από πόρτα αυτοκινήτου και στη συνέχεια τον πέταξαν αναίσθητο και αιμόφυρτο στην άκρη του δρόμου». Παρά τη σκληρότητα του τρίτου περιστατικού, ο συντάκτης δεν μας δίνει πληροφορίες σχετικά με το «άλλο μέρος», επιλέγει, λοιπόν, να χαρακτηρίσει εκείνους που προέβησαν σε αυτή την κατάπτυστη ενέργεια ως «κάποιοι».

Παρότι στην επόμενη παράγραφο επιχειρείται η παράθεση στοιχείων σχετικά με την «απονομή δικαιοσύνης» αντίστοιχων ή μικρότερης έντασης γεγονότων, παρατηρούμε πως οι πληροφορίες προέρχονται από δημοσιεύματα και όχι από επίσημα στοιχεία. Ο αναγνώστης σχηματίζει την εντύπωση πως δεν υπάρχει απόλυτη αυθαιρεσία στην περιοχή και πως όσοι γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης μπορούν να καταφύγουν στην αστυνομία και στη συνέχεια στη δικαιοσύνη, γεγονός που ενδυναμώνεται ύστερα από την παράθεση στοιχείων από μέρους του συντάκτη του κειμένου, στα οποία στοιχεία αναφερθήκαμε νωρίτερα. Παρόλα αυτά, δεν γίνεται αναφορά, ούτε σε αυτή την παράγραφο, ούτε με βάση τα τρία περιστατικά που περιγράφηκαν νωρίτερα, σε ότι αφορά ποινές που μπορεί επιβλήθηκαν στους δράστες

των περιγραφόμενων περιστατικών. Επιπλέον, η μη ύπαρξη αναφοράς σχετικά με δράσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης, των περιφερειών ή και της κυβέρνησης ώστε να είχαν αποφευχθεί αιματηρές επιθέσεις εργαζομένων, όπως η πλέον πρόσφατη στη Μανωλάδα, αποτυπώνει πως μάλλον κάτι τέτοιο δεν υπήρξε ποτέ, ή και να υπήρξε ήταν αναποτελεσματικό.

Στην τελευταία παράγραφο της ενότητας και του κειμένου, γίνεται αναφορά σε μία από τις κύριες αιτίες εκμετάλλευσης των αλλοδαπών εργαζομένων, που δεν είναι άλλη από τη μη ύπαρξη νόμιμων εγγράφων εισόδου και παραμονής από μέρους των αλλοδαπών εργαζομένων. Τα κείμενα ολοκληρώνεται με την επισήμανση από μέρους του συντάκτη περί «ομερτά» που αφορά την ευρύτερη περιοχή και συμπεριλαμβάνει Έλληνες και αλλοδαπούς. Το τελευταίο αυτό στοιχείο, «ομερτά», ιδιαίτερα ως κατάληξη αυτού του κειμένου, μπορεί να αντικατοπτρίζει σε πρώτο επίπεδο το νόμο της σιωπής σχετικά με την εκμετάλλευση που υφίστανται οι αλλοδαποί εργαζόμενοι, μπορεί όμως ταυτόχρονα να πρόκειται για την επιλογή (μπορεί εξαναγκασμένη, μπορεί και όχι) της τοπικής κοινωνίας να ανέχεται βίαιες επιθέσεις που δε βγαίνουν στο φως της δημοσιότητας. Η τρίτη εκδοχή σχετικά με το στοιχείο περί «ομερτά», αφορά έναν υπονοούμενο άτυπο εκβιασμό ανάμεσα σε Έλληνες εργοδότες και αλλοδαπούς εργαζόμενους, ώστε οι μεν Έλληνες δίνοντας δουλειά στους αλλοδαπούς να τους εκμεταλλεύονται μη πληρώνοντάς τους με την απειλή της καταγγελίας και την ενδεχόμενη απέλασης εξαιτίας της μη κτήση νομιμοποιητικών εγγράφων, ενώ οι αλλοδαποί εργαζόμενοι από την άλλη πλευρά αφήνεται να εννοηθεί πως υπομένουν τις παραπάνω συνθήκες ελπίζοντας να λάβουν το αντίτιμο της εργασίας τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Κεφάλαιο 3: Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Όπως επισημάνθηκε και στο πρώτο μέρος της παρούσας μελέτης, το ζήτημα της απεικόνισης των αλλοδαπών στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό τη στάση του ημεδαπού πληθυσμού απέναντι στους αλλοδαπούς, λόγω του ότι πολύ συχνά η άμεση επαφή δεν επιδιώκεται, είτε είναι εξαιρετικά περιορισμένη και επιφανειακή. Παράλληλα, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελούν ένα θεσμό παραγωγής και αναπαραγωγής κοινωνικών πεποιθήσεων και γνωστικών σχημάτων, κάνοντας χρήση της γλώσσας, προσεγγίζοντας το σύνολο σχεδόν της κοινωνίας.

Η παρούσα έρευνα επιχείρησε την αποτύπωση των παραπάνω ζητημάτων χρησιμοποιώντας της μέθοδο της κριτικής ανάλυσης λόγου σε κείμενα (ρεπορτάζ) εφημερίδων εθνικής εμβέλειας ώστε να διακρίνει τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται η παραγωγή – αναπαραγωγή κοινωνικών πεποιθήσεων διά των μέσων μαζικής επικοινωνίας.

Τα κείμενα που εξετάστηκαν αφορούν την περίοδο Μάρτιος 2012 – Απρίλιος 2013 και, όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, αφορούν τρία γεγονότα που κατά το χρονικό αυτό διάστημα απασχόλησαν την κοινή γνώμη με ιδιαίτερη ένταση το καθένα τους. Μετά την ολοκλήρωση της ανάλυσης των κειμένων, παραθέτουμε συνοπτικά τα κυριότερα συμπεράσματα που προέκυψαν από αυτή.

Το πρώτο στοιχείο που εντοπίζεται αφορά την εμφάνιση του μεταναστευτικού ζητήματος ως πρόβλημα, άλλοτε ευθαρσώς, άλλοτε υπόρρητα. Το παρουσιαζόμενο πρόβλημα αφορά κατά περίπτωση διαφορετικά «είδη απειλής» που προκύπτουν από την παρουσία αλλοδαπών. Διαπιστώσαμε, λοιπόν, εκ μέρους των συντακτών των κειμένων την έκφραση της απειλής υπό τη μορφή της εγκληματικότητας, υπονοώντας πως έχει ξεφύγει από κάθε όριο διαπλέκοντας αυτό το στοιχείο με την ύπαρξη αλλοδαπών, υπό τη μορφή και του οικονομικού κινδύνου, καθώς οι δράσεις και οι δομές που κατά περίπτωση προαναγγέλλονταν θα επιβάρυναν επιπλέον την ήδη επιβαρυσμένη ελληνική οικονομία, ακόμα και με τη μορφή της πολιτισμικής απειλής ιδιαίτερα σχετικά με την ίδρυση των κέντρων κλειστής φιλοξενίας που θεωρήθηκε πως πρόκειται να υποβαθμίσουν τις περιοχές όπου θα ιδρύονταν. Σε κανένα σημείο το ζήτημα της μετανάστευσης δεν προβλήθηκε ως στοιχείο της κοινωνίας, αντίθετα

διαπιστώσαμε πως το σύνολο των αναφορών διαμορφώνονταν ωσάν να πρόκειται για παράλληλες διαδρομές ή ακόμα χειρότερα θεωρώντας πως το σύνολο των αλλοδαπών είναι άτομα περιθωριοποιημένα, που ακόμα και από το περιθώριο της κοινωνίας θα πρέπει να απομακρυνθούν (για ένταξη, ούτε λόγος).

Η παραπάνω κατεύθυνση που επιχειρείται να δοθεί στο ευρύ κοινό από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, θεωρούμε πως προφανώς δεν είναι αθώα, πολλώ δε μάλλον συντελεί στην ενίσχυση ξеноφοβικών και ενίοτε ρατσιστικών τάσεων εντός της ελληνικής κοινωνίας, βάζοντας (ας μας επιτραπεί) «βούτυρο στο ψωμί» ακροδεξιών παρατάξεων. Το ζήτημα, όμως, είναι, όπως διαπιστώσαμε, ευρύτερης διάστασης του προηγούμενου, καθώς οι στρατηγικές λόγου των μέσων μαζικής ενημέρωσης είναι σε θέση να επηρεάσουν το κοινό σε σχέση με τις κοινωνικές αναπαραστάσεις του (στάσεις, αντιλήψεις), ιδιαίτερα σε σχέση με το ποιος αποτελεί το «εμείς» και πως οι «άλλοι» αποτελούν κάτι εκτός του κοινωνικού συνόλου, ενίοτε και εναντίον του. Τα στοιχεία αυτά δύνανται να συντελέσουν στην ιδεολογική χειραγώγηση η οποία κατ' επέκταση ενδέχεται να οδηγήσει πολύ πιο εύκολα στην επικρότηση ή και υιοθέτηση ρατσιστικών πρακτικών.

Ιδιαίτερη σημασία κατά την ανάλυση των κειμένων δόθηκε στο σχολιασμό της σημασίας των τίτλων, των υποτίτλων αλλά και των επιμέρους τίτλων που εμπεριέχονταν σε ενότητες των κειμένων. Γνωρίζοντας πως μεγάλο μέρος τους αναγνωστικού κοινού δεν ολοκληρώνει την ανάγνωση ενός άρθρου, ενώ παράλληλα εξ όσων ολοκληρώσουν την ανάγνωσή του, λίγοι πρόκειται να φτάσουν στην πλήρη κατανόηση των όσων συμπεριλαμβάνονταν σε αυτό. Η συνηθέστερη τακτική που ασυνείδητα, σχεδόν αυτόματα αναπτύσσει το αναγνωστικό κοινό είναι η περιληπτική ενημέρωση (ενδεχομένως και λόγω του όγκου των πληροφοριών που λαμβάνει καθημερινά), που επιτυγχάνεται με την ανάγνωση των τίτλων, των υποτίτλων και εισαγωγικών παραγράφων ενός κειμένου. Μέσα από αυτή τη διαδικασία το κάθε άτομο προβαίνει σε δικούς του συνειρμούς και ουσιαστικά συμπεριλαμβάνει τις νέες πληροφορίες στις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και θέσεις του σχετικά με ένα ζήτημα. Κατ' αυτό τον τρόπο, εύκολα γίνεται αντιληπτό πως η επανάληψη από μέρους των μέσων μαζικής ενημέρωσης παρόμοιων ειδήσεων και απόψεων σε σχέση με ένα ζήτημα δύνανται σταδιακά να δημιουργήσουν στερεοτυπικές αντιλήψεις στο αναγνωστικό κοινό τους.

Συνεχίζοντας, όπως επισημάνθηκε επανειλημμένα κατά τη διάρκεια της ανάλυσης των κειμένων, είναι χαρακτηριστική και αδιαμφισβήτητη η υποεκπροσώπηση αν όχι ολοκληρωτική απουσία του «άλλου», ανεξάρτητα από το ποιος είναι (οικονομικός μετανάστης, πρόσφυγας, θύμα επίθεσης κ.λπ.) παρότι το ζήτημα που παρουσιάζεται από το ρεπορτάζ σχετίζεται με αυτόν άμεσα. Η θέση αυτή επιβεβαιώνεται από τα κείμενα που εξετάστηκαν, καθώς σε καμία περίπτωση δεν υπήρξε αυτολεξεί παράθεση δήλωσης ή γνώμης σε σχέση με το εκάστοτε παρουσιαζόμενο θέμα από την οπτικής των μεταναστών. Σε ελάχιστες περιπτώσεις υπήρξε αναφορά σε «μαρτυρίες», που όμως δεν γινόταν γνωστό στον αναγνώστη το πρόσωπο που τις εξέφραζε ή η ομάδα που μπορεί να εκπροσωπούσε το άτομο που μίλησε, παρά παρουσιάζονταν αποκομμένες από το υπόλοιπο κείμενο σε κάποιο σημείο του χωρίς ιδιαίτερο σχολιασμό ή επεξήγηση.

Ένα ακόμα ζήτημα που προέκυψε και αναδείχθηκε κατά την ανάλυση των κειμένων, αφορά τη συνεχή προβολή δύο αντίπαλων μεταξύ τους πόλων, που σε ορισμένα σημεία καταγραφόταν ευθαρσώς ενώ σε άλλα τίθετο ως υπονοούμενο. Προφανώς, η κλίμακα διαβάθμισης της έντασης των προβαλλόμενων νοημάτων ποικίλει από τα ξεκάθαρα στερεοτυπικά έως εκείνα που επιχειρούν να διατηρήσουν στοιχεία αντικειμενικότητας. Σε κανένα, όμως, σημείο ο «ξένος» δεν αντιμετωπίζεται σαν ένας από εμάς. Ακόμα και στην περίπτωση που αποτελεί θύμα επίθεσης, δεν εκλαμβάνεται ως εργαζόμενος (που είναι το πρωταρχικό του χαρακτηριστικό στο εν λόγω παράδειγμα) αλλά ως «ξένος». Στην καλλιέργεια αυτού του διαχωρισμού, κομβικό ρόλο θεωρούμε πως διαδραματίζει η πρόταξη της διάστασης του «ανήκειν» στο κοινωνικό σύνολο μέσω της χρήσης κτητικών αντωνυμιών που εντείνουν την αποτύπωση της διάστασης και ταυτόχρονα αποκλείουν τη σύγκλιση των δύο πλευρών.

Σε αυτό το σημείο και πριν καταλήξουμε στα κεντρικά συμπεράσματα της παρούσας μελέτης, οφείλουμε να παρουσιάσουμε συνοπτικά τις κυριότερες στρατηγικές λόγου που εντοπίστηκαν στα κείμενα που αναλύθηκαν, και θεωρούμε πως λειτουργούν καταλυτικά τόσο στην αναπαραγωγή υπαρχόντων στερεοτύπων, όσο και στη διαμόρφωση νέων.

- Οι μετανάστες παρουσιάζονται ως δράστες αρνητικών πράξεων, ή ως αιτία κοινωνικών προβλημάτων, ενώ σπάνια παρουσιάζονται ως θύματα. Σε αυτές τις περιπτώσεις η θετικότερη αντιμετώπιση που λαμβάνουν είναι εκείνη της επίπλαστης ουδετερότητας στην παρουσίαση του συμβάντος.

- Η παράθεση πληροφοριών ή και δηλώσεων που δε φαίνεται να σχετίζεται με την είδηση που περιγράφεται παρατηρήθηκε επίσης. Ο μόνος ερμηνεύσιμος ρόλος τους εντός ενός κειμένου είναι εκείνος της αναπαραγωγής της υφιστάμενης στερεοτυπικής γνώσης του κοινού.
- Όταν παρουσιάζεται ένα θέμα που αφορά σε εγκληματικές συμπεριφορές ή ακόμα στην παράνομη διαμονή στον ελλαδικό χώρο, γίνεται χρήση του γενικού όρου της ομάδας (μετανάστες, αλλοδαποί και λαθρομετανάστες κατά κύριο λόγο), ενώ όταν πρόκειται για περιπτώσεις όπου οι ίδιοι αποτελούν θύματα οι διατυπώσεις είναι εξαιρετικά συγκεκριμένες και περιγράφουν την κάθε φορά «μοναδική» περίπτωση.
- Η εκ των προτέρων σύνδεση των μεταναστών με αρνητικές πράξεις, προκαταλαμβάνει τον αναγνώστη πολύ πριν ο ίδιος καταλήξει στην προσωπική του θεώρηση σχετικά με το εκάστοτε ζήτημα.
- Όταν επιχειρείται η υποβάθμιση αρνητικών πράξεων μελών της πλειονότητας, κατά κανόνα γίνεται χρήση παθητικής σύνταξης με την εύλογη παράλειψη του ποιητικού αιτίου, ή σε λιγότερες περιπτώσεις η δράση τοποθετείται στο τέλος της πρότασης.
- Τέλος, όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα σπάνια καταγράφεται η άποψη ατόμων της μειονότητας σχετικά με ζητήματα που τους αφορούν.

Κεντρικό συμπέρασμα – διαπίστωση θεωρούμε πως αποτελεί η κατασκευή διά των μέσων μαζικής ενημέρωσης μιας επιμελώς αρνητικά διαμορφωμένης πρόσληψης από μέρους της πλειονότητας του κοινωνικού συνόλου σε πρώτο επίπεδο σχετικά με την παρουσία και στη συνέχεια σε σχέση με την όποια δράση του «διαφορετικού». Αυτό επιτυγχάνεται μέσω των ισχυρών τμημάτων της πλειονότητας που είναι και αυτά που είτε κατέχουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είτε έχουν τον τρόπο ώστε να υπαγορεύουν ιδεολογικές γραμμές.

Επιπλέον, το βασικότερο γνώρισμα της μαζικής κουλτούρας, η τυποποίηση αποτέλεσε ένα από τα στοιχεία που εντοπίστηκε στο σύνολο των κειμένων που παρότι προέρχονταν από διαφορετικά μέσα και αφορούσαν τρεις διακριτές θεματικές ενότητες διαπιστώθηκε η επανάληψη ίδιων μοτίβων, τεχνικών καθώς και η έμμεση αναφορά στην ήδη υπάρχουσα στερεοτυπική αντίληψη σχετικά με τον «Άλλο». Αυτό που διακρίνουμε να επιχειρείται από τα κείμενα που αναλύθηκαν είναι η προώθηση αν όχι η επιβολή του ίδιου μοτίβου παραγωγής «ενημερωτικών προϊόντων» που στόχο

τους έχουν την κάλυψη των αναγκών με όρους αγοράς, απευθύνονται λοιπόν σε καταναλωτές, πωλώντας τους την όποια είδηση προκύπτει στη μορφή που θα είναι ικανή να προσελκύσει τους περισσότερους «αγορασιές». Ο λόγος των κειμένων συνιστά προϊόν ικανό να κατευθύνει τον αναγνώστη απέναντι από το μετανάστη-«Άλλο» δημιουργώντας του την ψευδαίσθηση του ανήκειν σε μια ομοιογενή ομάδα εντός της οποίας η εθνική ταυτότητα αποτελεί κομβικό και μη διαπραγματεύσιμο στοιχείο διάκρισης.

Κλείνοντας, θεωρούμε πως θα είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον η περαιτέρω διερεύνηση του ζητήματος της στοχοποίησης των αλλοδαπών από τον ελληνικό τύπο, ενδεχομένως με έμφαση σε χαρακτηριστικά όπως το φύλο ή η χώρα προέλευσης. Παράλληλα, η διερεύνηση της στάσης των αλλοδαπών σε σχέση με τον τρόπο που παρουσιάζονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης θα πρέπει επίσης να ερευνηθεί, ώστε να διαφανεί εάν και σε ποιο βαθμό οι ίδιοι εσωτερικεύουν τα προβαλλόμενα από τα μέσα στερεότυπα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδριωτάκης Μ., «Τι εννοούμε όταν λέμε κρίση των παραδοσιακών Μέσων», όπως δημοσιεύθηκε στο <http://andriotakis.wordpress.com> (3/11/2012)
- Βεντούρα Λ., Μετανάστευση και έθνος, Μετασχηματισμοί στις συλλογικότητες και τις κοινωνικές θέσεις, Ε.Μ.Ν.Ε.-ΜΝΗΜΩΝ, Αθήνα 1994
- Βεντούρα Λ. (επιμ), Μετανάστευση και κοινωνικά σύνορα, Διαδικασίες αφομοίωσης, ενσωμάτωσης ή αποκλεισμού, Εκδόσεις Νήσος, Αθήνα 2011
- Γκέφου-Μαδιανού Δ. (επιμ.), Εαυτός και «Άλλος», Ενοσιολογήσεις, ταυτότητες και πρακτικές στην Ελλάδα και την Κύπρο, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2006
- Γκότοβος Α., Εκπαίδευση και ετερότητα, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2002
- Δαμανάκης Μ., Η εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική Προσέγγιση. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2001
- Ιωσιφίδης Θ. & Σπυριδάκης Μ. (επιμ), Ποιοτική κοινωνική έρευνα, μεθοδολογικές προσεγγίσεις και ανάλυση δεδομένων, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2006
- Καλοφωλιάς Κ., Το μεταναστευτικό ζήτημα στη Μεσόγειο (Ισπανία, Ιταλία, Ελλάδα), Εκδόσεις Μιχάλη Σιδέρη, Αθήνα 2011
- Καρύδης Β., Media + Έγκλημα, Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα, Ηθικοί Πανικοί, Ποινική Δικαιοσύνη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2010
- Κωνσταντινίδου Χ., Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και η παραγωγή νοήματος. Θεωρητικές προσεγγίσεις και προοπτικές. Επιθ. Κοιν. Ερευνών, 108-109, 2002, 139-188
- Κωνσταντοπούλου Χ., «Εμείς» και οι «Άλλοι». Αναφορά στις τάσεις και τα σύμβολα, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2010
- Λαμπριδής Α. Ευθύμιος, Στερεότυπο, προκατάληψη κοινωνική ταυτότητα, μελετώντας τις δυναμικές της κοινωνικής αναπαράστασης στους τσιγγάνους, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2004
- Λαμπροπούλου Ε., Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Η περίπτωση της βίας και της εγκληματικότητας, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997
- Λέανδρος Ν., «Πολιτική οικονομίας των ΜΜΕ. Η αναδιάρθρωση της βιομηχανίας των μέσων στην εποχή της πληροφοριακής επανάστασης», Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2000

- Λιάκος Α., Πως στοχάστηκαν το έθνος αυτοί που ήθελαν να αλλάξουν τον κόσμο; , Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2005
- Μοσκοπούλου Α., Η εγκληματικότητα των μεταναστών. Απεικόνιση του φαινομένου στον απογευματινό τύπο 1990-1999, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2005
- Μπαγκαβός Χ. & Παπαδοπούλου Δ. (επίμ.), Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2006
- Μπαμπινιώτης Γ., Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα 2002
- Μπέργκερ Λ. Π. & Λούκιαν Τ., Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας, Εκδόσεις Νήσος, Αθήνα 2003
- Παϊπάης Ρ. Γ., Λεξικό Εννοιών Πολιτικών – Κοινωνικών Επιστημών και Γενικής Παιδείας, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα – Πειραιάς, 1996
- Παπανδρέου Π., Παιδιά της μετανάστευσης στην Αθήνα, Η πολιτική του ανήκειν και οι σκοτεινές πλευρές της προσαρμογής, Εκδόσεις Νήσος, Αθήνα 2013
- Παπαταξιάρχης Ε., Περί της πολιτισμικής κατασκευής της ταυτότητας, στο: Πούλος Π. (επίμ.), Περί κατασκευής. Τοπικά β'. Εταιρεία μελέτης των επιστημών του ανθρώπου. Εκδόσεις Νήσος, Αθήνα 1996.
- Παύλου Μ. & Χριστόπουλος Δ. (επιμ.), Η Ελλάδα της μετανάστευσης, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2004
- Σαρίκας Ζ. (επιμ.), Τέχνη και μαζική κουλτούρα, Εκδόσεις Υψιλον/βιβλία, Αθήνα 1984
- Τσουκαλάς Κ., Η επινόηση της ετερότητας, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2010
- Φραγκίσκου Α., «Εμείς», οι «Άλλοι» και τα ΜΜΕ: Μετανάστευση και τύπος, Μεθοδολογικές παρατηρήσεις σχετικά με την εμπειρική έρευνα, στο: Όψεις μετανάστευση και μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα σήμερα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 2009
- Ψαρρού Κ. Μ. & Ζαφειρόπουλος Κ., Επιστημονική Έρευνα, Θεωρία και εφαρμογές στις κοινωνικές επιστήμες, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 2004
- Althusser L., Για τον Μαρξ, Εκδόσεις Γράμματα, Αθήνα 1978
- Bhabha H., Nation and Narration, Routledge Publications, London 1990

- Bennet T., Gurevitch M., Curran J. and Woolacott J., *Culture, Society and the Media*, Routledge Publications, London 1988
- Bourdieu P., *Γλώσσα και συμβολική εξουσία*, Εκδόσεις Ινστιτούτου του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1999
- Bourdieu P., *Η αίσθηση της πρακτικής*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006
- Burton G., *Media and Society, Critical perspectives*, Open University Press, New York 2005
- Camilleri C. & Cohen E., *Choes de cultures L' Harmattan*, Paris 1989
- Carrier J. P. & Ασλανίδου Σ., *Θεωρητικές προσεγγίσεις για την ανάλυση των ΜΜΕ*, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 2004
- Carroll N., *A philosophy of mass art*, Clarendon Press, Oxford 1998
- Chomsky N., *Τα ΜΜΕ σαν καθρέφτης της κοινωνίας – Μερικές σκέψεις για τα ΜΜΕ – Η κατασκευή της συναίνεσης*, Εκδόσεις Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα 1995
- Cohen A., *Belonging: Identity and Social Organization in British Rural Cultures*, University Press, Manchester 1982
- Eco U., *Κήνσορες και θεράποντες. Θεωρία και ιδεολογία των μέσων μαζικής επικοινωνίας*, Εκδόσεις Γνώση, Αθήνα 1994
- Fairclough N., *Discourse and Social Change*, Polity Press, Cambridge 1992
- FRA, European Union Agency for Fundamental Rights, *Coping with a fundamental rights emergency, The situation of persons crossing the Greek land border in an irregular manner*, 2011
- Gellner E., *Έθνη και Εθνικισμός*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1992
- Georgiou M., *Diaspora, Identity and the Media, diasporic transnationalism and mediated spatialities*, Hampton Press, 2006
- Gohram B., *News Media's Relationship with Stereotyping: The Linguistic Intergroup Bias in response to Crime News*, *Journal of Communication* 2006
- Giddens A., *Κοινωνιολογία*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2002
- Gustave Le Bon, *Ψυχολογία των όχλων*, Εκδόσεις Πέλλα, Αθήνα
- Hall S., *The rediscovery of "Ideology": Return of the repressed in Media Studies*, στο Gurevitch et al., *Culture, Society and the Media*, Methuen Publications, London 1982 (ελ. μεταφρ. Κομνηνού Μ. και Λυριτζής Χ., *Κοινωνία, Εξουσία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 1988)

- Halliday, M.A. K., Language as social semiotic, Edward Arnold, London 1978
- Herman E.S. και Chomsky N., Manufacturing Consent: The political economy of the Mass Media, Pantheon Books, 1988
- Hobsbaum E., Έθνη και Εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1994
- Hodge M. & Kress G., Language and Ideology, Routledge Publications, London & New York 1993
- Hodge M. & Kress G., Social Semiotics, Polity Press, London 1988
- Jenkins R., Κοινωνική ταυτότητα, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2007
- Jost J.T. & Banaji M.R., The role of stereotyping in system-justification and the production of the false consciousness, British Journal of Social Psychology, 33, 1994
- Jorgensen M. & Phillips L.J., Discourse Analysis as Theory and Method, SAGE Publications, London 2002
- Kraus K., Η κουλτούρα των μέσων. Μαζική κοινωνία και πολιτιστική βιομηχανία, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1991
- Lasswell H.D., Propaganda Technique in the World War I, 1927, reprinted by MIT Press LTD 1971
- Lester P.M., Images and Stereotypes, στο Elliot D.C. & Elliot D. Contemporary Ethical Issues: Journalism, Editors ABC-CLIO, Santa Barbara, California 1997, όπως δημοσιεύθηκε στο <http://commfaculty.fullerton.edu/lester/writings/mediastereo.html> στις [30/11/2013](#)
- Luhmann N., Η πραγματικότητα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, Εκδόσεις Μεταίχιμο, Αθήνα 2003
- Maisonneuve J., Εισαγωγή στην ψυχοκοινωνιολογία, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 2001
- Marcouse H., Ο μονοδιάστατος άνθρωπος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1971
- Stevenson Nick, Understanding Media Cultures, Sage Publications, London 2002
- Nelson D. Todd, Prejudice, Stereotyping and Discrimination, Psychology Press, New York 2009
- Ramonet I., Σιωπηρή Προπαγάνδα, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2001

- Thompson J.B., *Studies in the Theory of Ideology*, Cambridge, Polity Press, 1984
- Smith A., *Εθνική ταυτότητα*, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 1991
- Wolton D., *Σκέψεις για την επικοινωνία*, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2005